

Utrikesutskottets betänkande**1984/85:12****om internationellt utvecklingssamarbete m. m.
(prop. 1984/85:100, bil. 5)****TREDJE HUVUDTITELN**

I detta betänkande behandlas de förslag avseende internationellt utvecklingssamarbete m. m. som regeringen förelagt riksdagen i budgetproposition 1984/85:100, bil. 5, litt. C samt de motioner som väckts i anslutning till propositionen.

En sammanställning av motionerna och en innehållsförteckning finns i slutet av betänkandet.

Sammanfattning av betänkandet

Budgetförslaget innebär en ökning av biståndsanslagen med drygt en miljard kronor i förhållande till innevarande år. En stor del av denna ökning (400 milj. kr.) hänför sig till ett nytt biståndspolitiskt instrument, betalningsbalansstöd, som skall användas för att lätta u-ländernas skuldbörda. Återstoden av höjningen fördelas relativt jämnt mellan olika multilaterala och bilaterala anslagsposter.

I tre fall föreslår utskottet förändringar av budgetpropositionens medelsförslag, nämligen i vad gäller anslagsposten för enskilda organisationer som höjs med 12 milj. kr. till 312 milj. kr. och i vad gäller anslagsposten för försöksverksamhet och metodutveckling som höjs med 17,4 milj. kr till 163,0 milj. kr. Båda dessa höjningar finansieras genom en motsvarande minskning av anslagsposten för u-krediter.

I vad gäller utvecklingssamarbetets allmänna inriktning och innehåll i övrigt ansluter sig utskottsmajoriteten till budgetpropositionens förslag. Inga större nya projekt inleds; på grund av krisläget i många mottagarländer, särskilt i Afrika, inriktas biståndet alltmer på att sörja för grundläggande behov och på konsolidering av existerande program och projekt.

I anslutning till biståndspröpositionen har ca 50 motioner väckts, varav fyra partimotioner. I partimotionerna från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet föreslås med delvis likartade motiveringar en nyorientering av biståndet på vissa centrala punkter. Det föreslås att den nuvarande inriktningen av biståndet på samarbete med en mer eller mindre fast grupp av mottagarländer gradvis övergår till ett bistånd som är mer inriktat på projekt och ämnesområden. Främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter i mottagarländerna betonas. Fördelarna med bistånd genom enskilda organisationer och ett närmare samarbete med näringsli-

vet i Sverige understryks. Förslag om att återinföra en särskild anslagspost för bistånd på området miljö, markvård och energi framläggs. De tre partiernas ståndpunkter i dessa frågor utvecklas närmare i reservationerna 2—10. Liksom föregående år föreslås i en gemensam reservation från m, c och fp att en biståndspolitisk utredning skall tillsättas för att göra en översyn av utvecklingssamarbetet enligt riktlinjer som utvecklas närmare i reservation 11.

I fråga om biståndets storlek föreslås av moderata samlingspartiet ett 805 milj. kr. lägre anslag än regeringens förslag. Detta motiveras av Sveriges budgetsituation men också av att stora reservationer under flera anslagsposter visar att det inte alltid varit möjligt att utforma lämpliga biståndsprogram i takt med anslagstilldelningen.

Moderata samlingspartiet, centerpartiet, folkpartiet och vänsterpartiet kommunisterna föreslår i sina partimotioner också förändringar i fördelningen av biståndsanslagen på mottagarländer och ändamål i förhållande till regeringens förslag. Innebörden av dessa förslag framgår av reservationerna.

Flera motioner avser Vietnam. I några av dem föreslås kraftiga nedskärningar av biståndet till Vietnam eller att biståndssamarbetet med landet skall avbrytas. Ledamöter från fem partier förespråkar i en motion ökat stöd till Afghanistans folk.

Mot bakgrund av den nödsituation som råder på många håll i u-världen behandlas katastrofbiståndet i flera motioner. Av betänkandet framgår bl. a. att regeringen avser att överväga behovet av långsiktiga katastrofförebyggande åtgärder i biståndet.

Flera motioner motsätter sig det nyinrättade betalningsbalansstödet. Detta tillstyrks av utskottets majoritet, som även föreslår att regeringen i nästa budgetproposition redovisar betalningsbalansstödet närmare utformning.

Sammanfattning av propositionens förslag

De totala anslagen för internationellt utvecklingssamarbete för budgetåret 1985/86 har beräknats som 1 % av Sveriges bruttonationalinkomst (BNI). För budgetåret 1985/86 ökar *biståndsramen* med 1 014 milj. kr. till 8 060 milj. kr. Av detta belopp avser 153 milj. kr. bistånds- och u-landsinsatser som finansieras över andra anslag än biståndsanslagen.

Av biståndsanslagen går drygt 28 % till bistånd via de internationella organisationerna (multilateralt bistånd) och knappt två tredjedelar till landdestinerat bistånd (bilateralt bistånd).

Ökningen av biståndet kommer främst att utnyttjas för att förbättra betalningsförmågan hos svårt skuldyngda länder och för att hjälpa afrikanska länder som drabbats av försörjningskris. Ett särskilt biståndspolitiskt instrument inrättas för betalningsbalansstöd åt sådana länder. Ökning-

en kommer också att utnyttjas för att bl. a. utvidga stödet till enskilda organisationers biståndsverksamhet samt för att förstärka det tekniska och ekonomiska samarbetet genom BITS (beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete).

U-länderna i det internationella samarbetet

Propositionen (s. 33—38)

De djupa ekonomiska problemen består i flertalet u-länder. Utvecklingen har varit mycket ojämn i olika länder och regioner. Den har gått långsammare i de fattigaste länderna än i de rikare, och klyftan mellan dem har stadigt ökat. Mätt i inkomst per invånare har även klyftorna växt mellan i- och u-länder på grund av den snabbare befolkningstillväxten i tredje världen.

Fortfarande lider mer än en femtedel av världens befolkning brist på mat, rent vatten, kläder och andra livsviktiga förnödenheter. Den brist på utjämning som kännetecknar förhållandet mellan u- och i-länder har sin motsvarighet också inom flertalet u-länder. Decennier av hög tillväxt har inte lyckats bryta underutvecklingen på landsbygden eller nämnvärt förbättra de fattigaste folkgruppernas levnadsvillkor.

I Afrika söder om Sahara, där flertalet av Sveriges programländer för bistånd ligger, är situationen särskilt allvarig. Inkomsten per invånare är i många länder nu lägre än när den politiska självständigheten vanns.

Delar av Afrika genomgår den värsta svältkatastrofen i modern tid. Orsakerna får sökas i en kombination av inre och yttre omständigheter. Den snabba folkökningen har skärpt konkurrensen om odlingsbar mark, betes- och skogstillgångar. Det afrikanska jordbruket har ytterligare drabbats av den mest förödande torkan på femton år. En viktig orsak till den djupgående krisen i jordbruket har också varit den lågprispolitik som gynnat stadsbefolkningen på böndernas bekostnad. En annan är att moderniseringen inriktats på vissa grödor och teknologier, som inte varit anpassade till afrikanska förhållanden. Resultatet har blivit att den inhemska jordbruksproduktionen per capita sjunkit under en 20-årsperiod och beroendet av importerade livsmedel blivit alltmer markerat. Kostnaden för import av livsmedel uppgår till ca en fjärdedel av allt bistånd Afrika erhåller.

De asiatiska länderna har klarat sig bättre än många andra under de senaste åren. Mycket stora inkomstskillnader finns dock i flertalet av dessa länder, och det är oviss i vad mån tillväxten kommit de fattiga till del.

De rikare s. k. nya industriländerna som huvudsakligen baserar sina ekonomier på tillverkningsindustri och handel har kunnat dra nytta av återhämtningen i västvärlden och öka sin export och tillväxt.

Konjunkturuppgången i industriländerna har haft en relativt begränsad effekt på råvarumarknaderna och därmed också för u-länderna. Det höga

ränteläget dämpade lageruppbyggnaden, och vissa strukturella förändringar medförde en lägre råvaruförbrukning. Råvarupriserna ligger fortfarande under 1980 års nivå, och olika handelsbegränsande åtgärder, ofta med udden riktad mot u-landsimporten, växer.

Dessa faktorer i kombination med en påtaglig nedgång i kreditgivning till u-länderna har under senare år försatt ett växande antal u-länder i akuta betalningssvårigheter. Trots att u-länderna sammantagna mer än halverat underskottet i bytesbalansen sedan 1981 utgör finansieringen av de återstående underskotten en mycket besvärlig restriktion för många enskilda länder.

I dag exporterar u-länderna kapital till industriländerna. I form av räntebetalningar går ungefär dubbelt så mycket tillbaka till i-länderna som u-länderna får i bistånd.

Det internationella biståndet har stagnerat under 1980-talets första hälft. Aktuell statistik från OECD:s biståndskommitté (DAC) visar att u-länderna under 1983 mottog bara 90 % av 1980 års bistånd, mätt i fasta 1982 års priser och valutakurser. Den senaste statistiken visar också att biståndet 1981 — 1983 varit ungefär konstant i fasta priser och kurser.

Av ett sammanlagt bistånd 1983 om strax under 35 miljarder dollar svarade de länder som ingår i DAC för omkring 28 miljarder dollar, vilket i fasta priser och valutakurser är ungefär samma belopp som för 1982. Den andel av bruttonationalinkomsten (BNI) som DAC-ländernas bistånd utgör, sjönk dock mellan 1982 och 1983 från 0,38 % av BNI till 0,36 %. FN:s biståndsmål, som uttryckts i bl. a. utvecklingsstrategierna, är att varje givarlands biståndsutbetalningar bör uppgå till minst 0,7 % av BNI. DAC:s ordförande väntar sig i sin årsrapport för 1984 att biståndet mätt som en andel av de samlade resurserna i DAC-länderna, som procent av BNI, framöver — på sin höjd — kommer att kunna ligga kvar på nuvarande låga nivå.

Särskilt oroande i utvecklingen av det internationella biståndet är, att den konjunkturuppgång som sedan en tid pågått i vissa DAC-länder — främst USA — inte lett till ett ökat bistånd från den ojämförligt största marknadsekonomi — USA. USA:s bistånd har fortsatt att falla mätt som andel av BNI. 1983 var BNI-relationen endast 0,24 %. Detta ger anledning till oro, dels på grund av det amerikanska biståndets stora absoluta volym, 22 % av det internationella biståndet, dels eftersom det politiska trycket mot andra svaga biståndsgivare att uppnå 0,7 %-målet kan komma att minska. De övriga stora DAC-ländernas bistånd visar, med undantag för Japan där biståndet ökar från en låg nivå, tecken på stagnation. Det finska biståndet fortsätter att öka, och de övriga nordiska länderna ligger kvar på en hög nivå.

Sovjetunionens och de östeuropeiska staternas biståndsutbetalningar ligger enligt DAC:s beräkningar kvar på en mycket låg nivå. I andel av BNI har det över åren legat kring 0,15 % och år 1983 0,17 %. Volymen mätt

i dollar var i stort sett oförändrad mellan 1982 och 1983, omkring 2,5 miljarder.

1 Anslagsutveckling, planeringsramar m. m.

Propositionen (s. 62—64)

På grund av budgetläget beslutade riksdagen hösten 1983 att behålla biståndsanslagen vid oförändrad nivå 1984/85 (prop. 1983/84:40; UU 8; rskr. 87). Det underströks att utgiftsbegränsningen, som innebar att biståndsvolymen uppgick till 0,94 % av bruttonationalinkomsten (BNI), fick betecknas som tillfällig och att enprocentsmålet borde kunna återuppnås så snart som den ekonomiska situationen medgav det. På grund av den allt svårare krisen i Afrika och internationella utvecklingsfondens (IDA) resursproblem beslutade riksdagen sedermera att anslå ytterligare 300 milj. kr. (prop. 1983/84:154; UU 15; rskr. 334).

Regeringen står fast vid enprocentsmålet för biståndet. Sverige har spelat en ledande roll i ansträngningarna att öka det internationella biståndsflödet till de fattigare länderna, och det är viktigt att vi inte sviktar i det läge som nu råder. De svåra kriser som drabbat u-länderna och som beskrivits i föregående avsnitt, vad avser både livsmedelsförsörjningen och de ökade skuldbördorna, motiverar att enprocentsnivån återuppnås redan under det kommande budgetåret.

Biståndsramen för budgetåret 1985/86 föreslås uppgå till 8 060 milj. kr. Det motsvarar 1 % av den beräknade bruttonationalinkomsten (BNI) för 1985. Det nämnda beloppet utgör en ökning med 1 014 milj. kr. i jämförelse med biståndsramen för innevarande budgetår.

Ökningen av biståndet kommer främst att utnyttjas för att stärka betalningsförmågan hos svårt skuldtungda biståndsmottagande länder och för att bistå afrikanska länder som drabbats av försörjningskriser. För att hjälpa skuldtungda programländer och BITS-länder till förbättrad betalningsförmåga inrättas ett biståndspolitiskt instrument i form av ett stöd till reglering av krediter som tidigare lämnats för utvecklingsändamål. Ökningen kommer också att utnyttjas för att utvidga stödet till enskilda organisationers biståndsverksamhet samt för att förstärka det tekniska och ekonomiska samarbetet genom BITS. Biståndsanslagens fördelning på ändamål innebär att det multilaterala anslagets andel av den totala biståndsvolymen uppgår till drygt 28 %.

Vissa utgifter för bistånds- och u-landsverksamhet, som i statsbudgeten belastar andra anslag än biståndsanslagen, bör på samma sätt som under tidigare budgetår räknas av mot biståndsramen. För budgetåret 1985/86 föreslås att 153 milj. kr. för sådana ändamål räknas av mot biståndsramen. För innevarande budgetår har motsvarande utgifter beräknats till 151 milj. kr. Förutom de utgiftsposter, som specificerats i tidigare års budgetpropo-

sitioner och omräknats till aktuellt prisläge, ingår följande poster i det nämnda beloppet om 153 milj. kr.:

- kostnader för om- och tillbyggnad av den anläggning i vilken Sandö U-Centrum är inrymt (8 milj. kr.) och
- kostnader för utbildning av specialenheten för katastrofhjälp inom beredskapsstyrkan för FN-tjänst (0,5 milj. kr.).

Planeringsramarna för utvecklingssamarbetet under budgetåren 1986/87 och 1987/88 bör utgöra en i förhållande till budgetåret 1985/86 oförändrad andel av bruttonationalinkomsten.

De administrativa anslagen har prövats med stor restriktivitet. BITS föreslås få en personalökning, vilket kunnat ske genom en omdisponering av personalresurserna inom utrikesdepartementets huvudtitel. I övrigt har huvudförslaget tillämpats på myndighetsanslagen.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att göra fleråriga utfästelser till internationella organisationer och till programländerna för svenskt bistånd. SIDA föreslår att flerårsutfästelser får göras också under anslagsposterna för humanitärt bistånd, katastrofbistånd, försöksverksamhet och

Tabell 1. Biståndsanslag 1982/83—1985/86 (milj. kr.)

	Anvisat 1982/83	Anvisat 1983/84	Anvisat 1984/85	Förslag 1985/86	Förändring 1984/85 1985/86
C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram	1 767	1 807 ¹	2 088	2 280	+ 192
C 2. Utvecklingssamarbete genom SIDA	3 677,6	3 669,6 ²	3 967,6 ²	4 196,7	+ 229,1
C 3. Information	22,0	23,0	23,8	24,6	+ 0,8
C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)	130,7	147	164,5	181,6	+ 17,1
C 5. Nämnden för u-landsutbildning	13,9	17,8	16,9	17,8	+ 0,9
C 6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)	149,9	160	162,4	173,7	+ 11,4
C 7. Nordiska afrikainstitutet	2,3	2,7	2,8	3,2	+ 0,4
* Lån till personal inom biståndsförvaltningen	4,5	4,7	—	—	—
C 8. Övriga u-landspolitiska insatser m. m.	377,2	563,2 ³	469	1 029,4	+ 560,3
	6 145,1	6 395⁵	6 895⁴	7 907	+ 1 012
Biståndskostnader som finansieras över andra huvudtitlar eller anslag	82,9	145	151	153	+ 2
	6 228	6 540	7 046	8 060	+ 1 014

* Tidigare C 8.

¹ Härutöver kom 40 milj. kr. av oin-tecknade reservationsmedel efter budgetåret 1981/82 och 27,6 milj. kr. efter budgetåret 1982/83 — totalt 67,6 milj. kr. varav 40 milj. kr. ingående i biståndsramen — att tas i anspråk för bidrag under anslaget C 1. De totala bidragen uppgick därmed till 1 874,6 milj. kr.

² Härutöver kom 130 milj. kr. av oin-tecknade reservationsmedel efter budgetåret 1981/82 att under 1983/84 tas i anspråk för bidrag under anslaget C 2. De totala bidragen uppgick därmed till 3 799,6 milj. kr.

³ Härutöver kom ytterligare 30 milj. kr. av oin-tecknade reservationsmedel efter budgetåret 1981/82 att under 1983/84 tas i anspråk för bidrag under anslaget. De totala bidragen uppgick därmed till 593,2 milj. kr.

⁴ Härutöver kom 55 milj. kr. av oin-tecknade reservationsmedel efter budgetåret 1982/83 att under 1984/85 tas i anspråk för bidrag under anslaget C 2. De totala bidragen uppgick därmed till 4 022,6 milj. kr.

⁵ Härutöver togs av oin-tecknade reservationsmedel ytterligare 200 milj. kr. i anspråk under budgetåret 1983/84 enligt noterna 1—3 (40 + 130 + 30 milj. kr.).

metodutveckling, insatsförberedelser och resultatvärdering samt enskilda organisationer. SIDA menar att flerårsutfästelser också under dessa anslagsposter skulle underlätta planeringen och bidra till bättre medelsutnyttjande. Regeringen delar SIDA:s uppfattning att motiven för flerårsutfästelser gör sig gällande också utanför det landprogrammerade biståndet. Det finns inom de nämnda anslagsposterna exempel på insatser för vilka fleråriga utfästelser är befogade. Strävan att öka biståndets flexibilitet talar emellertid för en viss försiktighet i vad gäller framtida åtaganden. Regeringen förordar att riksdagen bemyndigar regeringen att göra bidragsutfästelser för två budgetår under de nämnda anslagsposterna. Bidragsutfästelser för det andra budgetåret får inte överstiga belopp som anvisats eller utfästs för det första året. Bemyndigandet bör utnyttjas med återhållsamhet.

Motion

I motion 1261 av Per Petersson m. fl. (m), yrkande 5 hemställs

5. att riksdagen beslutar att anslaget till bistånd för budgetåret 1985/86 skall vara 7 255 milj. kr.

Utskottet

Biståndsramen föreslås för nästkommande budgetår uppgå till 8 060 milj. kr. Det motsvarar 1 % av BNI. I biståndsramen ingår 153 milj. kr. i s. k. avräkningar, dvs. belopp som belastar andra budgetanslag än biståndsanslag men avser u-landsinriktad verksamhet. De egentliga biståndsanslagen för budgetåret 1985/86 uppgår därmed till 7 907 milj. kr. fördelade på anslagen C 1—C 8.

I motion 1261 (m) föreslås minskningar av biståndsanslagen på sammanlagt 805 milj. kr. Dessa minskningar motiveras i motionen av Sveriges stora budgetunderskott och utlandsskuld. Det anförs också i motionen att det visat sig svårt att omsätta biståndsanslagen i vettiga projekt. De föreslagna reduktionerna kommer att behandlas av utskottet under de olika anslagspunkterna i detta betänkande. I motionens yrkande 5 föreslås att anslagen för bistånd därmed sammanlagt skall uppgå till 7 255 milj. kr.

Utskottet ansluter sig till regeringens förslag att biståndsramen bör motsvara 1 % av BNI och avstyrker till följd härav motionens förslag till biståndsram.

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261 yrkande 5 godkänner vad som förordas i budgetpropositionen under rubriken *Biståndsanslagen m. m.*

res.1 (m)

2 Allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet

Propositionen (s. 39—53, 78—80)

Regeringen föreslår riksdagen att godkänna de riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet som förordas under rubriken Prioriteringar i Sveriges bistånd och varav ett sammandrag följer nedan.

Bistånd till u-länder i kris

Många u-länder, däribland flertalet programländer, befinner sig i en strukturell kris med stora utlandsskulder och betydande underskott i såväl betalningsbalans som statsbudget. Situationen är särskilt allvarlig i de afrikanska länderna söder om Sahara. På många håll breder svälten ut sig. Det föreligger stora svårigheter att trygga livsmedelsförsörjningen. För människorna i dessa länder har den ekonomiska krisen inneburit att deras redan tidigare låga levnadsstandard försämrats ytterligare. Utvecklingsoptimismen under 1970-talet har förbyts i pessimism och bristande framtidstro.

I denna mörka bild av situationen i Afrika söder om Sahara finns dock vissa ljuspunkter. Flera av mottagarländerna har vidtagit långtgående åtgärder för att komma till rätta med de grundläggande interna strukturella problem som hämmar ekonomisk tillväxt, särskilt när det gäller småbrukarnas bidrag till livsmedelsförsörjningen. Regeringen syftar då på åtgärder som devalveringar, höjda producentpriser på jordbruksprodukter, avskaffande av livsmedelssubventioner samt liberalisering av handel och distribution av spannmål. För att dessa åtgärder skall kunna ge positiva ekonomiska resultat bör biståndet anpassas till det ekonomiska reformarbetet, bedrivs på ett flexibelt sätt och i vissa fall ökas. De fördelningspolitiska effekterna av vidtagna åtgärder måste också uppmärksammas. Det är inte bara vad som produceras som är viktigt, utan även vilka som medverkar i och får del av produktionen.

Världsbanken har nyligen presenterat ett aktionsprogram med anledning av krisen i Afrika. Programmet innehåller förslag till åtgärder som baseras på gemensamma ansträngningar av de afrikanska länderna, bilaterala givare och internationella organisationer. Världsbanken bör därför i samverkan med givarländerna mobilisera ytterligare resurser för att genomföra aktionsprogrammet. Sverige har aktivt understött ansträngningar att få till stånd ett ökat resursflöde genom insatser av bredaste möjliga krets givare inom ramen för IDA. Biståndet till Afrika bör ges i smidiga former och anpassas till Afrikas särskilda behov. Världsbanken bör spela en aktiv roll för att förstärka samordningen av biståndsinsatserna. Det råder allmän enighet om att det finns behov av en bättre lokal samordning av olika biståndsgivares insatser i varje enskilt land. Ansvar för denna koordinering bör ligga hos mottagarlandet, men Världsbanken

och UNDP kan bidra till att förstärka dess kapacitet för sådan givarsamordning.

Flera av de afrikanska länder som har drabbats av den ekonomiska krisen och av extremt ogynnsamma väderleksförhållanden får också ta emot betydande flyktingströmmar. Ländernas redan förut ansträngda ekonomi gör att de inte har möjlighet att avsätta särskilda resurser för projekt som syftar till integrering av flyktingar eller av återvändande flyktingar. Under de senaste åren har FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och UNDP särskilt uppmärksammat behovet av samordning av flyktinghjälp och utvecklingsbistånd. Sommaren 1984 hölls den andra konferensen om hjälp till flyktingar i Afrika (ICARA II). Härvid antogs en aktionsplan som bl. a. fastslog att biståndsgivarna vid utformning av utvecklingsprojekt också bör ta hänsyn till flyktingsituationen i det berörda landet. Mot denna bakgrund bör därför i de regelbundna överläggningarna med i första hand programländerna prövas huruvida särskilda katastrofmedel kan användas för att utvidga vissa pågående utvecklingsprojekt till att även komma flyktingar till del.

Afrikas försörjningskris har medfört att betydande svenskt katastrofbistånd lämnats till torkdrabbade länder söder om Sahara. Härvid har särskild uppmärksamhet givits programländerna. Riksdagen beslutade våren 1984 om en extra höjning av anslagsposten Katastrofer m. m. för särskilda insatser i Afrika. Vid ingången av innevarande budgetår fattade regeringen beslut om användning av katastrofmedel till ett belopp av 80 milj. kr. för snabbt verkande åtgärder i åtta programländer. Ytterligare sådana insatser förbereds i programländerna men också i andra länder.

På samma sätt som i de internationella organisationernas program ägnas i det bilaterala biståndet större uppmärksamhet åt samverkan mellan katastrofbistånd och långsiktigt utvecklingssamarbete. Katastrofbistånd lämnas i ökande omfattning till förebyggande verksamhet och naturkatastrofberedskap i syfte att mildra verkningarna av missväxt, torka och andra naturkatastrofer. Torkkatastrofer tenderar ofta att utvecklas gradvis som ett resultat av att allt fattigare befolkningsgrupper tvingas utnyttja allt magrare jordar. Härigenom skärps effekterna av pågående klimatförändringar. Förebyggande åtgärder som bör stödjas med katastrofmedel kan vara att upprätta spannmålslager, att tillhandahålla fordon för distribution av förnödenheter och att utbilda människor på lokal nivå. Förebyggande insatser bör kopplas samman med det långsiktiga utvecklingssamarbetet, i synnerhet åtgärder som syftar till att förbättra jordbrukets avkastning och den ekologiska miljön. Denna sammankoppling av katastrofbistånd och långsiktigt utvecklingssamarbete bidrar till att minska ländernas sårbarhet för naturkatastrofer.

Biståndet utnyttjar medel som verkar på både kortare och längre sikt. För att främja de biståndspolitiska målen krävs därför ofta en kombination av en rad varierande biståndsinsatser med olika tidsperspektiv. Rege-

ringen finner det angeläget att stödja såväl verksamhet som främjar produktion och tillväxt som sociala insatser av typ primärskoleutbildning och hälsovård på landsbygden, vilka inriktas på att vidmakthålla och höja levnadsstandarden bland de fattiga befolkningsgrupperna. Den strukturanpassning som påkallas av krisen behöver inte innebära någon social nedrustning. Biståndet till t. ex. undervisning, hälsovård, nutrition och vattenförsörjning måste inriktas på effektiva metoder som tillfredsställer landsbygdsbefolkningens behov på dessa områden till lägre kostnader för statens budget och valutatillgångar.

Många av de allra fattigaste u-länderna befinner sig i akuta betalnings-svårigheter, och deras utlandsskulder har vuxit kraftigt. Sverige bör, tillsammans med så många som möjligt av de övriga industriländerna, verka för att långsiktiga och realistiska lösningar på dessa problem kommer till stånd.

Regeringen understryker behovet av en genomlysning och utvärdering av de erfarenheter som redan vunnits beträffande den sjunkande jordbruksproduktionen i Afrika. I forskning kring jordbruksnäringens kris är en tvärvetenskaplig ansats nödvändig, som gör det möjligt att beakta en lång rad faktorer avseende ekonomi, agronomi, teknikval, ekologi, politiska maktstrukturer, jordägardeformer samt kulturella system och värderingar. Sådan forskning måste syfta till att ge underlag för utveckling av realistiska metoder för landsbygdsutveckling. SAREC:s stöd till forskning av detta slag bör byggas ut. Det är vidare angeläget att SIDA stödjer denna ansats genom insatser för rådgivning, utbildning, distribution och kommunikationer. I detta sammanhang bör kvinnans roll i jordbruket och hennes avgörande betydelse för småbrukarfamiljens livsmedelsförsörjning uppmärksammas.

Den enda långsiktiga lösningen på livsmedelskrisen är att länderna får hjälp att bygga upp sin egen kapacitet för livsmedelsproduktion. Regelbundet återkommande bistånd i form av spannmålssändningar kan leda till att den lokala marknaden för småböndernas avsaluproduktion upphör att fungera och att inkomster till investeringar i produktionskapacitet elimineras. I nuvarande krissituation måste dock livsmedelsbiståndet öka. Det måste lämnas i sådana former att inte ansträngningarna att öka livsmedelsproduktionen i mottagarländerna motverkas. Om livsmedelsbistånd ges till utblottade människor eller i form av lön för arbete kan sådana negativa effekter undvikas.

Regeringen anser att ett utökat bistånd till u-ländernas jordbruk är motiverat. Stödet måste vara väl avvägt och samordnat med ekonomiska reformer i landet i syfte att bryta strukturella obalanser och negativa produktionstrender inom jordbruket. De försök som görs av regeringar i vissa länder i södra Afrika att genom en ändrad jordbrukspolitik stimulera till ökad produktion bör stödjas. Den dialog om politikens och stödets utformning som inletts bör fortsätta. Betydelsen av sådana faktorer som

pris- och växelkurspolitiken, utbudet av insats- och konsumtionsvaror, stöd till småindustri och förbättrad infrastruktur på landsbygden bör betonas från svensk sida.

Befolkningsfrågor

FN anordnade i augusti 1984 en befolkningskonferens i Mexico som en uppföljning av den befolkningskonferens som ägde rum i Bukarest 1974.

Konferensen i Mexico hölls mot bakgrund av att världens befolkning alltfjämt ökar snabbt trots en mindre nedgång i den genomsnittliga ökningstakten. För många u-länder är ökningstakten i stort sett oförändrad. Detta gör att världens befolkning i absoluta tal ökar snabbt — för närvarande med 78 miljoner människor per år och omkring år 2000 med 89 miljoner människor per år. Världens befolkning kan komma att öka med 1,3 miljarder personer från 4,8 miljarder till 6,1 miljarder år 2000 varav 90 % kommer att bo i u-länder.

En befolkningstillväxt av den storleken får allvarliga följder för livskvaliteten i många länder, som redan har svåra ekonomiska och sociala utvecklingsproblem. Den fortsatt höga befolkningstillväxten leder till stora svårigheter beträffande bl. a. livsmedelsförsörjning, utbildning, hälsovård och sysselsättning. Dessutom påskyndar befolkningstillväxten ökenutbredning, avskogning, jordförstöring och andra ekologiska förändringar som försämrar den naturliga miljön och förutsättningarna för livsmedelsproduktionen. Dessutom medför befolkningstillväxten en snabb tillväxt av städerna.

Vid konferensen i Mexico, som hölls på u-ländernas förslag, rådde stor enighet om befolkningsfrågornas vikt och om angelägenheten av att genom olika direkta åtgärder inkl. familjeplanering och hälsovårdsinsatser minska befolkningstillväxten för att kunna förbättra livskvaliteten.

Konferensens huvudresultat blev dels ett stort antal rekommendationer om ytterligare åtgärder på befolkningsområdet som komplement till Bukarestplanen från 1974, dels en deklaration i vilka vissa viktigare befolkningsfrågor betonats. Dessa dokument spänner över ett mycket brett område och behandlar bl. a. på ett framskjutet sätt sambandet mellan befolkning, resurser, miljö och utveckling, kvinnans ställning, vikten av att minska barnadödligheten, familjeplanering och forskning. Sverige verkade aktivt för rekommendationerna på dessa områden. Den breda enighet som rådde vid konferensen och innehållet i rekommendationerna och deklarationen innebär att ett väsentligt framsteg gjorts i förhållande till Bukarestkonferensen och att konferensen kan betecknas som en framgång.

Regeringen finner det särskilt värdefullt att konferensen slog fast befolkningstillväxtens betydelse för många länder och underströk att befolkningsproblemen måste lösas både genom ekonomisk och social utveckling och genom åtgärder som direkt påverkar olika befolkningsfaktorer. Sve-

rige bör därför bidra till att de rekommendationer som antogs vid Mexicokonferensen genomförs.

Även ökade insatser på det bilaterala området är nödvändiga eftersom befolkningsutvecklingen, som SIDA anför i sin anslagsframställning, är grunden för all samhällsplanering och därför viktig såväl för u-ländernas allmänna utveckling som för biståndet. Det är också uppenbart att befolkningsproblemen måste angripas på bred front och att en lång rad olika samverkande åtgärder måste vidtas, vilket understryks i de rekommendationer som antogs vid Mexicokonferensen. I många länder är en förbättrad tillgång på familjeplaneringstjänster en förutsättning för att befolknings-tillväxten skall kunna dämpas. Också i det bilaterala biståndet bör därför ökad uppmärksamhet ägnas åt befolkningsfrågorna, och stöd bör lämnas för åtgärder som både främjar efterfrågan på familjeplaneringstjänster och utbyggnaden av dessa. Regeringen anser det därför vara värdefullt att SIDA i höstas, kort efter Mexicokonferensen, antog riktlinjer för SIDA:s insatser på befolkningsområdet som har detta mål.

Mål och medel i biståndet

Det svenska biståndet skall bidra till resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk utveckling i mottagarländerna.

Som flera gånger framhållits i vår bistandsdebatt är målen också medel i utvecklingen. Så är tillväxt ett väsentligt medel för ekonomisk och social utjämning, och en tillväxt vars frukter fördelas rättvist blir ett medel för fortsatt tillväxt. Utjämningen är i sin tur ett medel i demokratiseringen.

Biståndets fyra huvudmål är vägledande för val av samarbetsländer och organisationer som förmedlar svenskt bistånd liksom för utformningen av bilaterala insatser. Målen bör ses som en enhet. Inget av dem bör ställas framför de övriga.

Att de fyra målen är lika viktiga betyder inte att det saknar betydelse, vilket av dem som i ett landprogram eller ett sektorstöd främst bör vara vägledande. Detta val måste träffas utifrån en helhetsbedömning av alla de omständigheter som påverkar resultatet av mottagarlandets utvecklingsansträngningar. Det dominerande problemet i flera av de afrikanska programländerna utgörs av bristen på livsmedel, men detta innebär inte att det är likgiltigt vem som producerar livsmedlen eller vilka som kan tillgodo-göra sig förtjänsterna av en ökad livsmedelsproduktion. Om stödet till landsbygdsutvecklingen inriktas på en liten grupp lantbrukare med särskilt god tillgång till marknader och insatsvaror, kan resultatet bli en utarmning av små och mer avlägset belägna jordbruk. Följden kan bli att alltför få människor får råd att köpa de marknadsförda livsmedlen och att produktionsökningen snart kommer att avstanna. Både med hänsyn till tillväxt- och utjämningsmålen är det nödvändigt att särskild uppmärksam-

het ägnas åt grupper som inte med lätthet kan tillgodogöra sig den teknik och de finansiella resurser som ställs till förfogande genom biståndet. Vilken vikt som i varje särskilt fall skall tillmätas tillväxt- och utjämningsmålen måste bedömas i ett sammanhang och med hänsyn till utvecklingsmönstret i dess helhet.

I fråga om demokratimålet betonas de demokratiska strävandenas betydelse som en självständig kraft till ekonomisk och social utveckling. Öppen debatt och kritisk granskning av regeringsmakten förstärker denna kraft och befordrar viljan och förmågan till gemensamma ansträngningar för att lösa samhällsproblem.

Biståndet bör förenas med medvetna ansträngningar i demokratisk riktning. Ett viktigt led i dessa ansträngningar är att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna och att befordra det fria ordet genom självständiga massmedia och förenings- och församlingsfrihet. Det innebär att biståndet bör gynna utvecklingen av folkrörelser och ett rikt organisationsväsende i u-länderna och en offentlig maktutövning som ger utrymme för kritik och avvikande meningar utan risk för repressalier.

De senaste åren har gett flerfaldiga exempel från u-länder på de demokratiska strävandenas livskraft även under förtryck och fattigdom. Vårt eget lands utveckling under detta århundrande är grundläggande för vår uppfattning om demokratins utvecklingskraft, och vi bör anstränga oss för att möjliggöra för u-länder, som söker nya vägar bort från stagnation och tillbakagång, att pröva metoder som vi varit med om att utveckla i vårt eget land.

Det svenska biståndets demokratimål är formulerat som en rörelseriktning snarare än som ett idealtillstånd, vilket innebär att biståndet kan verka för demokratisering även i samhällen som saknar institutioner och rättsliga garantier som vi vanligen förknippar med begreppet demokrati. Även i sådana fall bör regeringen och biståndsmyndigheterna noga följa utvecklingen för att med sina insatser stödja tendenser, organisationer och institutioner som kan bidra till att öka medborgarnas frihet, initiativkraft och deras inflytande i samhället.

Oberoendemålet har särskild betydelse för länderna i södra Afrika. Biståndet främjar dessa länders ansträngningar att stärka sin ekonomi och sin politiska sammanhållning, så att de lättare kan hävda sin ställning som självständiga stater gentemot Sydafrika. Den senaste tidens utveckling i regionen som bl. a. lett till planer på ett utvidgat samarbete mellan några av frontstaterna och Sydafrika kan på sikt ändra förutsättningarna för strävandena att tillgodose oberoendemålet i biståndet. Oberoendemålets innebörd har också kommit att diskuteras med utgångspunkt i globala tendenser som skuldcrisen och de fattigaste ländernas starkt ökade biståndsberoende. Ökad uppmärksamhet på dessa tendenser och samband är påkallad.

Biståndets huvudmål bör i varje särskilt fall preciseras i landprogram-

men. Av dessa bör framgå vilka utvecklingstendenser och vilka sektorer som bör stödjas genom biståndet. Mot bakgrund av en analys av samarbetslandets utvecklingsbehov och Sveriges möjligheter att tillgodose dessa bör särskilda mål för projekt eller sektorssektorer kunna uppställas. Målen bör bygga på en realistisk bedömning av tillgängliga resurser hos givare och mottagare och ett rimligt tidsperspektiv. Genom en sådan precisering kan konflikter mellan allmänt formulerade biståndsmål undvikas och fastare riktlinjer för biståndsinsatsernas utformning och genomförande erhållas. Ett landsbygdsutvecklingsprogram kan exempelvis innehålla flera delprojekt av vilka några tillgodoser tillväxtmålet och oberoendemålet genom ökad jordbruksproduktion, andra utjämningsmålet genom stöd åt eftersatta grupper och ytterligare några demokratimålet genom insatser för jordbrukskooperationen.

Det ankommer på regeringen att godkänna målen för landprogrammen. Detta kan ske bl. a. när regeringen utfärdar instruktioner för förhandlingar med programländerna och i budgetpropositioner lämnar förslag till riktlinjer för utvecklingssamarbetet. Genom en mer utförlig behandling av avvägningarna mellan mål och medel inom landprogrammen kan bättre överensstämmelse uppnås mellan programmålen och de resurser i form av förvaltningspersonal, expertis och tid som står till SIDA:s förfogande. I avtal med programländerna om biståndsinsatser bör målen för dessa presenteras. Realistiska och väl definierade mål bidrar till effektiviteten i biståndet. Anvisade medel utgör en ram för biståndet och får inte ses som ett utbetalningsmål. De svenska administrativa resurserna måste också påverka valet mellan projektbistånd och mindre arbetskrävande biståndsformer som u-krediter, vissa slag av importstöd eller bistånd genom internationella organisationer.

Beträffande landprogrammeringen beslöt riksdagen vid det senaste riksmötet att regeringen bemyndigas att i vissa fall göra utfästelser om sjunkande bidrag och landramar. Samtidigt efterlystes överväganden om hur en sådan procedur, men även andra metoder, kan bidra till en bättre samordnad medelsanvändning och medelsförbrukning. Under hösten 1984 utredde en arbetsgrupp inom SIDA, med deltagande av utrikesdepartementet, frågor med anknytning till landprogrammeringssystemet. Denna utredning har av SIDA:s styrelse tillställts departementet.

Regeringen delar utredningens slutsats att ett landorienterat planeringssystem erbjuder betydande fördelar framför andra system. Det viktigaste skälet är att man genom landprogrammering åstadkommer större jämställdhet mellan parterna i utvecklingssamarbetet. Landprogrammeringssystemet har under den tid det varit i kraft modifierats i vissa viktiga avseenden. De problem som uppmärksammats i bl. a. riksdagens bistånddebatt har redan i stor utsträckning beaktats inom systemets ram. SIDA:s utredning utmynnar i förslag om vissa ytterligare ändringar inom planeringssystemet. Ett av dessa förslag berör inrättandet av en särskild anslags-

post för stora projekt. Ett annat förslag innebär att medelsramarna beräknas mer strikt efter medelsbehov och att rambeloppen skall kunna sänkas tillfälligt så att reservationsmedel förbrukas. Regeringen finner att sådana möjligheter föreligger inom ramen för nuvarande landprogrammeringssystem. Vidare pekar utredningen på möjligheten att Sverige avstår från att göra uttalanden om belopp eller planeringsramar för perioder efter gällande samarbetsavtals giltighetstid. Regeringen förordar att denna möjlighet utnyttjas efter prövning i varje särskilt fall. Denna förändring skulle innebära att regering och riksdag skulle vara mindre bundna om man finner skäl att sänka rambeloppet efter utgången av det normalt tvååriga samarbetsavtalet.

I detta sammanhang erinrar regeringen om att även om höjningar av medelsramar i det förgångna varit vanligast har även sänkningar gjorts, t. ex. av rambeloppen för Cuba, Pakistan, Somalia, Swaziland, Tunisien och Vietnam.

Den flexibilitet i landprogrammeringstekniken som förslaget om en ny anslagspost för särskilda projekt syftar till är tillgodosedd genom att större möjligheter har införts att sänka medelsramar. Regeringen finner därför inte skäl att bifalla SIDA:s förslag om att inrätta en sådan anslagspost. Den verksamhet som denna post är avsedd för kan inrymmas i befintliga anslagsposter, främst medelsramarna för programländerna och anslagsposten Katastrofer m. m.

Ett landprograms omfattning kan ses som en funktion av landets behov, landets förmåga att uppfylla de biståndspolitiska målen, utvecklingssamarbetets inriktning och möjligheterna att effektivt genomföra biståndet. Anvisade medel utgör en ram för biståndet och inte ett utbetalningsmål. I det långsiktiga utvecklingssamarbetet är det enligt regeringens mening ofta ofrånkomligt att medel kvarstår oförbrukade vid budgetårets slut. Särskilt kan reservationer uppkomma, när inriktningen av enskilda landprogram förändras. Det ligger i såväl givarens som mottagarens intresse att hellre acceptera reservationer än att försämra biståndets kvalitet genom att öka utbetalningstakten. Förseningar i utbetalningarna uppgår för landprogrammets del sällan till ett belopp som överstiger medelsramen för en fyramånadersperiod.

Motioner

I motion 1984/85:343 av Martin Olsson och Ulla Tillander (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att Sverige vid ingående eller förlängning av biståndsavtal med u-länder förbehåller sig rätt till omprövning av avtalet om mottagarlandet deltar i krigsoperationer eller undertrycker grundläggande mänskliga fri- och rättigheter eller om förutsättningarna för biståndet av andra anledningar avsevärt förändrats.

I motion 1984/85:494 av Marianne Karlsson (c) hemställs
att riksdagen hos regeringen begär en omedelbar ändring av reglerna för u-landsbistånd så att det ej utgår till krigförande länder.

I motion 1984/85:593 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), yrkande 1, hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts som riktlinjer för den svenska u-landspolitiken.

I motion 1984/85:845 av Margaretha af Ugglas (m) hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen i FN-sammanhang tar initiativ till ett ökat internationellt stöd till hotade naturmiljöer av stort värde för världssamfundet,

2. att riksdagen uttalar att inom ramen för biståndsanslaget resurser bör avsättas för ett multilateralt och/eller bilateralt stöd till hotade naturmiljöer.

I motion 1984/85:980 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandena 3—5, hemställs

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om ett initiativ för att genom Förenta nationerna tillsätta en internationell kommission med uppgift att granska de transnationella kemi- och läkemedelsföretagens verksamhet i tredje världen samt att verka för en samordnad lagstiftning som kan skydda människor och miljö i tredje världen,

4. att riksdagen uttalar sig för att myndigheter och sjukvårdsförvaltningar bör verka för att bojkottaktioner, initierade av läkare, veterinärer, konsumentgrupper m. fl. riktade mot de transnationella bolagens cyniska hantering, understöds,

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om att ett samarbete med ILO inleds i avsikt att bistå tredje världen med en skyddsorganisation för ländernas industri- och lantarbetare.

I motion 1984/85:1260 av Bengt Lindqvist (s) hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande åtgärder i syfte att utveckla handikappinsatserna inom det svenska u-landsbiståndet.

I motion 1984/85:1261 av Per Petersson m. fl. (m), yrkandena 1 och 4, hemställs

1. att riksdagen godkänner de riktlinjer för utvecklingssamarbetet som förordas i denna motion under rubrikerna Riktlinjer för ett effektivare bistånd, Ett effektivare bistånd, Demokrati och mänskliga rättigheter, Enskilda organisationer, Katastrofer, Världslivsmedelsprogrammet, Ett ämnes- och projektinriktat bistånd, Miljö, markvård och energi, Samverkan med näringslivet, Södra Afrika och Vietnam,

4. att riksdagen beslutar att befattningen som biståndsinspektör ånyo inrättas, samt i övrigt godkänner vad som anförs under rubriken Utvärdering.

I motion 1984/85:1678 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c), yrkandena 3, 8 och 13, hemställs

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det bör tillsättas en parlamentarisk utredning för en översyn av det svenska biståndet i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna riktlinjer,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att bindande uttalanden om bistånd till programländer utöver avtalstiden normalt inte bör göras; sådana bör endast kunna komma i fråga beträffande belopp som redan avtalats eller på annat sätt bindande lovats eller förutsatts för att påbörjade projekt eller program skall kunna fullföljas,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det nödvändiga långsiktiga arbetet på att skydda människors försörjningsmöjligheter och förebygga katastrofer bör vara ett element i allt utvecklingsarbete och främst belasta landramarna och det särskilda anslaget för Miljö, markvård och energi.

I motion 1984/85:1684 av Gunnel Jonäng m. fl. (c) hemställs

att riksdagen hos regeringen begär att utvecklingsbiståndet även skall svara mot kvinnors behov och att kvinnor görs delaktiga i biståndsprojekten både i givar- och mottagarlandet.

I motion 1984/85:1689 av Sten Sture Paterson (m), yrkandena 1, 3 och 4, hemställs

1. att riksdagen beslutar inrätta en professur i biståndsforskning med en enligt motionen angiven inriktning och förslag om anvisning av medel,

3. att riksdagen som sin mening uttalar att en samordnad biståndsverksamhet bör vara inordnad i ett långsiktigt utvecklingsprogram,

4. att riksdagen anhåller att regeringen utreder möjligheterna till klarare gränsdragning mellan lån och kontantstöd till u-länderna.

I motion 1984/85:2415 av Margaretha af Ugglas (m) hemställs

att riksdagen hos regeringen begär att SIDA får i uppdrag att verka för att åtgärder för att förebygga s. k. naturkatastrofer blir obligatoriska komponenter i de av SIDA:s mottagarländer som uppvisar stor katastrofbenägenhet.

I motion 1984/85:2419 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkandena 1 och 4, hemställs

1. att riksdagen uttalar att det är de av riksdagen formulerade biståndspolitiska målen som skall ligga till grund för Sveriges biståndspolitik,

4. att riksdagen av regeringen begär förslag om att den av SIDA administrerade delen av biståndet skall öka till 40 %.

I motion 1984/85:2421 av Ivar Virgin m. fl. (m) hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om nödvändigheten att livsmedels- och katastrofbistånd kombineras med långsiktiga satsningar på framför allt miljöområdet för att ge u-länder ett framtida oberoende, när det gäller vital försörjning.

Sammanfattning av motionernas innehåll beträffande riktlinjer för biståndet

Liksom föregående år innehåller de tre partimotionerna från moderata samlingspartiet, centerpartiet och folkpartiet delvis sammanfallande synpunkter på de riktlinjer som styr det svenska utvecklingssamarbetet. I det följande sammanfattas dessa tre partiets och vänsterpartiet kommunisternas partimotioner i vad avser riktlinjerna för biståndet och därmed sammanhängande yrkanden.

Av de fyra fastställda målen för Sveriges utvecklingssamarbete berörs särskilt *demokratimålet* och frågan om respekten för *mänskliga rättigheter* i fp-motion 593 och m-motion 1261. Biståndet måste i högre grad än vad som nu är fallet inriktas på länder med ett samhällssystem som ger reella möjligheter till en demokratisk samhällsutveckling, heter det i motion 593. I motion 1261 ges exempel på länder som enligt motionärernas uppfattning utvecklats till enpartistater under den tid Sverige bedrivit biståndssamarbete med dem. Demokratimålet måste innebära att respekten för demokrati och mänskliga rättigheter skall växa i de länder som vill ta emot svenskt bistånd, anser motionärerna. Om respekten för demokratiska och mänskliga fri- och rättigheter successivt avtar i ett mottagarland bör Sverige på diplomatisk väg och genom utformningen av våra biståndsinsatser söka medverka till en förbättring. Om våra insatser inte ger avsett resultat bör biståndet trappas ned. I fråga om länder som bedriver anfallskrig eller har trupper på främmande territorier bör biståndet i sista hand avbrytas, heter det vidare i motion 1261 (m). Stöd till enskilda organisationer anges i båda motionerna som en möjlighet att främja en demokratisk samhällsutveckling.

I ytterligare två motioner, nämligen 343 och 494, föreslås att utvecklingssamarbetet med krigförande länder avbryts.

De grundläggande målen för utvecklingssamarbetet tas även upp i yrkande 1 i vpk-motion 2419, men ur annan synvinkel. Motionärerna menar att de nya biståndsformer och nya biståndsorgan som tillkommit under senare år medfört att en allt mindre del av utvecklingssamarbetet ligger strikt i linje med Sveriges av riksdagen fastställda biståndspolitiska mål. I yrkande 2 i samma motion hemställs i detta syfte att det landprogrammerade biståndets andel ökar till 40 %.

I c-motion 1678 förs i år ingen utförlig diskussion om de biståndspolitiska målen. I stället hänvisas till det av centerpartiet, moderata samlingspartiet och folkpartiet i en gemensam reservation förra året framförda

kravet på en biståndspolitisk utredning som bl. a. skulle beröra demokratifrågorna (UU 1983/84:15). (Beträffande utredningskravet se vidare nedan.)

Bland områden som bör prioriteras i det svenska biståndet nämns i partimotionerna bl. a. *landsbygdsutveckling, miljö och markvård*. Torkkatastrofen i Afrika nämns som exempel på vad som kan bli följderna av miljöförstörelsen och överutnyttjande av naturresurserna. Den särskilda anslagsposten för miljö och markvård samt energi bör återinföras.

Miljöfrågor berörs också i motionerna 845 och 980. I motion 845 anförs att internationellt stöd bör lämnas till hotade naturmiljöer av stort värde för världssamfundet och att särskilda medel bör avsättas härför inom biståndsanslagen. I motionen nämns bl. a. att flera värdefulla nationalparker är hotade.

I motion 980 behandlas särskilt det hot mot miljön som består i de stora internationella bolagens tillverkning och försäljning av miljögifter av olika slag. I motionens yrkanden 3—5 föreslås att en FN-kommission tillsätts med uppgift att granska de transnationella kemi- och läkemedelsföretagens verksamhet i tredje världen, att svenska myndigheter och sjukvårdsförvaltningar bör verka för bojkottaktioner riktade mot dessa bolag och att ett samarbete med ILO inleds för att bistå u-länderna på detta område. I motionen beskrivs utförligt, med exempel från bl. a. Vietnam, Bhopal i Indien och andra länder, den mer eller mindre medvetna miljöförstörelsen som kan bli följderna av industriell exploatering och intensiv odling av exportgrödor.

Ett samband med miljöbistånd har bistånd till förebyggande av *katastrofer*, som bl. a. behandlas i motionerna 593 (fp), 1678 (c), 2415 och 2421. Särskilt i motion 2415 ges en utförlig beskrivning av människans och naturens roll bakom orsakerna till katastroferna. Motionerna utmynnar i krav på långsiktiga åtgärder inom ramen för utvecklingssamarbetet för att förebygga katastrofer.

De medel som anslagits till *egentligt katastrofbistånd* bör emellertid endast användas för akuta nödsituationer och inte för långsiktigt utvecklingssamarbete, heter det i motionerna 1261 (m) och 1678 (c).

Befolkningsfrågorna berörs särskilt i motion 593, som betonar familjeplaneringens roll i svenskt bistånd.

Samma motion understryker också vikten av att *kvinnornas roll* särskilt beaktas i allt bistånd. En särskild motion om kvinnobistånd (1684) yrkar att utvecklingssamarbetet också skall svara mot kvinnors behov och att kvinnor både i givarlandet och mottagarlandet görs delaktiga i biståndsprojekten.

Åtgärder för att utveckla handikappinsatserna i det svenska biståndet begärs i motion 1260.

Som medel att nå de i det föregående redovisade målen för utvecklingssamarbetet förordas i de tre partimotionerna att *landprogrammeringsmeto-*

den och den fasta bindningen till en bestämd krets av mottagarländer gradvis överges till förmån för ett mer projektnriktat bistånd. Ett sådant biståndssystem skulle bli mer flexibelt och lättare att anpassa till u-ländernas behov och förutsättningar. I stället för att som nu fastställa en beloppsram för varje mottagarland skulle medelsanvisningen bli beroende av vilka konkreta projekt och insatser mottagare och givare enats om för en viss period.

I motion 1678 (c) föreslås i yrkande 8 att uttalanden om rambistånd normalt inte bör göras utöver den tvååriga avtalstiden. Löften om bistånd för längre tid bör vara knutna till program eller projekt. Syftet med yrkandet är bl. a. att förstärka den svenska förhandlingspositionen och att minska risken för en långvarig bindning till ett visst mottagarland.

Ett *närmare samarbete med näringslivet* föreslås såväl i motion 593 (fp) som i motion 1261 (m). Svenska företags erfarenheter och kunskaper är en stor resurs för samarbetet med u-länder. I motion 1261 föreslås bl. a. att själva planläggningen och utförandet av bistandsprojekt skulle kunna utföras av företag. Samarbetet med företagen skulle koncentreras till de sektorer inom vilka svenskt näringsliv har god kompetens och konkurrenskraft såsom energiförsörjning och vattenkraft, hälso- och sjukvård, livsmedelsindustri, malmprojektering, malmutvinning, jord- och skogsbruk, skogsindustri, telekommunikationer och transporter. Ett antal referensprojekt som skall tjäna som exempel bör övervägas. SIDA bör också stödja kontaktverksamhet mellan universitet, föreningar och institutioner i Sverige och i u-länderna.

I dessa båda motioner understryks också att en *fri handel* mellan i-länder och u-länder är en betydelsefull drivkraft för utvecklingen. Sverige bör därför — heter det i motion 593 (fp) — avskaffa handelsrestriktionerna på textil- och konfektionsområdet.

Bistånd genom *enskilda organisationer* ges en framskjuten plats i de tre partimotionerna från m, c och fp. Sådana organisationer har ofta större möjligheter att nå de verkligt utsatta grupperna i samhället, deras bistånd är av hög kvalitet och de kan bidra till en demokratisk utveckling. I fp-motionen föreslås i detta sammanhang att särskilda stiftelser inrättas för förmedling av bistånd till politiska organisationer i u-länderna. (Detta yrkande behandlas under punkten Enskilda organisationer i detta betänkande.)

Effektiviteten i biståndet behandlas särskilt i motion 1261 (m). Som en metod att uppnå högre effektivitet nämns ett närmare samarbete med svenska företag och organisationer. Sverige bör övergå till ett projektnriktat bistånd, i vilket klara mål för insatserna kan uppställas. Valet av länder är också betydelsefullt i sammanhanget. Utsikterna att nå ökad effektivitet förbättras om Sverige samarbetar med länder som strävar efter demokratiska och marknadsekonomiska lösningar på utvecklingsproblemen.

En förbättrad *utvärdering* av biståndet är nödvändig, anför det i mo-

tion 1261 (m). SIDA bör vid sidan av sitt eget utvärderingsarbete också få biståndet bedömt av fristående experter. Den särskilda befattningen inom UD som biståndsinspektör bör åter inrättas.

Till förra årets biståndsbetänkande (UU 1983/84:15) fogades en reservation (m, c, fp) som återges i motion 1261 (m) och motion 1678 (c). I reservationen ställdes krav på att regeringen skulle tillsätta en *biståndspolitisk utredning*. Följande riktlinjer angavs för denna utredning:

1. En medveten inriktning av vårt bistånd försvåras nu av den starka betoningen av mottagarländer med låsning till stela landramar. Denna leder också till att biståndet blir splittrat och svårt att överblicka. I ett fortsatt bilateralt bistånd bör därför avtal om insatser föregå det årliga fastställandet av landram, så att denna blir summan av vad som behövs under året för att uppfylla det avtalade.

2. Det är angeläget att nå fram till mera av problem- och projektinriktat bistånd med öppnare val av vägar. Det bör också bli mera naturligt att avveckla ett programlandsbistånd efter vissa år och därigenom ge utrymme för samarbete med nya länder. Fördelningen mellan bilateralt och multilateralt bistånd måste också övervägas. Som multilateralt bistånd bör då ses inte bara bistånd genom FN-organ och t. ex. de regionala utvecklingsbankerna utan också annat biståndssamarbete kring globala eller regionala problem och projekt.

3. Det är angeläget att utnyttja och utveckla den svenska resursbasen så, att svensk kunskap och forskning, liksom svenskt näringsliv, i ökande utsträckning direkt kan ställas i den fattiga världens tjänst.

4. I syfte att nå de fattigaste och mest utsatta grupperna samt att bidra till en demokratisk samhällsutveckling bör samarbetet med de enskilda organisationerna byggas ut.

5. Det är också angeläget att utveckla en effektiv katastrofberedskap. Möjligheterna att inordna en svensk produktion av livsmedel och andra basförnödenheter i denna bör särskilt studeras. I denna bör också organisationer som Röda korset och Rädda barnen kunna spela en viktig roll.

6. Det saknas i dag en systematisk forskning och dokumentation kring underutveckling och global miljöförstöring. Därigenom riskerar både opinionsbildning och beslut att utgå från oklara förutsättningar. Utredningen bör ägna sig åt denna fråga.

7. Det är också nödvändigt, att utredningen utarbetar förslag till ett effektivt system för utvärdering av biståndet.

I de föreliggande partimotionerna 593 (fp), 1261 (m) och 1678 (c) återkommer — som framgår av det föregående — flera av de krav som restes förra året och som delvis återspeglas i riktlinjerna för den föreslagna utredningen.

Till avsnittet om riktlinjer för utvecklingssamarbetet har också förts motion 1689. I dess yrkande 2 påfordras en bättre *samordning* av berörda

myndigheters biståndsverksamhet, och i yrkande 3 begärs att riksdagen skall uttala att en samordnad biståndsverksamhet bör vara inordnad i ett långsiktigt utvecklingsprogram. I motionen redovisas ett antal vetenskapliga observationer, bl. a. beträffande sambandet mellan klimat och naturmiljö i Afrika. Motionären visar med utgångspunkt i dessa observationer att ökad tvärvetenskaplig forskning och en förbättrad samordning av olika biståndsinsatser är nödvändigt om varaktiga resultat av utvecklingssamarbetet skall uppnås. I motionen föreslås också i yrkande 1 att en professur i biståndsforskning skall inrättas i Sverige, finansierad med medel från C 2-anslaget. (I fråga om yrkande 1 har utskottet inhämtat yttrande från utbildningsutskottet.) Vidare berörs u-ländernas skuldkris i motionen. Enligt motionärens mening bör lån företrädesvis lämnas på marknadsmässiga villkor. Länder som inte har tillräcklig kreditvärdighet bör erhålla rent gävbistånd. En till u-länderna utlånad köpkraft som inte motsvaras av ekonomisk bärkraft leder endast till en ständigt ökande skuldbörda för u-länderna. Regeringen bör därför utreda möjligheterna till en klarare gränsdragning mellan lån och kontantstöd till u-länderna, heter det i motionens yrkande 4.

Utskottet

De förslag om förändringar i principerna för Sveriges utvecklingssamarbete som redovisats i det föregående överensstämmer i stor utsträckning med yrkanden som behandlats i tidigare biståndsbetänkanden, särskilt det som avgavs förra året (UU 1983/84:15). Det gäller bl. a. demokratimålets betydelse i biståndet, invändningarna mot principerna och metoderna för det landinriktade biståndet, de enskilda organisationernas roll och kravet på en ny biståndsutredning. Utskottet vill därför inledningsvis hänvisa till de synpunkter och förslag som med anledning av de då föreliggande motionerna framfördes i betänkande UU 1983/84:15 och som sedermera bifölls av riksdagen.

Biståndsmålen

De fyra biståndspolitiska målen resurstillväxt, ekonomisk och social utveckling, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk samhällsutveckling bör enligt utskottets mening ligga fast. De är likvärdiga och skall enligt riksdagens upprepade beslut vara vägledande för allt över biståndsanslagen finansierat biståndssamarbete. Det bör således i detta avseende inte vara någon skillnad mellan det bistånd som administreras av SIDA och det bistånd som förmedlas genom andra organ som de internationella bankerna, FN-organisationerna eller Beredningen för internationellt tekniskt ekonomiskt samarbete (BITS), vilket motion 2419 (vpk) vill göra gällande. Samtidigt är det, som utskottet tidigare har framhållit,

knappast möjligt att kräva att vart och ett av de fyra målen i lika grad skall uppfyllas i varje enskild biståndsinsats. Det avgörande måste vara att ett visst projekt eller en insats blir ett led i en utvecklingsansträngning som främjar uppnåendet av våra biståndspolitiska mål.

Det finns i sammanhanget också anledning att erinra om att biståndets innehåll och inriktning i enskilda fall inte kan bestämmas enbart med hjälp av de fyra målen. Även andra uttalanden av riksdag och regering samt de behov och förutsättningar som gör sig gällande i varje situation måste självfallet beaktas. I ett katastrofläge, som det som nu råder på många håll i Afrika, måste uppenbarligen själva överlevnaden och de grundläggande förutsättningarna för fortsatt utveckling vara avgörande för biståndets utformning.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet inte att det finns anledning för riksdagen att göra ett uttalande om de biståndspolitiska målen av den innebörd som föreslås i motion 2419. Yrkande 1 i motionen avstyrks därför.

Inte heller anser utskottet att det bör uttala sig om den framtida andelen landprogrammerat eller av SIDA administrerat bistånd. De olika biståndsformernas andelar i förhållande till utvecklingssamarbetets totala omfattning bestäms av flera faktorer. Så länge samma principer styr allt svenskt bistånd bör mindre förskjutningar mellan anslagen inte vara uteslutna. Yrkande 4 i motion 2419 (vpk) avstyrks.

I förra årets betänkande slog utskottet med anledning av motionsyrkanden om bistånd och mänskliga rättigheter fast att ett biståndssamarbete inte kan förbli opåverkat av situationen hos motparten. En diskussion om mänskliga rättigheter bör kunna föras med ett biståndsmottagarland, även inom ramen för biståndssamarbetet, ansåg utskottet.

Bistånd skall inte användas som påtryckningsmedel. Det skall tjäna mottagarlandets fattiga. Det finns emellertid situationer då Sverige bör klarlägga att ett samarbete försvåras med länder vars syn på mänskliga rättigheter väsentligt skiljer sig från vår. Ett sådant klarläggande kan i längden vara till gagn för dem som biståndet ytterst vill nå. Utskottet vill också erinra om vad det framhöll i förra årets biståndsbetänkande (UU 1983/84:15), nämligen att även valet av projekt och mottagargrupper kan vara av betydelse för att visa vilken vikt Sverige fäster vid skyddet av mänskliga rättigheter. Insatser för uppbyggnad av demokratiska institutioner och bistånd till exempelvis nyhetsförmedling och kulturförmedling kan vara betydelsefullt i detta syfte. Också på detta område kan stöd till och genom frivilliga organisationer vara ett verksamt inslag.

I sina förhandlingar med mottagarländerna om biståndets utformning bör det enligt utskottets mening vara naturligt för biståndsmyndigheterna att ge uttryck åt denna inställning.

Med det anförda torde ifrågavarande del av yrkande 1 i motionerna 593 och 1261 få anses besvarad.

Om brott mot mänskliga rättigheter kan påverka ett biståndssamarbete gäller detta självfallet i ännu högre grad krigshandlingar som inte företas i självförsvar. Utskottet har tidigare (UU 1983/84:15) uttalat: "I fråga om avbrytande av bistånd till länder som bedriver anfallskrig har riksdagen varit av meningen att allmängiltiga och entydiga regler för sådana fall inte kan fastställas utan att en prövning sist och slutligen måste göras i de enskilda fallen. Riksdagen har också framhållit att biståndet inte bör betraktas som ett utrikespolitiskt påtryckningsmedel." Utskottet anser att dessa uttalanden fortfarande har giltighet.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet yrkande I i motion 1261 (m) i vad avser avbrytande av bistånd samt motionerna 343 och 494.

Landsbygdsutveckling, miljö- och markvård, energi, katastrofbistånd m. m.

I flera motioner betonas vikten av en fortsatt och intensifierad satsning på landsbygdsutveckling samt på bevarande av den naturliga miljön och odlingsbetingelserna på landsbygden där det stora flertalet av u-ländernas människor för överskådlig tid måste söka sin bärgning.

Som framgår av årets och tidigare års budgetpropositioner liksom av utskottets biståndsbetänkanden är landsbygdsutveckling av olika slag, inbegripet mark- och miljövård, redan ett prioriterat område för svenskt bistånd. Livsmedelskrisen i Afrika, som delvis är en följd av ett för hårt utnyttjande av den naturliga miljön, är föremål för betydande uppmärksamhet både i det svenska bilaterala utvecklingssamarbetet och i de internationella organisationernas bistånd. I propositionen påpekas att den sjunkande jordbruksproduktionen i Afrika har många orsaker. En tvärvetenskaplig forskning på området är nödvändig, heter det.

Utskottet kan instämma i den allmänna bedömning som görs i de förevarande motionerna att landsbygdsutveckling och insatser för miljö, markvård och energi hör till de allra viktigaste inslagen i vår biståndspolitik. I flertalet av våra mottagarländer i Afrika sker också sedan flera år en medveten inriktning av projekt och program på dessa angelägna områden. Om målen bör således kunna råda enighet. I fråga om medlen kan olika meningar finnas. I de tre partimotionerna föreslås att en särskild anslagspost bör inrättas för insatser inom miljö-, markvårds- och energiområdet. Det kan finnas skäl för en sådan inställning. Motsvarande skäl skulle emellertid kunna åberopas till förmån för särskilda anslagsposter för andra angelägna ändamål, såsom hälsovård och utbildning.

Det är utskottets uppfattning att miljöförstöringen är en viktig orsak till krisen i Afrika och på andra håll, men att flera andra faktorer också spelar en väsentlig roll. Kulturella och sociala traditioner, samhällssystem, geografiska och ekonomiska strukturer påverkar alla ett lands försörjningsbetingelser. Ett utvecklingssamarbetes inriktning måste enligt utskottets

uppfattning avgöras med hänsyn till flera samverkande förhållanden som ofta är specifika för varje enskilt land. Det är bl. a. iakttagelser av detta slag som är av betydelse för det landinriktade biståndets utformning.

Utskottet anser att miljöaspekter bör beaktas i nära nog varje omfattande biståndsprogram. Det är därför naturligt att mark-, miljö- och energinsatser liksom landsbygdsutveckling normalt bör vara en del av det reguljära landprogrammerade biståndet. Detta hindrar inte att det vid sidan härav kan finnas behov av särskilda medel för vissa insatser (jfr avsnittet om Försöksverksamhet m. m. på annan plats i detta betänkande).

Ett nära samband med bistånd på miljöområdet har yrkande 13 i c-motion 1678 och motionerna 2415 och 2421 som handlar om behovet av långsiktiga katastrofförebyggande åtgärder. Utskottet kan i många avseenden dela den beskrivning av situationen som görs i motionerna. Det är sannolikt att större uppmärksamhet i framtiden kommer att behöva ägnas åt långsiktiga katastrofförebyggande åtgärder såväl av de internationella organen som av bilaterala givare och att sådana insatser skall vara en del av det reguljära biståndet. Utskottet har erfarit att regeringen för sin del avser att överväga vilka åtgärder som kan bli erforderliga inom det svenska utvecklingssamarbetet i detta syfte. I väntan på resultatet av dessa överväganden finner utskottet det inte påkallat att göra de i motionerna begärda uttalandena. Yrkande 13 i motion 1678 och motionerna 2415 och 2421 avstyrks därför.

Motion 845 förespråkar stöd till hotade naturmiljöer såsom nationalparker och andra områden som är väsentliga för att förhindra utrotning av värdefulla växt- och djurarter. I yrkande 1 föreslås att regeringen skall ta initiativ i FN-sammanhang i detta syfte och i yrkande 2 att resurser avsätts inom biståndsanslaget för ändamålet.

Den angelägna fråga som tas upp i motionen behandlas i flera internationella sammanhang. Under senare år har utan tvivel förståelsen ökat betydligt för vikten av att bevara naturmiljöer med värdefull och kanske oersättlig flora och fauna. I samarbete med bl. a. FN:s miljöprogram UNEP antogs år 1980 en världsstrategi för naturvård — World Conservation Strategy — av internationella Naturvårdsunionen, i vilken Sverige är medlem. Strategin är avsedd att vara ett rättesnöre för världens regeringar i naturskyddsfrågor.

Enligt utskottets mening finns det anledning för Sverige att i internationella sammanhang medverka till att vidmakthålla intresset för hotade naturmiljöer av det slag som nämns i motionen. Det är nödvändigt att sprida insikten om att det här rör sig om värden som inte kan återskapas om de en gång gått förlorade. Det är självfallet viktigt att en opinion skapas i denna fråga — inte minst i de berörda u-länderna själva. Än viktigare är emellertid att finna möjligheter att ge ekonomiskt stöd till konkreta räddningsprojekt. Eftersom dessa naturmiljöer ofta finns i de fattigaste u-länderna är det uppenbart att många andra angelägna behov konkurrerar om

de knappa resurserna. Utskottet vill inte utesluta att biståndsmedel skulle kunna komma till användning för detta syfte. Det måste emellertid ske efter sedvanlig biståndspolitisk prövning och självfallet i samråd med det berörda landets egna planeringsmyndigheter så att en rimlig avvägning mellan olika insatser kan göras.

Med det anförda får utskottet anse motion 845 besvarad.

I detta sammanhang behandlar utskottet också yrkandena 3, 4 och 5 i motion 980, i vilka föreslås att Sverige verkar för att en internationell kommission tillsätts med uppgift att granska kemi- och läkemedelsföretagens verksamhet i tredje världen, att myndigheter och sjukvårdsförvaltningar bör stödja bojkottaktioner riktade mot dessa företag och att ett samarbete med ILO inleds för att bistå tredje världen med en skyddsorganisation för industri- och lantarbetare.

De frågor som tas upp i motionen behandlades i utrikesminister Lennart Bodströms svar på en fråga i riksdagen den 15 februari 1985. Utrikesministern nämnde bl. a. att flera internationella organisationer är sysselsatta med hithörande frågor och att Sverige i flera fall försöker spela en pådrivande roll. Särskilt nämndes förhandlingarna inom FN om utarbetande av en uppförandekod för bl. a. sådana multinationella företag som åsyftas i motionen. Utrikesministern var emellertid av åsikten att ytterligare ett organ, såsom en internationell undersökningskommission, knappast skulle kunna påskynda lösningen av dessa frågor. Utskottet kan instämma i denna bedömning. Det är icke desto mindre angeläget att det sker en internationell opinionsbildning mot missbruk vid tillverkning och försäljning av bekämpningsmedel, farliga läkemedel och andra miljögifter och att internationella regler utarbetas.

Bojkottaktioner av olika slag kan ibland vara ett berättigat inslag i opinionsbildningen. Frågan om att vidga den kommunala kompetensen för att möjliggöra solidaritetsyttringar kommer att belysas av beredningen för ökad samverkan mellan stat och kommun (dir. 1983:30) som beräknas avge ett betänkande under år 1985. Enligt utskottets mening saknas anledning för riksdagen att göra uttalanden om regelrätta bojkottaktioner av det slag som förordas i motionen.

Med hänvisning till det anförda avstyrks yrkandena 3 och 4 i motion 980.

Ett naturligt forum för behandling av arbetsmiljöfrågor är ILO. Inom detta FN-organ bedrivs sedan lång tid ett viktigt konventionsarbete på arbetsrättens och arbetsmiljöns område. Organisationen har efter hand också alltmer intresserat sig för de svåra förhållanden som arbetskraften i u-länderna ofta måste arbeta under. Strävandena inom ILO att nå fram till riktlinjer för Minimum Labor Standards är ett exempel härpå. Utskottet utgår från att regeringen inom ILO och på annat sätt verkar för effektiva regler till skydd för bl. a. industri- och lantarbetare i u-länderna. Den senaste tidens allvarliga olyckshändelser, som bl. a. redovisas i motionen,

visar att det i hög grad är påkallat att internationella organ och enskilda länders regeringar tar på sig ett större ansvar även för detta slag av miljöhot. Ett exempel på vad som görs är det bistånd som Finland i samarbete med ILO ger till Kenya på yrkesinspektionens område.

Liksom fallet ofta är vid naturkatastrofer är det ofta de fattigaste och mest oskyddade grupperna som drabbas hårdast vid stora olyckshändelser av detta slag. Överväganden om möjliga motåtgärder bör därför även av detta skäl naturligen hamna hos de organ som har ett särskilt ansvar för biståndet till u-länderna.

Yrkande 5 i motion 980 får med hänvisning till det anförda anses besvarat.

Till frågan om inriktning av utvecklingssamarbetet på bestämda områden hör även motion 1684, i vilken föreslås att utvecklingsbiståndet även skall svara mot kvinnors behov och att kvinnor görs delaktiga i biståndsprojekten i både givar- och mottagarlandet.

Enligt utskottets uppfattning motsvarar målsättningarna för det svenska utvecklingssamarbetet redan i hög grad de krav och önskemål som reses i motionen. För att bättre kunna förverkliga dessa målsättningar bildades på förslag av riksdagen år 1982 kvinnorådet för internationellt bistånd, KIB. I det betänkande från utrikesutskottet som låg till grund för riksdagens beslut (UU 1981/82:20) redovisades utförligt de svenska strävandena att innefatta även kvinnor i utvecklingsarbetet. Det framhölls som viktigt att kvinnobistånd inte bara får bestå av projekt som är särskilt inriktade på kvinnor utan att u-landskvinnornas situation borde beaktas vid utformningen av allt landprogrammerat bistånd. KIB arbetar nu fram ett handlingsprogram som tar sikte på kvinnor i u-länder och har deras särskilda behov som utgångspunkt. Utskottet ser positivt på framtagande av ett dylikt program, som kan påskynda förverkligandet av biståndsarbetets ambitioner i detta avseende. Utskottet är enigt med motionärerna om behovet av bistånd för kvinnor, men mot bakgrund av vad som redan görs på området finner utskottet inte anledning att nu göra ett särskilt uttalande av det slag som föreslås. Motion 1684 får därmed anses besvarad.

Också motion 1260 om handikappinsatser avser inriktningen av det svenska biståndet. Av motionen framgår att åtskilliga positiva insatser redan gjorts i det bilaterala samarbetet. Motionären nämner särskilt de speciella landgenomgångar SIDA gjort i syfte att öka mottagarländernas intresse för handikappfrågor. SIDA:s arbete med handikappfrågor måste emellertid stärkas ytterligare. Inte minst bör personalens kunskaper öka genom mer utbildning. Anställning av en särskild handikappsakkunnig bör övervägas, heter det bl. a. i motionen.

SIDA har sedan ett antal år engagerat sig alltmer aktivt i handikappfrågor. Ett samarbete pågår med internationella organ såsom WHO, FN:s handikappcenter i Wien och UNICEF. Bilaterala insatser pågår i Tanzania, Zambia, Zimbabwe, Botswana och Sri Lanka. Ett tjugotal större och

mindre projektbidrag har utbetalats till enskilda organisationer med verksamhet i u-länderna.

Ett viktigt steg på det normskapande området togs i och med utformningen av ett svenskt handlingsprogram inom ramen för FN:s världsaktionsprogram för handikappade år 1982.

Inom SIDA håller nu vissa riktlinjer för fortsatta insatser på handikappområdet på att utarbetas. Utskottet utgår från att även behovet av internutbildning för SIDA:s personal beaktas i detta sammanhang.

Motion 1260 får därmed anses besvarad.

Landprogrammering och projektbistånd

I förra årets biståndsbetänkande gjorde utskottet relativt utförliga överväganden om landprogrammeringen som metod. Det konstaterades bl. a. att även ett projektinriktat bistånd rimligtvis både måste bli långsiktigt och i praktiken medföra en viss bindning till mottagarlandet. Utskottet framhöll också att landprogrammeringsmetoden både rymde projektbistånd av olika slag och gav möjlighet för givarlandet att ställa krav på mottagaren. På utskottets förslag har regeringen under det gångna året låtit SIDA belysa landprogrammeringens för- och nackdelar. Utredningens slutsats är att ett landorienterat planeringssystem erbjuder fördelar framför alternativa system. Regeringen delar denna slutsats. I utredningen och i regeringens proposition anges ett par möjligheter till förändringar av systemet som skulle kunna vidtas utan att landprogrammeringens grundläggande karaktär ändrades. Ett förslag är att beräkna landramarna mer strikt efter medelsbehov och att hänsyn tas till förekomsten av större reservationer. En annan möjlighet är att avstå från att göra uttalanden om belopp eller planeringsramar för tiden efter det tvååriga samarbetsavtalet. I propositionen konstateras att den förstnämnda möjligheten står till buds redan inom ramen för gällande system. Den andra möjligheten anser regeringen bör kunna utnyttjas efter prövning i varje enskilt fall.

Riksdagens bemyndigande till regeringen att göra fleråriga biståndsfästelser till programländer för svenskt bistånd och internationella organisationer avser en beloppsram som är högst tre gånger så stor som landramen/medelsramen det första året. Inom ramen för dessa belopp får fleråriga insatsavtal tecknas. Gentemot programländerna har detta bemyndigande i praktiken oftast utnyttjats så att ett samarbetsavtal slutits för två år med en total beloppsram som är två gånger landramen. I ett särskilt protokollsuttalande i anslutning till samarbetsavtalet har därutöver en beloppsram för det tredje samarbetsåret kunnat angivas. I de fall regeringen avstår från att göra något uttalande om det tredje årets beloppsram blir, som framhålls i propositionen, regering och riksdag mindre bundna gentemot mottagarlandet.

Utskottet har inget att invända mot att regeringen vid behov begagnar

sig av något av de i propositionen nämnda tillvägagångssätten. Utskottet konstaterar att detta inte behöver påverka riksdagens bemyndigande till regeringen att ingå fleråriga insatsavtal till belopp som sammanlagt är högst tre gånger landramen. När långvariga insatsavtal planeras eller när de sammantaget beräknas uppta en stor del av landramen bör riksdagen emellertid beredas tillfälle att ta ställning till dem. Utfästelser i ett insatsavtal bör ges under förbehåll av att riksdagen ställer medel till förfogande. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att regeringen i proposition 1977/78:135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete föreslog att insatsavtal så ofta som möjligt bör sammanfalla med den treåriga planeringsperioden, medan längre avtal bör användas med försiktighet.

Utskottet anser att tyngdpunkten även i fortsättningen skall ligga vid det landinriktade, av SIDA administrerade biståndet. Oavsett vilken juridisk och finansiell konstruktion som väljs för biståndsavtal är det enligt utskottets mening nödvändigt att utvecklingssamarbete bygger på långsiktighet. Med hänvisning till vad som ovan anförts avstyrker utskottet yrkande 1 i motion 593 (fp) och yrkande 1 i motion 1261 (m), båda i vad avser landprogrammering, samt yrkande 8 i motion 1678 (c).

Effektivitet i biståndet

I motion 1261 (m) anförs att effektiviteten i utvecklingssamarbetet kan höjas genom att i större utsträckning engagera svenska företag och organisationer, genom ett mindre på länder och mer på projekt inriktat bistånd och genom att företrädesvis samarbeta med länder som eftersträvar demokratiska och marknadsekonomiska lösningar.

När utskottet tidigare behandlat motsvarande synpunkter har utskottet bl. a. framhållit att det inte finns något enkelt samband mellan biståndets effektivitet och politiskt system i mottagarlandet.

Utskottet har fortfarande denna uppfattning. Biståndets effektivitet är sist och slutligen en fråga om hur de biståndspolitiska målen uppfylls och i vilken grad biståndet gynnar de grupper det är avsett att nå. Förutsättningar för ett framgångsrikt utvecklingsbistånd finns i länder med olika samhällssystem.

Det är samtidigt väsentligt att det sker ett folkligt deltagande i utvecklingsprocessen. Ett bistånd som kan medverka till att bygga upp demokratiska institutioner och frivilliga rörelser i mottagarländerna har nått ett av sina syften.

Det nuvarande svenska utvecklingsbiståndet ger utrymme för en sådan inriktning av biståndet. Utskottet kan inte dela motionärernas mening att samarbete med marknadsekonomier och en ökad inriktning på projektbistånd är en förutsättning för höjd effektivitet i utvecklingssamarbetet. Med hänvisning till det anförda avstyrks ifrågavarande del av yrkande 1 i motion 1261.

Samverkan med näringslivet

I linje med vad utskottet uttalat tidigare är bör ett nära samarbete med svenskt näringsliv och svenska organisationer vara ett naturligt inslag i det svenska biståndet. Enligt utskottets bedömning har SIDA nära och omfattande kontakter med svenska företag och har när så erfordras möjlighet att erbjuda svenskt kunnande och svenska produkter i biståndet. SIDA har sammantaget mer omfattande industrisamarbete med u-länderna än de biståndsmyndigheter som är speciellt inriktade på näringslivssamarbete. Utskottet vill emellertid åter erinra om att utgångspunkten för Sveriges utvecklingssamarbete måste vara u-ländernas egna behov. Biståndets former och innehåll bör inte i förväg anpassas efter utsikterna till beställningar hos svenska företag.

Utskottet får med det anförda anse yrkande 1 i motion 593 (fp) och yrkande 1 i motion 1261 (m) besvarade i vad avser samverkan med näringslivet.

Resultatvärdering

Höga anspråk måste ställas på biståndets effektivitet. Detta har upprepade gånger understrukits av riksdag och regering. SIDA är i hög grad medvetet om de krav på en konkret och systematisk utvärdering som måste ställas på biståndsmyndigheten. Under senare år har myndighetens rutiner för och presentation av resultatvärderingen ytterligare förbättrats. Grunden för all utvärderingsverksamhet bör vara effektivitet och konstnadsmedvetande när en insats planeras och genomförs.

En grundläggande svårighet i all utvärdering av biståndsverksamhet är att en teknisk bedömning av enskilda projekt inte nödvändigtvis säger något om vilket värde insatsen slutligen har för den målgrupp den är avsedd för. En väl genomförd utvärdering av ett projekt eller program bör uppenbarligen äga rum på flera nivåer och även omfatta en bedömning av de resultat som uppnåtts en tid efter det projektet slutförts för svenskt vidkommande och överlämnats till mottagarlandet. Detta senare led av utvärderingen är svårt att genomföra, och det finns enligt utskottets mening anledning att inte ställa överdrivna krav på säkerhet i bedömningen. För det fortsatta utvecklingssamarbetet är det emellertid väsentligt att samlade erfarenheter av detta slag så långt det är möjligt systematiseras och bearbetas. Med det anförda får ifrågavarande del av yrkande 4 i motion 1261 (m) anses besvarad.

Inom utrikesdepartementet finns numera två utvärderartjänster, en för multilateralt och en för bilateralt bistånd. De två befattningshavarna har nyligen inlett sitt arbete. Utskottet finner inte anledning att efter den korta tid de två befattningshavarna varit i verksamhet föreslå någon förändring av utrikesdepartementets arbete med utvärderingsfrågor. Yrkande 4 i motion 1261 (m) avstyrks i ifrågavarande avseende.

Samordning av biståndet

I propositionen beskrivs hur det internationella samarbetet om de stora krisfrågorna i världen stagnerar i en situation då det mer än någonsin behövs samarbete och samordning. Räknet i andel av BNI har det totala bistandsflödet från i-länder till u-länder sjunkit under senare år. I detta läge är det särskilt nödvändigt att resurserna används effektivt.

Det behövs en bättre beredskap för samordnade internationella katastrofinsatser. Det behövs också en ökad samordning mellan olika biståndsgivare, såväl multilaterala som bilaterala. I propositionen nämns fall, då ett litet krisdrabbat u-land fått motta flera hundra besöksdelegationer under ett år för bistandsöverläggningar. En motsvarande situation har kunnat iaktas i andra u-länder som drabbats av en plötslig kris.

Sverige har sedan lång tid hävdat uppfattningen att UNDP borde vara FN-systemets centrala finansieringskälla för bistånd och också svara för samordningen av det multilaterala biståndet i varje enskilt mottagarland. Det är positivt att FN:s generalsekreterare givit UNDP:s chef i uppdrag att vara koordinator för de särskilda katastrofinsatserna för Afrika.

Även det bilaterala biståndet brister i samordning. Till stor del är detta en följd av att mottagarländerna själva inte har en administration som är stark nog att styra och samordna biståndet.

I motion 1689 förespråkas en fastare samordning mellan de svenska myndigheter och organ som är engagerade i bistandsverksamheten. Det föreslås vidare att all bistandsverksamhet bör vara inordnad i ett långsiktigt utvecklingsprogram.

Det är utskottets uppfattning att huvudansvaret för ett lands utvecklingsplanering och därmed samordningen av bistandsinsatserna, trots svårigheterna, i första hand måste åvila det mottagande landets egen regering. För att hjälpa länderna att klara en sådan samordning har Sverige och andra givare erbjudit förvaltningsbistånd till många av mottagarländerna. För svenskt vidkommande är också landprogrammen ett sätt att underlätta planeringen för mottagarländernas myndigheter.

Med det anförda får utskottet anse yrkandena 2 och 3 i motion 1689 besvarade.

I samma motions yrkande 1 föreslås att riksdagen beslutar inrätta en professur i bistandsforskning.

Utskottet har i denna fråga inhämtat yttrande från utbildningsutskottet (UbU 1984/85:3 y), vilket bifogas detta betänkande.

Efter att ha lämnat en sammanfattande beskrivning av den på bistandsfrågor inriktade forskning som nu bedrivs i Sverige konstaterar utbildningsutskottet att något förslag om inrättande av en professur i enlighet med motionärens förslag inte förts fram av anslagssökande myndigheter. Utbildningsutskottet föreslår av detta skäl att yrkande 1 i motion 1689 avstyrks.

Utrikesutskottet ansluter sig till utbildningsutskottets förslag och avstyrker det ifrågavarande yrkandet i motionen.

I motionen föreslås också att regeringen skall utreda möjligheterna till klarare gränsdragning mellan lån och kontantstöd till u-länderna.

U-ländernas totala skuldbörda har vuxit oroväckande under senare år. Räntebetalningarna till i-länderna är nu större än biståndsfödet till u-länderna. Det är mot denna bakgrund naturligtvis angeläget att biståndet i så stor utsträckning som möjligt utgår i form av gåva. Särskilt gäller det de fattigare u-länderna. Det finns emellertid en grupp u-länder som har sådan ekonomisk position att de bör kunna klara lån som ges på mjuka villkor och innehåller ett biståndselement. Om denna grupp länder även för sina utvecklingsprojekt blev helt hänvisade till den kommersiella kapitalmarknaden skulle deras läge försämrats och deras skuldbörda eventuellt öka ytterligare. Utskottet anser att olika former av lån på fördelaktiga villkor har en funktion att fylla som en kapitaltillgång mellan rent gåvobistånd och marknadsmässiga krediter och avstyrker därför yrkande 4 i motion 1689. Samtidigt kan utskottet dela synpunkten att lånad köpkraft som inte motsvaras av ekonomisk bärkraft innebär en stor risk för u-länderna, vilket de gångna årens utveckling visat.

Biståndsutredning

I motion 1678 (c) yrkande 3 föreslås att en parlamentarisk utredning tillsätts för översyn av det svenska biståndet i enlighet med de riktlinjer som anges i motionen. Dessa riktlinjer har återgivits i föregående avsnitt. Även i motion 1261 (m) reses krav på en biståndspolitisk utredning med samma uppdrag.

När utskottet förra året behandlade motsvarande yrkanden avslogs dessa bl. a. med motiveringen att en fortlöpande anpassning av utvecklingssamarbetet till nya behov kunde ske inom ramen för de mål och principer som fastställts. Under det gångna året har en översyn av utvecklingssamarbetet pågått på tre områden, nämligen SAREC:s verksamhet, biståndet genom enskilda organisationer och metoder för landprogrammering.

Utskottet utesluter självfallet inte att det även framgent kan finnas behov av successiva förändringar av vår biståndspolitik men anser inte att det är erforderligt med en omfattande parlamentarisk utredning för att möta sådana behov. Med hänvisning härtill avstyrks yrkande 3 i motion 1678.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de biståndspolitiska målen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2419 yrkande 1,
2. beträffande *andelen av SIDA administrerat bistånd*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2419 yrkande 4,

res. 2 (vpk)

res. 3 (vpk)

3. beträffande *demokrati och mänskliga rättigheter* res. 4 (m, fp)
att riksdagen förklarar motion 1984/85:593 yrkande 1 och motion 1984/85:1261 yrkande 1 såvitt nu är i fråga besvarade med vad utskottet anfört,
4. beträffande *avbrytande av bistånd* res. 4 (m, fp)
att riksdagen avslår motion 1984/85:343, motion 1984/85:494 och motion 1984/85:1261 yrkande 1 såvitt nu är i fråga,
5. beträffande *katastrofförebyggande bistånd m. m.* res. 5 (m, c, fp)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1678 yrkande 13 motion 1984/85:2415 och motion 1984/85:2421,
6. beträffande *stöd åt hotade naturmiljöer*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:845 besvarad med vad utskottet anfört,
7. beträffande *åtgärder mot kemi- och läkemedelsföretag* res. 6 (vpk)
att riksdagen avslår motion 1984/85:980 yrkandena 3 och 4,
8. beträffande *samarbete med ILO på arbetskyddsområdet*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:980 yrkande 5 besvarat med vad utskottet anfört,
9. beträffande *bistånd för kvinnor*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1684 besvarad med vad utskottet anfört,
10. beträffande *handikappfrågor i biståndet*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1260 besvarad med vad utskottet anfört,
11. beträffande *landprogrammering och landramsutfästelser* res. 7 (m, c, fp)
att riksdagen avslår motion 1984/85:593 yrkande 1 såvitt nu är i fråga, motion 1984/85:1261 yrkande 1 såvitt nu är i fråga samt motion 1984/85:1678 yrkande 8,
12. beträffande *effektivitet i biståndet* res. 8 (m)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1261 yrkande 1 såvitt nu är i fråga,
13. beträffande *samverkan med näringslivet* res. 9 (m, fp)
att riksdagen förklarar motion 1984/85:593 yrkande 1 såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:1261 yrkande 1 såvitt nu är i fråga besvarade med vad utskottet anfört,
14. beträffande *resultatvärdering*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1261 yrkande 4 såvitt nu är i fråga besvarat med vad utskottet anfört,
15. beträffande *befattning som biståndsinspektör* res. 10 (m)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1261 yrkande 4 såvitt nu är i fråga,
16. beträffande *samordning av biståndet*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1689 yrkande 3 besvarat med vad utskottet anfört,

17. beträffande *professur i biståndsforskning*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1689 yrkande 1,
18. beträffande *gränsdragning mellan lån och gåva*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1689 yrkande 4,
19. beträffande *biståndsutredning*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1678 yrkande 3 och motion 1984/85:1261 yrkande 1 såvitt nu är i fråga,
20. beträffande *allmänna riktlinjer*
att riksdagen godkänner vad som i budgetpropositionen i övrigt förordas under rubriken Prioriteringar i Sveriges bistånd.

res. 11 (m, c, fp)

3 Effektivare biståndsadministration

Propositionen (s. 53—62)

Regeringen beslutade i mars 1983 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av det bilaterala utvecklingssamarbetets organisation (dir. 1983:31). Utredningen framlade sitt betänkande i januari 1984. Betänkandet (Ds UD 1984:1). Effektivare biståndsadministration har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig på utrikesdepartementet.

En rad samverkande omständigheter har bidragit till att biståndsverksamhetens effektivitet ifrågasatts alltmer under senare år. En sådan omständighet är de senaste årens ekonomiska kris i u-länderna, som allvarligt har försämrat betingelserna för utvecklingssamarbetet. En annan omständighet är att det ställtsorealistiska krav och förväntningar på biståndsverksamheten och dess resultat. Resultaten har ofta bedömts utifrån mål som inte hade ställts upp när verksamheten inleddes och med måttstockar som inte är tillämpliga i u-landsmiljön. Inte minst har det tidsperspektiv som anlagts varit verklighetsfrämmande. Ytterligare en omständighet är att mottagarländernas kapacitet att förvalta biståndet missbedömts. De har inte alltid förmått bära det huvudansvar för verksamheten som vilar på dem. Det bör också hållas i minnet att biståndsmyndigheterna har mindre möjligheter än andra delar av förvaltningen att påverka rambetingelserna för verksamheten och därmed att rätta till missgrepp och felbedömningar. Verksamheten styrs av händelseutvecklingen i andra länder och av andra länders och internationella organisationers beslut och åtgärder. Verksamhetens ämnesmässiga bredd och geografiska spridning skapar dessutom en större sårbarhet än den som kännetecknar andra delar av statsförvaltningen.

Utredningen, som understryker att samordningen av den svenska u-landspolitiken i allt väsentligt är en fråga för regeringskansliet, anser att

regeringen klarare bör precisera de riktlinjer efter vilka biståndsmyndigheterna bör arbeta. Regeringen instämmer i utredningens uppfattning. De anvisningar som lämnats SIDA har inte alltid gett tillräcklig vägledning i fråga om de mål och den ambitionsnivå som bör gälla för SIDA. De anvisningar, som lämnats i ett tidigare avsnitt om biståndets mål och medel, syftar till en mer precis formulering av verksamhetens mål och en precisering av ambitionsnivån. De bör ge SIDA en klarare uppfattning om de krav som ställts på verket. De leder också till en klarare ansvarsfördelning mellan verk och departement. Härigenom skapas förutsättningar för en effektivare resursanvändning.

Utredningen vill inte förorda någon sammanslagning av biståndsmyndigheterna. Regeringen delar också den uppfattningen. Som underströks i budgetpropositionen för innevarande budgetår har myndigheterna skilda mål och arbetsuppgifter. Effektiviteten befordras bäst av att var och en av dem renodlar sina uppgifter. En sammanslagning av dem kan inte förväntas ge ökad effektivitet.

Det är inte bara tillämpningen av ansvarsfördelningen mellan verk och departement som i enskilda ärenden kännetecknats av en viss oklarhet. Inom de beskickningar som har biståndskontor råder viss oklarhet om hur den rådande ansvarsfördelningen mellan beskickningschef och biståndskontorschef skall tolkas och tillämpas. De riktlinjer som gäller för verksamheten går tillbaka på 1973 års beslut om s. k. förstärkt integration av biståndskontoren i beskickningarna. En sådan förstärkt integration infördes med hänvisning till behovet av att gentemot värdlandet markera den svenska representationens enhetliga karaktär och för att åstadkomma ett rationellt utnyttjande av personalen.

Regeringen anför följande: Effektiviteten i biståndsverksamheten och biståndskontorschefens beslutförhet förutsätter en långtgående grad av självständighet för denne. Också biståndskontorschefens ansvar inför SIDA:s verksamhet motiverar en självständig ställning. Å andra sidan innebär kravet på ett enhetligt uppträdande från svensk sida gentemot värdlandet och vikten av att Sveriges samlade intressen tas väl till vara att beskickningschefens övergripande ansvar inte får förvandlas till en formalitet i vad avser biståndsverksamheten. I likhet med utredningarna finner regeringen att de gällande riktlinjerna bör preciseras, särskilt med hänsyn till behovet av att de bägge chefernas ansvarsområden preciseras. Utgångspunkten bör därvid vara att såväl utrikesdepartementets som SIDA:s instruktioner i biståndsärenden riktas till utlandsmyndigheten. Enligt arbetsordningen för denna skall ärenden, som rör sådant bistånd till verksamhetslandet som förvaltas av SIDA, delegeras till biståndskontorschefen. Normalt bör även andra biståndsärenden handläggas inom biståndskontoret. Biståndskontorschefen skall ha skyldighet att hålla beskickningschefen underrättad om viktigare biståndsärenden. Skulle biståndskontorschefen och beskickningschefen vara oense om hur ett sådant ären-

de skall avgöras, äger beskickningschefen besluta i detta. Om biståndskontorschefen så önskar och ärendet inte är brådskande bör det hänskjutas till utrikesdepartementet och SIDA för avgörande.

En väsentlig aspekt på biståndspolitikens samordning och ledning är en fortlöpande granskning av verksamhetens resultat. Utrikesdepartementets utvärderingsfunktion har förstärkts. Syftet är bl. a. att få till stånd en samordnad och systematisk utvärdering över hela det biståndspolitiska fältet. En sådan ligger i linje med de rekommendationer om en förstärkning av utvärderingsverksamheten som utredningen lämnat.

Utredningen förordar att det inrättas en arbetsgrupp mellan utrikesdepartementet och SIDA med ansvar för gemensamma utbildnings- och personalfrågor. Ett sådant samordningsorgan har informellt varit i funktion sedan flera år tillbaka, och resultaten bedöms som goda. Utredningens förslag motiverar att verksamheten i framtiden ges en något fastare struktur men i övrigt fortgår på samma sätt som tidigare.

Utredningen förespråkar att utbildningen av utrikesdepartementets personal i biståndsfrågor intensifieras. Vidare sägs att SIDA:s biståndskontorspersonal bör ges en viss utbildning om utrikesdepartementet. Regeringen finner förslaget värdefullt. På ömse håll görs redan i dag avsevärda ansträngningar för att åstadkomma bättre utbildningsinsatser. En gemensam arbetsgrupp har tillsatts. Självfallet kan en samordning på detta område få betydelse för arbetet på att effektivisera biståndsverksamheten.

Utredningen har vidare föreslagit en vidgad växeljänstgöring mellan departementet och SIDA. Sådan tjänstgöring har redan ägt rum under de senaste åren i ett antal fall. Avsikten är att fortsätta på denna väg. Det nyss nämnda samordningsorganet bör pröva förutsättningarna och formerna för vidgad växeljänstgöring.

SIDA:s — liksom de andra biståndsmyndigheternas — kapacitet kan inte bedömas isolerat från biståndspolitikens inriktning i stort. Verkan av de administrativa och organisatoriska åtgärder, som föreslagits för att komma till rätta med SIDA:s kapacitetsbrist, är avhängig av denna inriktning. Biståndspolitikerna måste i högre grad än hittills utformas med hänsynstagande till SIDA:s och de andra biståndsorganens administrativa kapacitet. Såväl fjolårets som årets budget har också en sådan inriktning. Exempel på det är att SIDA:s andel av biståndet minskar något, att de enskilda organisationernas andel ökar, att kreditbiståndet ges betydande utrymme och att importstödet riktas in mot bulkvaror och andra enklare produkter. Hit kan också räknas de riktlinjer för precisering av målen och ambitionerna för verksamheten som lämnades i ett tidigare avsnitt.

SIDA:s arbetssätt är en annan omständighet som är bestämmande för verkets kapacitet att fullgöra sina uppgifter. SIDA har sedan länge — och med betydande framgång — förenklat och rationaliserat sitt arbetssätt. Verket bör fortsätta på den inslagna vägen.

En fortsatt ämnesmässig koncentration kan spara åtskillig kapacitet.

Möjligen är det svårt att reducera antalet sektorer för projektbiståndet i de enskilda länderna. Såsom RRV framhåller i sin rapport om importstödet går det däremot att minska det antal sektorer till vilka importstöd lämnas. Vidare bör antalet insatser kunna skäras ned.

En näraliggande åtgärd är att styra valet av samsamarbetssektorer och insatser mot områden inom vilka Sverige besitter expertis och andra resurser. Det ger i längden ett utvecklingssamarbete som är mindre krävande för SIDA. Det leder till att svenska resurser i ökad grad kan tas till vara i samarbetet.

Det är kännetecknande för SIDA:s arbetssätt att verket litar till en omfattande utkontraktering av de uppgifter för vilka verket saknar kapacitet eller kompetens. Utredningen, som kartlagt utkontrakteringen, räknar med att denna kommer att fortsätta att växa. Regeringen har förståelse för att så sker. Det synes vara ofrånkomligt om biståndets kvalitet skall kunna upprätthållas på de områden där SIDA saknar erforderlig kompetens. Det finns emellertid gränser för hur långt utkontrakteringen kan drivas. Framför allt sätts en sådan gräns av det ansvar som SIDA har för att de biståndspolitiska målen uppfylls. Uppgifter som innefattar myndighetsutövning får inte utkontrakteras. Men också en mängd uppgifter som faller utanför det området — vilket för övrigt är mycket litet om man ser till SIDA:s hela verksamhet — bör i princip förbehållas SIDA:s tjänstemän. Det gäller t. ex. de åtgärder och beslut som avser projektval, projektinriktning, uppföljning och kontroll av verksamheten, bedömning av dess resultat och styrning av externa resurser. Utkontrakteras sådana uppgifter måste det ske på ett väl avgränsat sätt så att SIDA inte i realiteten avhänder sig möjligheten att ta sitt ansvar för att biståndspolitiken verkställs enligt statsmakternas anvisningar. RRV har i den tidigare nämnda revisionsrapporten om SIDA:s utkontraktering lämnat en rad rekommendationer om hur denna kan förbättras. Dessa har i huvudsak tillgodosetts genom interna anvisningar om konsultupphandling som SIDA nyligen utfärdat. Vid tillämpningen av anvisningarna bör RRV:s rekommendationer särskilt beaktas.

Som regeringen tidigare påpekat finns det vidare goda skäl att bygga ut förvaltningsbiståndet. Sådant bistånd stärker mottagarnas kapacitet, vilket på sikt minskar de anspråk som ställs på SIDA:s administration.

SIDA utmärks av en långtgående decentralisering. Inte minst decentraliseringen till utlandsmyndigheterna är av betydelse för verkets förmåga att lösa sina uppgifter. Det decentraliserade arbetssättet förutsätter att verksamheten har väl utvecklade instrument för kontroll och uppföljning. I det hänseendet kan förbättringar uppnås.

Utredningen understryker betydelsen av en väl fungerande utvärderingsfunktion. SIDA har under senare år förstärkt sin utvärderingsverksamhet. Inte minst verkets arbete på att säkra en systematisk återföring av vunna erfarenheter är enligt regeringens mening angeläget.

En viktig del av SIDA:s arbete är regleringen av utvecklingssamarbetet. Flerårsutfästelser och flerårsavtal har därvid sparat administrativ kapacitet. Rätt att ingå tvååriga avtal också utanför det landprogrammerade området skulle kunna ge ytterligare besparingar. Utredningen har pekat på möjligheten att öka antalet ramavtal med enskilda organisationer liksom på andra förenklingar som kan övervägas för samverkan med dessa organisationer. Dessa möjligheter bör tas till vara. Kvar står dock att avtalsregleringen borde kunna användas som ett mer verksamt styrinstrument. RRV efterlyser i sin revisionsrapport om importstödet avtal och riktlinjer för detta som skapar klarare spelregler. Enligt min mening kan kapacitetsbesparingar nås också inom andra delar av biståndet om avtalsregleringen förbättras. Det kan undanröja oklarheter rörande den roll- och ansvarsfördelning som skall gälla mellan SIDA, mottagarlandets myndigheter och tredje part. I rapporten om utkontraktering har RRV pekat på vissa oklarheter som inte sällan föreligger i det här hänseendet.

RRV har i sin granskning av importstödet hantering pekat på behovet av att se över betalningsrutinerna så att utbetalning inte sker förrän medlen skall tas i anspråk. SIDA är redan i färd med att göra en sådan översyn. Det är väsentligt att utbetalningsrutinerna för SIDA:s hela verksamhetsområde utformas så att utbetalning sker först när behov föreligger samtidigt som det undviks att rutinerna ställer stora krav på administrativa resurser.

Såvitt gäller SIDA:s arbetssätt betonar slutligen regeringen vikten av att SIDA fortsätter arbetet med administrativ utveckling och personalutveckling. SIDA har bl. a. i sin anslagsframställning redovisat en lång rad åtgärder som vidtagits för att öka effektiviteten. Inte minst verksamhetsplaneringen och de nya metod- och konsulthandböckerna är enligt regeringens bedömning föredömliga. Men åtskilligt kvarstår att göra. Bl. a. bör fortsatt datorisering kunna spara administrativ kapacitet. Regeringen har därför gett SIDA i uppdrag att utarbeta en ADB-plan i samarbete med statskontoret.

Regeringen räknar med att i budgetpropositionen till nästa riksmöte återkomma till den administrativa apparatens dimensionering och kan då bygga bl. a. på arbetsgruppens överväganden.

Två interdepartementala arbetsgrupper har tillsatts för att arbeta med den konkreta utformningen av utredningens förslag om SIDA:s organisation. Den ena gruppen behandlar främst de organisatoriska frågorna. Den andra gruppen behandlar SIDA:s tjänstesystem.

I avvaktan på att resultatet av arbetsgruppernas överväganden föreligger vill inte regeringen redovisa någon uppfattning om de enskilda förslagen.

Regeringen avser att i budgetpropositionen till nästa riksmöte redovisa huvuddragen av de beslut som fattats på grundval av utredningens och arbetsgruppernas överväganden.

Motion

I motion 1984/85:1689 yrkande 2 av Sten Sture Paterson hemställs

2. att riksdagen anholder att regeringen utreder möjligheterna till ökad samordning mellan alla berörda myndigheters och organisationers biståndsverksamhet.

Utskottet

Frågan om sammanslagning av eller ökad samordning mellan de olika svenska biståndsgivande myndigheterna (SAREC, Impod, BITS, Swedfund) har övervägts vid flera tillfällen, senast av biståndsorganisationsutredningen (Ds UD 1984:1). Utredningen föreslår inte någon sammanslagning av dessa myndigheter men förordar dels en lokalmässig samordning, dels att ett mer formaliserat samarbete på verksnivå genomförs. Regeringen delar utredningens bedömning att någon sammanslagning av myndigheterna inte är påkallad.

Inte heller anser utskottet att någon sammanslagning av myndigheterna är erforderlig. Efter hand som våra kontakter med u-länderna blir alltmer mångfacetterade är det naturligt att våra kontakter med dem inte kan centraliseras till ett eller ett par organ. Det kan också konstateras att det redan sker ett nära samarbete mellan de berörda organen både på ledningsnivå och i den dagliga verksamheten. Utskottet vill emellertid inte utesluta att ytterligare åtgärder skulle kunna genomföras i detta syfte. Det är bl. a. väsentligt att de representanter från u-länderna som har att förhandla med Sverige om biståndssamarbete eller andra ekonomiska kontakter får en klar och entydig uppfattning om vad Sverige kan erbjuda. Huvudansvaret för att så sker och för erforderlig samordning i övrigt bör åvila utrikesdepartementet.

Med hänvisning till det anförda avstyrks yrkande 2 i motion 1689.

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1689 yrkande 2 godkänner vad som förordats i budgetpropositionen under rubriken *Effektivare biståndsadministration*.

4 Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)**Propositionen (s. 64—76)**

1983/84 Utgift	1 673 957 925	Reservation 2 544 699 513
1984/85 Anslag	2 088 000 000	
1985/86 Förslag	2 280 000 000	

De föreslagna bidragen till internationella biståndsprogram framgår av tabell 2. Denna visar att huvuddelen av det multilaterala biståndet går till Internationella utvecklingsfonden (IDA), FN:s utvecklingsprogram (UNDP) och FN:s barnfond (UNICEF). En särskild tonvikt läggs också på det multilaterala livsmedelsbiståndet som budgetåret 1985/86 föreslås få en avsevärd ökning.

Sverige har sedan länge gjort utfästelser om fleråriga bidrag till i första hand de större multilaterala utvecklingsorganisationerna. Detta ger dessa organisationer större säkerhet beträffande bidragen och underlättar deras planering. Sverige bör därför fortsätta att göra flerårsutfästelser. Samtidigt begränsar flerårsutfästelser Sveriges möjligheter att reglera storleken av bidragen. Av denna anledning föreslås i det följande i flera fall att de svenska bidragen skall delas upp i dels ordinarie bidrag av mer långsiktig natur, dels extra bidrag avseende endast ett år.

Tabell 2. Multilateralt bistånd budgetåren 1984/85 och 1985/86 fördelat på organisationer (milj. kr.)

	Anslag 1984/85	Förslag 1985/86	Föränd- ring
<i>FN:s operativa verksamhet</i>			
FN:s utvecklingsprogram (UNDP)	446,0	475,0	+ 29,0
varav			
— ordinarie bidrag	360,0	375,0	+ 15,0
— extra bidrag	16,0	30,0	+ 14,0
— UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade länderna	50,0	50,0	0
— Sahelkontoret (UNSO)	20,0	20,0	0
FN:s kapitalutvecklingsfond	32,0	32,0	0
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	48,0	53,0	+ 5,0
FN:s barnfond (UNICEF)	170,0	190,0	+ 20,0
— ordinarie bidrag	140,0	160,0	+ 20,0
— extra bidrag	30,0	30,0	0
	696,0	750,0	+ 54,0
<i>Internationella finansieringsorgan</i>			
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	660,9	650,9	— 10,0
Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB)	—	18,3	+ 18,3
Afrikanska utvecklingsfonden (AfDF)	134,9	152,0	+ 17,1
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	—	—	0
Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	63,1	63,1	0
Internationella jordbruksutvecklingsfon- den (IFAD)	50,0	57,0	+ 7,0
	908,9	941,3	+ 32,4
<i>Internationellt livsmedelsbistånd</i>			
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	81,0	88,0	+ 7,0
1980 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)	81,0	79,0	— 2,0
Internationella beredskapslagret av livs- medel för katastrofinsatser (IEFR)	108,0	135,0	+ 27,0
	270,0	302,0	+ 32,0

	Anslag 1984/85	Förslag 1985/86	Föränd- ring
<i>Övriga organisationer</i>			
FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA)	55,0	60,0	+ 5,0
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	60,0	75,0	+ 15,0
Internationella federationen för familjeplanering (IPPF)	60,0	67,0	+ 7,0
UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)	10,0	12,0	+ 2,0
Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)	6,0	6,8	+ 0,8
	191,0	220,8	+ 29,8
<i>Övriga multilaterala bidrag</i>	22,1 ¹	65,9	+ 43,8
Totalt	2 088,0	2 280,0	+ 192,0

¹ Överensstämmer ej med det belopp som upptagits under denna anslagspost i förra årets budgetproposition eftersom 16 milj. kr. flyttats över till UNDP, 10 milj. kr. till UNICEF och 81,82 milj. kr. till IDA.

FN:s utvecklingsprogram (UNDP), kapitalutvecklingsfond (UNCDF) och befolkningsfond (UNFPA)

Budgetåret 1984/85	526 000 000 ¹
Budgetåret 1985/86	560 000 000
varav	
Ordinarie bidrag till UNDP	375 000 000
Extra bidrag till UNDP	30 000 000
Bidrag till UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade u-länderna	50 000 000
Sahelkontoret (UNSO)	20 000 000
Kapitalutvecklingsfonden (UNCDF)	32 000 000
Befolkningsfonden (UNFPA)	53 000 000

¹ 16 milj. kr. av detta belopp togs i proposition 1983/84:100 upp under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag och 20 milj. kr. i proposition 1983/84:154.

Motioner

I motion 1984/85:593 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkande 4 hemställs

4. att riksdagen beslutar att höja bidraget till IDA med 50 milj. kr.

I motion 1984/85:1261 av Per Petersson m. fl. (m) yrkande 11 hemställs

11. att riksdagen beslutar att anslå 98 milj. kr. till Världslivsmedelsprogrammet.

I motion 1984/85:1678 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) yrkandena 5—7 hemställs

5. att riksdagen för UNDP anvisar 525 milj. kr., en höjning med 50 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag,

6. att riksdagen för UNICEF anvisar 215 milj. kr., en höjning med 25 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag,

7. att riksdagen för WFP anvisar 113 milj. kr., en höjning med 25 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

I motion 1984/85:2419 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkandena 2, 3 och 19 hemställs

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande att Sverige aktivt verkar för att minska USA:s kontroll över Världsbanksgruppen,

3. att riksdagen, om yrkande 2 inte bifalls, beslutar att successivt skära ned bidragen till Världsbanksgruppen,

19. att riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag om anslag till IFC på 14 milj. kr.

Utskottet

Det multilaterala biståndets andel av det totala biståndet ligger i årets budgetförslag på drygt 28 %. Det är i stort sett den andel som gällt de närmast gångna åren. Med en längre jämförelseperiod har emellertid det multilaterala biståndet sjunkit betydligt, vilket poängteras bl. a. i motion 1678 (c). Både motion 593 (fp) och motion 1678 förordar ett ökat stöd via internationella organisationer, den förstnämnda främst genom Världsbanken och IDA och den sistnämnda genom FN-organ såsom UNDP, UNICEF och WFP. I motion 1261 (m) föreslås att bidraget till WFP skall höjas. Detta sker mot bakgrund av hungerkatastrofen i världen.

I förra årets betänkande framhöll utskottet att det är betydelsefullt för bilden av Sverige i FN att vårt stöd till internationell biståndsverksamhet kan förbli väsentligt. Utskottet hyser fortfarande denna uppfattning. Många av u-världens stora problem måste angripas med internationellt samordnade aktioner. FN är vårt främsta uttryck för internationell solidaritet och bör ges resurser att fullgöra sina uppgifter. Sverige är sedan länge en av FN-systemets största bidragsgivare. Vi bör i internationella fora argumentera för att andra länder skall höja sina bidrag till FN.

I propositionen föreslås en fördelning av bidragen till FN-organen och bankerna som utskottet finner rimlig med hänsyn till de för internationella biståndsprogram tillgängliga medlen. Betydande påslag har gjorts, bl. a. för UNDP, WFP och UNICEF, för vilka organ även motionerna 593 och 1678 föreslår ökningar.

Utskottet tillstyrker medelsfördelningen i propositionen och avstyrker följaktligen yrkande 4 i motion 593 (fp), yrkande 11 i motion 1261 (m) och yrkandena 5, 6 och 7 i motion 1678 (c).

I motion 2419 (vpk) föreslås att Sverige skall verka för att minska USA:s kontroll över Världsbanksgruppen. Samma röstningsprincip som gäller för FN — ett land en röst — bör eftersträvas. Om det inte lyckas bör Sverige successivt skära ned sina bidrag till Världsbanksgruppen, heter det i motionen.

Sverige och andra länder har inte utan viss framgång verkat för att Världsbanken och IDA skall inrikta sin utlåning även på projekt som har särskild betydelse för fattiga och utsatta grupper. I fråga om en ändring av röstreglerna har Sverige ställt sig positivt till ett ökat u-landsinflytande. Om principen ett land en röst nu infördes i Världsbanksgruppen är risken emellertid stor att de länder som har flest röster skulle lämna Världsbanken. Därmed skulle bankens verksamhet behöva skäras ned drastiskt, eftersom det är samma länder som står för större delen av bidragen till banken. En sådan utveckling skulle u-länderna inte vara betjänta av.

Inte heller finner utskottet det motiverat att Sverige undandrar Världsbanksgruppen sitt stöd om röstreglerna inte ändras. Utskottet intar i denna fråga samma hållning som tidigare då liknande motionsyrkanden varit aktuella. U-länderna — och bland dem inte minst de fattigare — har ett visst behov av att erhålla lån på mjuka villkor, såsom dem IDA förmedlar. I annat fall skulle de än mer bli hänvisade till den öppna lånemarknaden.

Med det anförda avstyrks yrkandena 2 och 3 i motion 2419.

I samma motions yrkande 19 föreslås att riksdagen avslår regeringens begäran om 14 milj. kr. till Internationella finansieringsbolaget (IFC), vilket är upptaget under posten Övriga multilaterala bidrag i propositionen. Enligt vad utskottet inhämtat har regeringen gjort bedömningen att IFC:s verksamhet numera har fått en sådan inriktning — bl. a. genom ökade satsningar i Afrika och på jordbrukssektorn — att ett svenskt deltagande i IFC:s kapitalhöjning ter sig motiverat. Utskottet avstyrker med hänvisning härtill yrkande 19 i motion 2419.

Utskottet hemställer

1. beträffande <i>bidrag till IDA</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:593 yrkande 4,	res. 12 (c, fp)
2. beträffande <i>bidrag till UNDP</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:1678 yrkande 5,	res. 13 (c)
3. beträffande <i>bidrag till UNICEF</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:1678 yrkande 6,	res. 13 (c)
4. beträffande <i>bidrag till WFP</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:1261 yrkande 11 såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:1678 yrkande 7,	res. 14 (m, c, fp)
5. beträffande <i>deltagande i Världsbanksgruppen</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:2419 yrkandena 2 och 3,	res. 15 (vpk)

6. beträffande *IFC:s kapitalhöjning*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2419 yrkande 19,
7. att riksdagen godkänner de *riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete* som i övrigt föreslås under avsnitt C 1 i budgetpropositionen,
8. att riksdagen godkänner de *gjorda utfästelser* som i övrigt förordas under avsnitt C 1 i budgetpropositionen,
9. att riksdagen bemyndigar regeringen att göra de *utfästelser, åtaganden och utbetalningar* som härutöver föreslagits i budgetpropositionen,
10. att riksdagen till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 2 280 000 000 kr.

res. 16 (vpk)

5 Utvecklingssamarbete genom SIDA (C 2)

5.1 Återflöde, bundet bistånd, importstöd, livsmedelsbistånd m. m.

Propositionen (s. 79—81)

Ca 40 % av det landinriktade biståndet utgår i form av *importstöd*. SIDA och — inom ramen för en förvaltningsrevision — riksrevisionsverket (RRV) har nyligen genomfört studier av importstödet. Av studierna framgår att importstödet är en värdefull biståndsform som medger ett flexibelt utvecklingsbistånd för mottagare och givare. Studierna visar behovet av noggrann bedömning av hur importstödet påverkar mottagarlandets ekonomi i stort och vikten av att för varje mottagarland utforma importstödet så att det främjar landets utvecklingssträvanden. I studierna har närmare behandlats SIDA:s roll i handläggningen av importstödet, bl. a. vid prövning av vad som skall upphandlas. Dessutom har i studierna pekats på behovet av fortsatta överväganden om importstödet inriktning och utformning.

Regeringen finner att importstöd är en flexibel biståndsform som utgör ett värdefullt komplement till det ändamålsbestämda projektstödet. Importstödet har traditionellt tagit mindre av SIDA:s administrativa resurser i anspråk än projektbiståndet. Det omfattade till en början huvudsakligen betalningsbalansstöd till länder med betydande budget- och betalningsbalansunderskott. Under det senaste decenniet har dock Sverige alltmer kommit att påverka valet av varor och tjänster som upphandlas med importstödsmedel, inte minst sedan SIDA:s nu gällande riktlinjer för importstöd trädde i kraft 1981.

Regeringen finner det angeläget att importstödet verkningsfullt för mottagarländernas ekonomi på kort och lång sikt och i relation till andra biståndsformer, t. ex. projektstöd, närmare analyseras. Sådana studier bör syfta till medelfristiga planer avseende importstödet för de olika programländerna. De bör kunna utformas i linje med de sektorstudier som SIDA nu genomför avseende det ändamålsinriktade biståndet och ingå i underlaget för SIDA:s förslag till landprogram.

Den diskussion som förts om importstödet har huvudsakligen avsett handläggningen och inriktningen av detta och inte importstödet som biståndsform. Regeringen finner det angeläget att slå fast, att importstödet har sitt särskilda värde som biståndsform för länder som befinner sig i en akut försörjningskris och när det inriktas på verksamhetsområden där mottagarlandet har kapacitet att självt ombesörja att stödets slutliga användning stämmer med de ändamål som parterna kommit överens om. Om importstödet fördelar för både givare och mottagare skall bevaras bör en effektivisering av stödets förvaltning därför inte ske genom att importstödet inriktning och handläggning alltmer närmar sig projektbiståndet. Den bör i stället ske genom att stödet till flertalet länder inriktas på enklare varor, reservdelar och standardiserade produkter, som mottagaren har godtagbar kapacitet att själv hantera. Denna kapacitet bör SIDA bedöma med hjälp av förstudier och stickprovsundersökningar. SIDA bör däremot endast undantagsvis påtaga sig ett direkt ansvar för enskilda produkters slutanvändning enligt de regler som gäller för projektbistånd. På detta sätt bör SIDA kunna effektivisera sin hantering av importstödet utan att detta behöver medföra starkt ökade krav på verkets personalresurser eller minskad användbarhet för mottagarsidan.

Beträffande *bindning* till upphandling i Sverige i det landprogrammerade biståndet förordas i propositionen att denna liksom tidigare endast omfattar importstödet och konsultfonderna. Om finansieringen av ett på förhand definierat projekt skulle bindas till upphandling i Sverige, riskerar man att låsa mottagarlandet till ett mycket litet antal svenska leverantörer och även till ett begränsat teknologival, vilket kan innebära mindre fördelaktiga priser, leveransvillkor eller service.

Riksdagen och regeringen har vid upprepade tillfällen framhållit vikten av att den övervägande delen av biståndet förblir obunden. Ursprungligen omfattade bindningen endast det bilaterala varubiståndet. Senare har även livsmedelsbiståndet kommit att räknas in i det bundna biståndet. Genom tillkomsten av u-kreditsystemet och det tekniska samarbetet genom BITS 1981 har andelen bundet bistånd ökat ytterligare, och bindingsnivån är därför nu högre än tidigare. Mot bakgrund bl. a. av behovet att säkerställa största möjliga affärsmässighet i upphandlingen inom biståndet, särskilt i ett läge när flertalet programländer befinner sig i en akut försörjningskris, förordas en mindre sänkning av andelen bundet bistånd inom det landinriktade biståndet.

Inom det landprogrammerade biståndet bör bindning till upphandling i Sverige huvudsakligen ske i fråga om länder som har god kapacitet att tillgodogöra sig svenska varor och tjänster. Obundet importstöd bör främst lämnas till länder som har drabbats av akuta försörjningskriser och som präglas av brist på utländsk valuta och lågt kapacitetsutnyttjande inom industri, transportväsen och lantbruk. Reservdelar, insatsvaror, drivmedel eller livsmedel som behövs för att upprätthålla dessa länders produktion måste i många fall upphandlas på annat håll än i Sverige.

Regeringen välkomnar den översyn som SIDA inlett av verkets riktlinjer för importstöd och anser att de överväganden i ämnet som redovisas i propositionen bör tjäna till ledning vid arbetet med översynen.

Motioner

I motion 1984/85:492 av Olle Aulin (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett u-landsanpassat nyttoflygsystem för väglösa områden.

I motion 1984/85:973 av Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (båda m) hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att våra biståndsinsatser för u-länder i huvudsak skall utgöras av s. k. bundet bistånd.

I motion 1984/85:977 av Sten Svensson och Sven Eric Lorentzon (båda m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ändrad inriktning av det svenska u-landsbiståndet.

I motion 1984/85:1160 av Karin Ahrlund och Hans Petersson i Röstånga (båda fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående samarbete mellan seminstationen i Hörby och SIDA.

I motion 1984/85:1261 av Per Petersson m. fl. (m) yrkandena 2 och 3 hemställs

2. att riksdagen beslutar uttala att importstödet skall bindas till upphandling i Sverige på sätt som förordas i motionen samt i övrigt godkänner vad som anförts under rubriken Ökat återflöde,

3. att riksdagen beslutar uttala att SIDA skall vara restriktivt vad beträffar täckande av s. k. lokala kostnader.

I motion 1984/85:1529 av Anders Svärd och Britta Hammarbacken (båda c) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det nuvarande livsmedelsöverskottet bl. a. skall användas för att bistå svältande i andra länder,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kostnaderna för biståndet enligt yrkande 1 skall delas av hela svenska folket.

I motion 1984/85:1674 av Arne Andersson i Ljung och Sven Eric Lorentzon (båda m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om biståndsinriktad forskning inom livsmedelssektorn.

I motion 1984/85:2408 av Anders Högmark och Bertil Danielsson (båda m) hemställs att riksdagen begär att regeringen ger SIDA i uppdrag att inom ramen för den bundna u-hjälpen upprätta förslag till spannmålsprogram av den typ som framgår av motionen.

Utskottet

Genom tillkomsten av nya biståndsformer såsom det tekniska samarbetet genom BITS och u-kreditsystemet har biståndets bindning till uppköp i Sverige ökat under senare år. Mot denna bakgrund finns det anledning att, såsom regeringen föreslår, något minska graden av bindning av det landinriktade biståndet.

I likhet med vad som framförs i motion 593 (fp) anser utskottet att ökad bindning inte är någon bra metod för att öka återflödet till Sverige. Särskilt i en situation då många u-länder befinner sig i en akut bristsituation är det angeläget att inte bidra till den fördyring av inköpen som en långtgående uppbinding av biståndet till uppköp i givarländerna kan medföra.

Importstöd är en biståndsform som bl. a. kommit till stor nytta i den bristsituation som råder i många mottagarländer. Det kan finnas anledning för biståndsmyndigheten att på längre sikt söka få till stånd en minskning av andelen sedvanligt importstöd i biståndet och integrera det i det övriga reguljära samarbetet. Så länge denna biståndsform är nödvändig och värdefull anser utskottet inte att det finns anledning att öka bindningen till uppköp i Sverige och därmed minska importstödet flexibilitet. Det kan under dessa omständigheter inte undvikas att en del av importstödet används för uppköp i andra länder. Av det sammanlagda biståndet torde emellertid endast en mindre del slutligen användas för uppköp i tredje land.

I motionstexten framförs vidare att importstödet i stor utsträckning används för inköp i Sydafrika.

Det finns många ekonomiska band mellan vissa av frontstaterna och Sydafrika. Det svenska utvecklingssamarbetet med länderna i södra Afrika, särskilt det som bedrivs inom SADCC (Southern African Development Coordination Conference) syftar till att minska dessa länders beroende av Sydafrika, men det är fortfarande oundvikligt att ekonomisk verksamhet i frontstaterna ibland kommer sydafrikanska företag till godo.

Det har också konstaterats att svenska biståndsmedel kommit att utnyttjas för köp i Sydafrika. Detta är självfallet otillfredsställande men går i den situation som råder inte alltid att undvika. SIDA har emellertid sin upp-

märksamhet riktad på detta problem och söker i samarbete med mottagarländerna skapa garantier för att importstödsmedel och — så långt det går att kontrollera — inte heller projektmedel slutligen hamnar i Sydafrika. Utskottet utgår från att SIDA även fortsättningsvis gör vad som är möjligt för att undvika att svenska biståndsmedel går till sydafrikanska företag.

Med hänvisning till vad som ovan anförts om importstöd avstyrks yrkande 2 i motion 1261 (m). Av de skäl som anförts i det föregående kan utskottet inte tillstyrka motion 973, i vilken förordas att biståndet i huvudsak skall vara bundet.

I förra årets biståndsbetänkande (UU 1983/84:15) redovisades med anledning av ett motionsyrkande de principer som bör gälla för s. k. lokalkostnadsfinansiering. Utskottet framhöll då att lokalkostnadsfinansieringen inte får göras så generös att den urholkar mottagarlandets ansvar för insatserna. Det fanns därför anledning att kräva att mottagarlandet självt skulle stå för en viss andel av dessa kostnader, i synnerhet när det gäller insatser av grundläggande betydelse för landet. Utskottet var emellertid inte berett att förorda mycket restriktiva regler, eftersom sådana skulle kunna försvåra satsningar på exempelvis landsbygdsutveckling och markvård.

De riktlinjer som utskottet uppdrog förra året bör alltså gälla. Därmed torde yrkande 3 i motion 1261 (m) få anses besvarat.

Fyra motioner föreslår på olika sätt en förstärkning av livsmedelsbiståndet. I motionerna 1529 och 977 föreslås att en del av det svenska livsmedelsöverskottet skall användas i utvecklingssamarbetet. Liknande önskemål finns i motion 2408 som även föreslår att teknik för lagring och transport av spannmål bör ingå i biståndet. I syfte att anpassa svenska livsmedelsråvaror till u-ländernas förhållanden och matvanor bör en livsmedelsforskning inledas.

Utskottet vill med anledning av dessa motioner anföra att en betydande del av det svenska livsmedelsbiståndet är bundet till upphandling i Sverige. I årets budgetförslag ökar därtill de kvantiteter vete och matolja som genom WFP ställs till u-ländernas förfogande, bl. a. i katastrofsituationer. Utöver detta multilaterala livsmedelsbistånd används svenskt spannmål i det bilaterala katastrofbiståndet. Sammantaget beräknas det svenska livsmedelsbiståndet nästa budgetår uppgå till 400 milj. kr.

Det är utskottets bedömning att det svenska bundna livsmedelsbiståndets omfattning är väl avvägt i förhållande till aktuella behov. Mycket talar därtill för att eventuella ökningar av livsmedelsbiståndet även bör utgå i form av kontantstöd för uppköp på världsmarknaden av de typer av livsmedel som är mest användbara i det aktuella fallet. I det bundna svenska livsmedelsbiståndet ingår endast rapsolja och spannmål. Undantagsvis har även andra produkter utnyttjats, men erfarenheten visar att andra livsmedel av kostnads- och hanteringsskäl är mindre lämpliga. Av bl. a. det skälet ställer sig utskottet tveksamt till möjligheten att med rim-

liga kostnader omvandla svenska livsmedelsråvaror på det sätt som föreslås i motion 1674.

Förslaget i motion 2408 att inköp av spannmål för biståndssändamål skall ske till svenska inlösenpriser har utskottet tidigare avstyrkt med hänvisning till att detta vore en oriktig användning av biståndsmedel. Utskottet har samma uppfattning nu.

I vad gäller förslaget att tillhandahålla teknik för lagring m. m. är utskottet av uppfattningen att denna fråga bör bedömas på vanligt sätt inom ramen för programarbetet med mottagarländerna.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts om livsmedelsbistånd får utskottet avstyrka motionerna 977, 1529, 1674 och 2408.

Bindning av svenskt bistånd till vissa produkter aktualiseras även i motion 492 om att ett visst svenskt flygplanssystem bör offereras till u-länder inom ramen för biståndssamarbetet och i motion 1160 om samarbete mellan SIDA och seminstationen i Hörby.

Som utskottet tidigare anfört i anledning av liknande yrkanden (UU 1982/83:20) måste frågan om vilka varor och tjänster som skall kunna ingå i ett biståndssamarbete prövas i varje enskilt fall av den mottagande parten och den svenska biståndsmyndigheten med utgångspunkt i gällande biståndspolitiska principer. Utskottet anser sig för sin del inte ha anledning att göra någon närmare bedömning av dessa båda förslag. Motionerna 492 och 1160 avstyrks därför.

5.2 Samarbete med enskilda länder

Propositionen (s. 81—85)

Regeringen förordar att medelsramarna för samländerna ökas med sammanlagt 45 milj. kr. Förslagen till medelsramar för mottagarländerna och andra ändamål framgår av tabell 3. Enligt regeringens mening bör dock det icke landprogrammerade biståndet genom SIDA, främst anslagsposterna Regionala insatser och Katastrofer m. m. även fortsättningsvis i betydande utsträckning kunna användas för insatser i programländerna.

Utvecklingssamarbetet med *Angola* ligger väl i linje med landets krisplan som är inriktad på befolkningens basbehov och på återuppbyggnad. Biståndet bör även fortsättningsvis omfatta betydande stöd för fiske och primärhälsovård samt import, bl. a. av reservdelar till fordon och utrustning för eldistribution. Även transportsektorn bör komma i fråga för svenska insatser. Med hänvisning till krissituationen och de nu något förbättrade möjligheterna för *Angola* att tillgodogöra sig biståndet bör medelsramen för *Angola* ökas med 10 milj. kr. till 115 milj. kr.

Biståndet till *Bangladesh* syftar i första hand till att bistå och aktivera de fattigaste grupperna. Det är emellertid svårt att på kort sikt väsentligt öka biståndet till de mest eftersatta utan att biståndets kvalitet försämrass. Importstödet, som omfattar över hälften av medelsramen, bör koncentreras till enkla produkter och insatsvaror som förstärker landets infrastruktur. Det bör endast i begränsad utsträckning komma i fråga för industriprojekt. Inom ramen för insatser avseende infrastruktur och industri bör prioritet ges åt reservdelar och underhåll. Endast en mindre del av importstödet bör vara obunden. Regeringen förordar en oförändrad medelsram för Bangladesh.

Utvecklingssamarbetet med *Botswana* syftar främst till att stödja Botswanas strävanden till oberoende och ekonomisk utveckling. Insatserna avser att främja landsbygdens utveckling genom vattenprogram, utbildning och stöd till regional förvaltning. Botswanas förvaltning har på ett effektivt sätt utnyttjat svenska biståndsmedel. Den rådande svåra torkan i södra Afrika ställer stora krav på fortsatt utbyggnad av vattenförsörjningsprogrammet. Regeringen föreslår en höjning av medelsramen för Botswana med 5 milj. kr. till 85 milj. kr.

Torkan i Afrika söder om Sahara har fått svåra konsekvenser för *Etiopiens* livsmedelsförsörjning, särskilt som en stor del av landets befolkning bor i områden där jorden kraftigt eroderas. Situationen i landet motiverar en utökning av det pågående långsiktiga svenska stödet till bl. a. markvård och livsmedelsförsörjning. Regeringen föreslår en höjning av medelsramen för Etiopien med 15 milj. kr. till 115 milj. kr.

I *Guinea-Bissau* genomförs en rad reformer inom ramen för ett ekonomiskt stabiliseringsprogram och efter överenskommelse med IMF. Reformerna syftar till att övervinna landets ekonomiska kris. I ett övergångsskede innan reformerna burit frukt krävs dock särskilt stöd från en rad givare, bl. a. Sverige. För att möjliggöra ökad import av insatsvaror som behövs för jordbruksproduktionen förordar regeringen en höjning av medelsramen med 5 milj. kr. till 70 milj. kr.

I jämförelse med flertalet andra programländer litar *Indien* till övervägande del till sina egna resurser. Det utländska biståndet spelar en förhållandevis liten roll i landets ekonomi. Sveriges utvecklingssamarbete med Indien bör i ökad utsträckning inriktas på de mest eftersatta grupperna. Importstödet bör i högre grad kunna bindas och inriktas på särskilda sektorer, främst det energisamarbete som inleddes 1983/84. Därigenom kommer såväl utjämningsmålet som tillväxtmålet att tillgodoses i utvecklingssamarbetet med Indien. Regeringen förordar en höjning av medelsramen med 10 milj. kr. till 350 milj. kr.

Medelsramen för utvecklingssamarbetet med *Kap Verde* bör höjas med 5 milj. kr. till 50 milj. kr. Den ökade medelsramen bör göra det möjligt att katastrofbiståndet, som på grund av ihållande torka utgått under en följd av år, i fortsättningen ersätts av stöd för import av livsmedel. Höjningen

är även motiverad med hänsyn till det stora importberoendet i fråga om livsmedel och insatsvaror och landets förmåga att effektivt tillgodogöra sig bistånd.

Biståndet till *Kenya* syftar huvudsakligen till att förbättra försörjningen av den fattigaste delen av landsbygdsbefolkningen. Regeringen finner skäl att även fortsättningsvis inrikta biståndet på landsbygdsutveckling inom områdena vattenförsörjning, hälsovård med familjeplanering och jordbruk samt konsulttjänster och bundet importstöd. Dessa prioriteringar ligger väl i linje med kenyansk utvecklingsplanering. Medelsramen för Kenya, 130 milj. kr., bör lämnas oförändrad.

Utvecklingssamarbetet med *Laos* bör även fortsättningsvis omfatta projekt som bl. a. syftar till att utveckla landets skogstillgångar och till att förbättra de bristfälliga kommunikationerna. Importstöd bör användas för att möta landets akuta försörjningsproblem och brist på reservdelar m. m. Därutöver bör lämnas utrymme åt insatser för att förbättra utnyttjandet av vattenkraftsresurserna i landet. Regeringen finner skäl att öka medelsramen för Laos med 5 milj. kr. till 65 milj. kr.

Biståndet till *Lesotho* syftar till att minska beroendet av Sydafrika genom att öka landets produktion av livsmedel och brännved och genom att skapa arbetstillfällen för arbetskraft som nu är sysselsatt i Sydafrika. Insatserna bör därför bl. a. inriktas på att hedja jorderosionen genom t. ex. skogsplanteringsprojekt och på användning av arbetskraftsintensiv teknik. Regeringen föreslår en höjning av medelsramen för biståndet till Lesotho med 10 milj. kr. till 35 milj. kr.

Anpassning och flexibilitet i biståndet till *Moçambique* är nödvändiga för att hjälpa landet i den nuvarande akuta krissituationen. Det svenska biståndet syftar till att minska beroendet av den sydafrikanska ekonomin och till att förbättra livsmedelsförsörjningen. Biståndet bör därför inriktas främst på upprustning och underhåll av infrastruktur och industri samt på stöd till familjejordbruken. Men hänsyn till den akuta försörjningskrisen bör ett omfattande och flexibelt importstöd utgå i form av enkla basvaror och insatsvaror. Regeringen föreslår att medelsramen för *Moçambique* höjs med 15 milj. kr. till 270 milj. kr.

I biståndet till *Nicaragua* prioriteras utvecklingen främst inom gruv- och skogssektorerna. Syftet är att bidra till landets oberoende och att på sikt öka kapaciteten för att få exportinkomster. I den krissituation där Nicaragua nu befinner sig är flexibilitet i biståndet påkallad. Insatser som syftar till att både på kort och lång sikt lindra livsmedelsbristen bör kunna ges utrymme i samarbetet. Nicaraguas kapacitet att ta emot utländskt bistånd är god. En ökning av stödet med 15 milj. kr. till 90 milj. kr. är motiverad, bl. a. mot bakgrund av den akuta försörjningskrisen i landet.

Stödet till *Sri Lanka* har sedan 1978 dominerats av vattenkraftsprojektet Kotmale. Enligt den av riksdagen beslutade fördelningen av medelsanvisningarna för projektet under budgetåren 1984/85—1987/88 (UU 1983/

84:15, rskr. 334) utgör behovet av nya medel för budgetåret 1985/86 190 milj. kr. Därjämte beräknar regeringen 20 milj. kr. för stöd åt landsbygdsutveckling och undervisning. Medelsramen för Sri Lanka föreslås därför under budgetåret 1985/86 till 210 milj. kr. Regeringen välkomnar att SIDA inlett förberedelser för ökade insatser till förmån för de fattigaste befolkningsgrupperna.

Regeringen förordar att biståndet till *Swaziland* avvecklas enligt SIDA:s förslag.

Det svenska biståndet syftar till att underlätta *Tanzanias* strukturreformering och till att vidmakthålla samhällsviktig industri- och jordbruksproduktion. Det bör också bidra till att upprätthålla vissa sociala sektorer och att göra landet mindre beroende av utländsk expertis och valuta. Biståndet bör under den närmaste tiden främst inriktas på stöd åt livsmedelsproduktion, exportgrödor och industri som är av betydelse för jordbruket. Ett omfattande och flexibelt importstöd är nödvändigt för att upprätthålla utnyttjandet av produktionskapaciteten. Regeringen förordar en oförändrad medelsram om 460 milj. kr. för Tanzania.

Biståndsbehoven i *Vietnam* är stora, och Sveriges engagemang i pappersproduktion och hälsovård kräver fortsatt svensk finansiering. För att komma till rätta med den produktionshämmande bristen på energi bör vietnamesiska satsningar på småskaliga energiprojekt ges ökat stöd. Regeringen finner även ett fortsatt importstöd motiverat. Importstödet bör främst syfta till ökad tillväxt, bl. a. genom insatser som bidrar till att förbättra kapacitetsutnyttjandet vid befintliga anläggningar. En sänkning av medelsramen från 365 milj. kr. till 300 milj. kr. är motiverad med hänsyn till att de stora investeringsprojekten inom pappersproduktion och hälsovård färdigställts.

Utvecklingssamarbetet med *Zambia* syftar till att bidra till landets ansträngningar att öka livsmedelsproduktionen, förbättra den fattiga landsbygdsbefolkningens levnadsförhållanden och skapa förutsättningar för ökad folklig medverkan. Bl. a. stöd till utsädesprogram, till Kooperationen och till samhällstjänster för småbrukarfamiljerna bör kunna bidra till en effektivisering av jordbruket. Regeringen föreslår en ökning av medelsramen med 15 milj. kr. till 190 milj. kr.

Biståndet till *Zimbabwe* bör i första hand tillgodose utjämningsmålet och oberoendemålet. Genom insatser inom primärhälsovård och undervisning bör stöd lämnas till eftersatta befolkningsgrupper på landsbygden. Importstöd och konsulttjänster bör främst inriktas på att stödja Zimbabwes ansträngningar att minska landets ekonomiska beroende av Sydafrika. Importstödet bör företrädesvis utgå i bunden form. Regeringen föreslår en oförändrad medelsram om 125 milj. kr. för Zimbabwe.

Anslagsposten *Vissa landprogramkostnader* upptar skatter och sociala avgifter för fältpersonal som erläggs i Sverige. I enlighet med SIDA:s förslag föreslår regeringen att kostnader för försäkringsavgifter vid varu-

sändningar fortsättningsvis får belasta denna anslagspost. Medelsbehovet för 1985/86 beräknas till ett oförändrat belopp om 30 milj. kr.

Tabell 3. Utvecklingssamarbete genom SIDA budgetåren 1984/85 – 1985/86 (milj. kr.; avrundade belopp)

	Medelsram 1984/85	Förslag till medelsram 1985/86		
		SIDA	Före- draganden	Föränd- ring
<i>Utvecklingssamarbete med länder</i>				
Angola	105	115	115	+ 10
Bangladesh	145	145	145	0
Botswana	80	85	85	+ 5
Etiopien	100	115	115	+ 15
Guinea-Bissau	65	70	70	+ 5
Indien	340	360	350	+ 10
Kap Verde	45	50	50	+ 5
Kenya	130	130	130	0
Laos	60	65	65	+ 5
Lesotho	25	35	35	+ 10
Moçambique	255	285	270	+ 15
Nicaragua	75	90	90	+ 15
Sri Lanka	210	120	210	0
Tanzania	460	460	460	0
Vietnam	365	300	300	- 65
Zambia	175	200	190	+ 15
Zimbabwe	125	125	125	0
Vissa landprogramkostnader	30	30	30	0
<i>Totalt landprogrammerat bistånd</i>	2 790,0	2 780,0	2 835,0	+ 45
Regionala insatser	145	165	165	+ 20
Humanitärt bistånd i Latinamerika	110	125	125	+ 15
Humanitärt bistånd i södra Afrika	160	180	180	+ 20
Katastrofer m. m.	360,8	370	393	+ 32,2
Ensk. organisationer	262	312	300	+ 38
Försöksverksamhet och metodutveckling m. m.	140,6	163,0	145,6	+ 5
Rekrytering och utbildning av fältpersonal	49,2	55,0	53	+ 3,8
<i>Totalt övriga anslags- poster</i>	1 227,7	1 370,0	1 361,7	+ 134,0
<i>Totalt utvecklingssamarbete genom SIDA</i>	4 022,7	4 520,0	4 196,7	+ 179,0

Motioner

I motion 1984/85:381 av Martin Olsson och Ulla Ekelund (båda c) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om

a) att utvecklingssamarbetet med Vietnam bör avslutas så snart som gällande biståndsavtal gör detta möjligt,

b) att inga nya avtal och inga förlängningar av gällande avtal om utvecklingssamarbete bör träffas med Vietnam,

2. att riksdagen beslutar att de medel som på grund av avslutande av stödet till Vietnam frigörs av det av regeringen föreslagna anslaget på 300 milj. kr. för 1985/86 överförs till katastrofbistånd.

I motion 1984/85:593 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkandena 5 och 6 hemställs

5. att riksdagen beslutar minska den föreslagna landramen för Angola med 10 milj. kr.,

6. att riksdagen beslutar minska den föreslagna landramen för Vietnam med 100 milj. kr.

I motion 1984/85:844 av Birger Hagård (m) yrkande 1 hemställs

1. att riksdagen avslår proposition 1984/85:100, bil. 5, avseende landram för Angola, 115 milj. kr.

I motion 1984/85:1261 av Per Petersson m. fl. (m) yrkandena 6—9 hemställs

6. att riksdagen beslutar att inga nya medel budgetåret 1985/86 tillförs landramen för Vietnam,

7. att riksdagen beslutar att landramen för Tanzania sätts till 350 milj. kr., landramen för Indien till 310 milj. kr. samt landramen för Kenya till 110 milj. kr.,

8. att riksdagen beslutar att landramen för Angola sätts till 90 milj. kr., landramen för Moçambique till 240 milj. kr., landramen för Etiopien till 100 milj. kr. och landramen för Laos till 50 milj. kr.,

9. att riksdagen beslutar att landramen för Botswana sätts till 80 milj. kr., Guinea-Bissau till 65 milj. kr., Kap Verdeöarna till 45 milj. kr., Lesotho till 25 milj. kr., Nicaragua till 75 milj. kr. och Zambia till 175 milj. kr.

I motion 1984/85:1688 av Sten Sture Paterson (m) hemställs att riksdagen uttalar sig för att stöd ges till IPAL-planen och att detta sker inom ramen för Kenyas biståndsanslag.

I motion 1984/85:1678 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) yrkandena 9 och 10 hemställs

9. att riksdagen beslutar anslå 250 milj. kr. som landram för Vietnam för budgetåret 1985/86,

10. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna, att den i budgetpropositionen 1986 bör förelägga riksdagen en plan för snabbaste möjliga avveckling av biståndet till Vietnam.

I motion 1984/85:1680 av Nic Grönvall (m) hemställs att riksdagen som

sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om det svenska biståndet till Nicaragua.

I motion 1984/85:1681 av Lars Hjertén m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar att inom landramen för biståndsanslaget till Zimbabwe anslå 10 milj. kr. till de enskilda organisationerna.

I motion 1984/85:2406 av Hans Göran Franck m. fl. (s) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande behovet av fortsatt långsiktigt utvecklingsbistånd samt behovet av katastrofbistånd till Vietnam.

I motion 1984/85:2419 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkandena 5–11 hemställs

5. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag att Kenya inte längre skall vara programland,

6. att riksdagen beslutar att landramen för Vietnam skall bibehållas på 365 milj. kr.,

7. att riksdagen beslutar att biståndet till Nicaragua ökas till 110 milj. kr.,

8. att riksdagen beslutar att Cuba upptas som programland och beviljas bistånd med 75 milj. kr.,

9. att riksdagen beslutar att Demokratiska Folkrepubliken Yemen (Syd-yemen) upptas som programland och beviljas bistånd med 25 milj. kr.,

10. att riksdagen beslutar att Seychellerna beviljas bistånd med 3 milj. kr.,

11. att riksdagen beslutar att biståndet till Moçambique ökas till 285 milj. kr.

I motion 1984/85:2422 av Ivar Virgin m. fl. (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utnyttjande av reservationsmedel inom landramen för biståndet till Vietnam.

Utskottet

Regeringens förslag till medelsramar för samarbetet med programländerna för svenskt bistånd framgår av tabellen på s. 53 i detta betänkande.

I m-motion 1261 föreslås sänkningar av landramarna till vissa länder. Motiveringen härför är Sveriges budgetunderskott som påkallar besparingar även på biståndsanslagen men också specifika förhållanden i biståndet till de olika länderna. I fråga om vissa länder, såsom Kenya och Indien, finns stora reservationer, vilket kan motivera en lägre medelsanvisning. I fråga om andra, såsom Angola och Moçambique, föreligger på grund av osäkerheten i landet svårigheter att förmedla bistånd. Det anförs

också i motion 1261 att det landprogrammerade biståndet allmänt bör ges mindre tyngd till förmån för ett ämnes- och projektinriktat bistånd.

I fp-motion 593 föreslås sänkningar av landramarna till Angola och Vietnam; i övrigt följer motionärerna propositionens förslag. Även c-motion 1678 föreslår en sänkning av Vietnams landram men ansluter sig i övrigt till propositionens förslag. Det gör även vpk-motion 2419 utom i vad gäller Moçambique, Nicaragua och Vietnam, för vilka höjningar föreslås.

Utskottet ansluter sig till de medelsförslag regeringen gör beträffande landramarna till Angola, Moçambique och Nicaragua. De sammanfaller med den bedömning SIDA gjort i vad gäller dessa länders biståndsbehov — dock att en viss minskning sker i medelsanvisningen till Moçambique i förhållande till SIDA:s anslagsfrämställning, vilket kan vara motiverat med hänsyn till svårigheterna just nu att förmedla bistånd till detta land.

Till följd härav avstyrks yrkande 5 i motion 593, yrkande 8 i motion 1261 i vad avser ifrågavarande länder, yrkande 1 i motion 844, yrkande 11 i motion 2419, yrkande 9 i motion 1261 i vad avser Nicaragua och yrkande 7 i motion 2419.

I fråga om utvecklingssamarbetet med Vietnam föreligger nio motionsyrkanden. I motionerna 1261 och 381 föreslås att inga nya medel anslås till Vietnam och att biståndet dit avbryts med utgången av gällande avtal. I motion 593 föreslås att landramen till Vietnam minskas med 100 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag och i motion 1678 att den minskas med 50 milj. kr. I den sistnämnda motionen föreslås därtill att regeringen bör förelägga riksdagen en plan för snabbaste möjliga avveckling av biståndet till Vietnam. Biståndet bör avslutas men återstående reservationsmedel utnyttjas för fortsatt stöd till de två sjukhusprojekten, heter det i motion 2422. Motion 2419 föreslår en höjning av landramen till 365 milj. kr.

De motioner som förespråkar att biståndssamarbetet med Vietnam bör avslutas gör det med motiveringen att bistånd inte bör utgå till länder som för anfallskrig och ockuperar andra länder, som Vietnam i Kampuchea. Vidare anförs att det i Vietnam förekommer omfattande brott mot mänskliga rättigheter, tvångsarbete m. m. Även i motion 593 framförs liknande invändningar mot utvecklingssamarbetet med Vietnam, dock utan något yrkande på att samarbetet nu bör avbrytas. Även det i motion 1678 framförda kravet på en avvecklingsplan för biståndet till Vietnam motiveras med Vietnams fortsatta ockupation av Kampuchea.

Utskottet vill med anledning av de här redovisade motionerna anföra följande.

Brott mot mänskliga rättigheter kan inte accepteras, lika litet som anfallskrig och militär ockupation av andra länder. Denna inställning har Sverige framfört till Vietnam. Enligt utskottets uppfattning bör regeringen även inom ramen för utvecklingssamarbetet uttrycka Sveriges oro för Vietnams fortsatta ockupation av Kampuchea och klarlägga varför biståndsverksamheten i längden inte har kunnat undgå att påverkas av situationen i landet.

När det gäller att bedöma om ett biståndssamarbete bör avvecklas eller helt avbrytas med hänvisning till brott mot mänskliga rättigheter eller krigshandlingar finns det emellertid anledning att göra noggranna överväganden. Det är enligt utskottets mening nödvändigt att ta hänsyn till alla de inre och yttre omständigheter som bestämmer den politiska, sociala och ekonomiska situationen i ett land. Det är också väsentligt att erinra sig under vilka förutsättningar ett biståndssamarbete inleddes och vilket själva syftet är med vårt bistånd till u-länderna.

Sedan utskottet med detta i åtanke gjort en samlad bedömning och också tagit hänsyn till att Sverige har ett ansvar för det mänskliga och ekonomiska kapital som nedlagts i de stora projekt vi engagerat oss i, har utskottet kommit till slutsatsen att Sverige inte nu bör föreslå någon förändring av utvecklingssamarbetet med Vietnam eller minska nästa års landram för landet. Utskottet får därför, med hänvisning till vad utskottet anfört, tillstyrka regeringens förslag till landram för Vietnam nästkommande budgetår. I konsekvens härmed avstyrks yrkande 6 i motion 593 (fp), yrkande 6 i motion 1261 (m), yrkande 9 i motion 1678 (c), yrkande 6 i motion 2419 (vpk), motion 2422 och motion 381.

En följd av det anförda bör enligt utskottets mening bli att det inte finns anledning för riksdagen att, på den grund här är fråga om, begära en plan för avvecklingen av biståndet till Vietnam. Yrkande 10 i motion 1678 avstyrks därför.

Storleken av ett fortsatt bistånd till Vietnam bör enligt utskottets uppfattning bl. a. bli beroende av vilket engagemang som kan komma att bli erforderligt i de projekt vi hittills deltagit i. Utskottet vill därutöver inte göra något uttalande om det framtida biståndet till landet. Motion 2406 avstyrks därför.

I motion 1261 (m) finns i yrkandena 7, 8 och 9 ytterligare ett antal förslag till sänkningar av landramarna för vissa länder det kommande budgetåret.

I vad gäller Indien, Kenya, Laos och Tanzania föreslås vissa sänkningar av de av regeringen föreslagna medelsramarna. I fråga om Indien och Kenya finns stora outnyttjade reservationer kvar under innevarande års biståndsanslag, vilka först bör utnyttjas, och i fråga om Angola och Laos råder för närvarande svårigheter att nå ut med ett effektivt bistånd.

För Botswana, Etiopien, Guinea-Bissau, Kap Verde, Lesotho och Zambia föreslås i motion 1261 i förhållande till innevarande år oförändrade landramar.

Utskottet anser att de belopp regeringen föreslagit, och som i flertalet fall överensstämmer med SIDA:s anslagsframställning, är rimliga och tillstyrker därför dessa. Motion 1261 avstyrks följaktligen för ifrågakvarande länder.

I detta sammanhang behandlar utskottet också några motioner som, utan att föreslå förändringar av landramsbeloppen, rör samarbetet med Sveriges programländer. Motion 1688 föreslår att stöd ges till den s. k.

IPAL-planen i Kenya och att detta sker inom Kenyas landram. Enligt uppgifter i motionen är IPAL (Integrated Project in Arid Lands) ett tvärvetenskapligt projekt, initierat av UNEP och UNESCO, syftande till att utveckla levnadsbetingelserna i Marsabitdistriktet.

Det närmare innehållet i utvecklingssamarbetet mellan Sverige och Kenya bör på sedvanligt sätt fastställas av SIDA och de kenyanska myndigheterna. Utskottet finner det inte påkallat att riksdagen uttalar sig i den fråga som aktualiseras i motionen, vilken därför avstyrks.

I motion 2419 (vpk) yrkande 5 föreslås att Kenya inte längre skall vara programland för svenskt bistånd. Motiven härför är de brott mot mänskliga rättigheter som enligt beskrivningen i motionen begås i Kenya. Bl. a. nämns en massaker i nordöstra delen av landet då över tusen nomader dödades.

Som utskottet tidigare påpekat bör allvarliga brott mot mänskliga rättigheter såsom den nämnda massakern kunna påtalas för ett mottagarland även i biståndssamarbetet. Om regeringen bedömer att utvecklingssamarbetet med något land av detta skäl bör förändras, får förslag härom föreläggas riksdagen. Något uttalande härutöver av riksdagen synes inte påkallat. Med hänvisning härtill avstyrks yrkande 5 i motion 2419.

I motion 1680 om Nicaragua och motion 1681 om Zimbabwe föreslås att biståndet i högre grad skall inriktas på stöd åt en demokratisk utveckling i de båda länderna.

I fråga om Zimbabwe nämns att enskilda organisationer med verksamhet i landet skulle kunna spela en roll i detta syfte, särskilt i Matabeleland. Motionärerna föreslår att 10 miljoner av Zimbabwes landram omfördelas till de enskilda organisationerna.

I fråga om Nicaragua föreslås att ett lika stort belopp av landramen används för ändamål som en allsidig nyhetsbevakning, kommittéer som behandlar de mänskliga rättigheterna, stöd till oppositionstidningen La Prensa m. m.

Utvecklingen i de båda länderna företer vissa likheter, samtidigt som olika förutsättningar och behov råder avseende biståndets inriktning. Utskottet delar uppfattningen att bistånd som tar sikte på en uppbyggnad och förstärkning av demokratiska institutioner är särskilt betydelsefull till länder som i likhet med Nicaragua och Zimbabwe nyss trätt in i ett nytt skede av sin historia. Ett sådant bistånd lämnas också till de båda länderna. I Nicaragua och i ännu högre grad i Zimbabwe är flera frivilliga organisationer med stöd från SIDA verksamma. Utskottet utgår från att SIDA är berett till ytterligare satsningar på demokratiuppbyggnad i vid mening om parterna kan nå enighet om lämpliga projekt.

Utskottet anser emellertid inte att riksdagen bör uttala sig om landramsmedlens användning på det sätt som föreslås i motionerna. Dessa avstyrks följaktligen.

Yrkande om nya samarbetsländer

Det föreslås i motion 2419 (vpk) att programlåndssamarbete inleds med Cuba och Demokratiska Folkrepubliken Yemen och att reguljärt bistånd lämnas till Seychellerna.

Som framgår av tidigare riksdagsbeslut föreligger nu inga förutsättningar att utvidga kretsen av programländer. Utskottet avstyrker därför de ifrågavarande motionsyrkandena i vad avser reguljärt programsamarbete.

De nämnda länderna och flera andra utanför programlandskretsen erhåller emellertid svenskt bistånd; genom BITS, över katastrofposten eller genom enskilda organisationer. En sammanställning över det svenska bistånd som utgår till olika länder genom skilda kanaler finns i propositionen på s. 299 ff.

Cuba mottog således bistånd genom BITS och SAREC på sammanlagt ca 13 milj. kr. föregående budgetår. Seychellerna har mottagit katastrofbistånd och några volontärer finansierade av SIDA. Också Demokratiska Folkrepubliken Yemen (Sydyemen) har erhållit katastrofbistånd i flera omgångar, bl. a. genom Röda korset och Rädda barnen.

5.3 Regionala insatser samt humanitärt samarbete i Latinamerika och i södra Afrika

Propositionen (s. 86—87)

Under anslagsposten *Regionala insatser* lämnas i första hand stöd till det regionala samarbetet mellan de majoritetsstyrda staterna i södra Afrika inom ramen för samarbetsorganisationen Southern African Development Coordination Conference (SADCC). Samarbetet syftar till att minska det ekonomiska beroendet av Sydafrika. Vidare har anslagsposten utnyttjats för stöd till den Östafrikanska utvecklingsbanken (EADB), Mekongkommittén och ett regionalt program för fiske i Bengaliska bukten.

Samarbetet mellan SADCC-staterna och det svenska stödet har hittills huvudsakligen koncentrerats till transporter och kommunikationer.

Vid SADCC:s givarkonferens 1983 gjordes en svensk utfästelse om 330 milj. kr. för treårsperioden 1983/84—1985/86.

Regeringen förordar att anslagsposten Regionala insatser höjs med 20 milj. kr. till 165 milj. kr. för budgetåret 1985/86 och att 135 milj. kr. härav utnyttjas för fortsatt stöd till regionala insatser inom ramen för SADCC.

Det *humanitära biståndet i Latinamerika* utgörs till stor del av långsiktigt stöd för mänskliga rättigheter och politiskt förföljda. Regeringen förutser ett ökat medelsbehov för humanitärt stöd åt dessa grupper under en övergångstid.

Biståndet lämnas genom svenska och internationella organisationer som Diakonia/Frikyrkan hjälper, Kyrkornas världsråd och World Uni-

versity Service till enskilda grupper och organisationer i mottagarländerna. De förmedlande och mottagande organisationernas kapacitet är av avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att lämna bidrag och tillmötesgå de behov som finns.

Regeringen finner att situationen i Latinamerika motiverar fortsatta och kraftfulla humanitära biståndsinsatser. Anslagsposten bör höjas med 15 milj. kr. till 125 milj. kr.

Mer än hälften av *det humanitära biståndet i södra Afrika* utgår till befrielseströrelserna African National Congress (ANC), som verkar för ett Sydafrika fritt från apartheid, och South-West African People's Organization (SWAPO), som arbetar för ett självständigt Namibia.

Humanitärt bistånd till södra Afrika förmedlas också genom FN, andra internationella organisationer och svenska enskilda organisationer. På grund av situationen i och kring Sydafrika har behoven av humanitärt bistånd ytterligare ökat, vilket ställer större krav på förmedlande och mottagande organisationers kapacitet. Flera svenska organisationer har påtagit sig betydande nya uppgifter som förmedlande organisationer.

Regeringen erinrar om förslaget i proposition 1984/85:56 att 1 milj. kr. av medlen under anslagsposten Humanitärt bistånd i södra Afrika skall få användas för politiska partiers, fackföreningars och folkrörelsers information utomlands om Sydafrikalagen och om den svenska Sydafrikapolitiken i övrigt.

För insatser under budgetåret 1985/86 anser regeringen att anslagsposten bör höjas med 20 milj. kr. till 180 milj. kr. Utöver detta belopp kan medel från anslagsposten Katastrofer m. m. vid behov utnyttjas för humanitära insatser i södra Afrika.

Motioner

I motion 1984/85:593 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkandena 8 och 9 hemställs

8. att riksdagen beslutar höja den föreslagna anslagsposten för humanitärt bistånd till Latinamerika med 10 milj. kr.,

9. att riksdagen beslutar höja den föreslagna anslagsposten för humanitärt bistånd till södra Afrika med 15 milj. kr.

I motion 1984/85:1261 av Per Petersson m. fl. (m) yrkande 11 hemställs

11. att riksdagen beslutar anslå 190 milj. kr. till humanitärt bistånd i södra Afrika.

I motion 1984/85:1691 av Evert Svensson (s) hemställs att riksdagen beslutar att höja anslaget till humanitärt bistånd till Latinamerika med 10 milj. kr. från 125 milj. kr. till 135 milj. kr. och att motsvarande minskning

sker från förslagsvis anslaget till BITS — Beredningen för internationellt tekniskt samarbete.

I motion 1984/85:2419 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkande 15 hemställs
15. att riksdagen beslutar att anslaget Humanitärt bistånd till Latinamerika ökas till 135 milj. kr.

Utskottet

Enighet råder om att det humanitära biståndet till Latinamerika och södra Afrika fyller en viktig funktion och att betydande medel fortsatt bör utgå till de ändamål som dessa anslagsposter finansierar.

Båda anslagsposterna höjs i regeringens förslag; för Latinamerika med 15 milj. kr. och för södra Afrika med 20 milj. kr.

I motion 593 (fp) föreslås att posten för humanitärt bistånd i södra Afrika höjs med 15 milj. kr. och i motion 1261 (m) att den höjs med 10 milj. kr. Båda motionerna anser att det kommer att finnas behov av ökade insatser inne i själva Sydafrika. Särskilt i motion 1261 ges flera exempel på vilken typ av stöd som skulle kunna utgå till de svarta i Sydafrika: för högre utbildning, för sjukvård, till medborgarrätts- och fackliga organisationer m. m. Moderata samlingspartiet knyter här an till de förslag som partiet framförde i en motion till proposition 1984/85:56 om Sydafrikalagen (UU 1984/85:6).

Utskottet anser att det av regeringen föreslagna beloppet är tillräckligt stort för ett fortsatt väsentligt humanitärt stöd till området. Dessutom finns det — som framhålls i propositionen — möjlighet att utnyttja katastrofmedel för ändamålet. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet yrkande 9 i motion 593 och motsvarande del av yrkande 11 i motion 1261.

Även i fråga om det humanitära biståndet till Latinamerika finns yrkanden om höjningar av anslagsposten, nämligen i motionerna 593, 2419 (vpk) och 1691 som alla föreslår ett påslag på 10 milj. kr. Verksamheten i Latin- och Centralamerika är i nuvarande situation särskilt viktig.

En demokratisering har ägt rum i flera latinamerikanska stater men många länder i regionen styrs fortfarande av diktaturregimer. Särskilt i Centralamerika har våld och förföljelse lett till stora flyktingproblem. Arbetslöshet och djupa inkomstklyftor förvärrar bilden.

Det finns därför ett påtagligt behov av ett fortsatt humanitärt bistånd till flera länder i området. Utskottet är av uppfattningen att det bör finnas beredskap för att om erforderligt tillskjuta ytterligare medel till anslagsposten för humanitärt bistånd i Latinamerika från katastrofposten.

Yrkande 8 i motion 593 (fp), yrkande 15 i motion 2419 (vpk) och motion 1691 avstyrks därför.

5.4 Katastrofbistånd och bistånd genom enskilda organisationer

Propositionen (s. 88—89)

Försörjningsläget i Afrika har visat nödvändigheten av att kortsiktigt och förebyggande *katastrofbistånd* samordnas närmare med långsiktigt utvecklingssamarbete. Flera insatser för katastrofhjälp i programländerna utgör stödåtgärder för det reguljära utvecklingsbiståndet och är av mer långsiktig karaktär. Det bör eftersträvas att sådana katastrofinsatser steg för steg inordnas i det reguljära programsamarbetet och bekostas med härför avsatta medel. Regeringen välkomnar i detta sammanhang SIDA:s förslag att katastrofbiståndet till Kap Verde, som regelbundet utgått varje år sedan 1974 på grund av torka, omvandlas till stöd för livsmedelsförsörjning inom ramen för det reguljära samarbetet.

De strukturella problem som ligger bakom försörjningskrisen främst i Afrika kan förväntas bestå under lång tid. Behov av stora katastrofinsatser förutses därför också för budgetåret 1985/86. Beredskap bör finnas för större insatser bl. a. i Etiopien och Moçambique. Anslagsposten Katastrofer m. m. bör även kunna utnyttjas för långsiktiga insatser för livsmedelsförsörjning och markvård. Därigenom kan mottagarländernas sårbarhet för naturkatastrofer minskas. SIDA:s förslag om inrättande av en ny anslagspost för särskilda projekt åsyftar bl. a. att skapa ökade möjligheter till markvårdsinsatser i och utanför programländerna. Sådana insatser är i linje med gällande föreskrifter om katastrofbistånd, enligt vilka detta kan utnyttjas för katastrofförebyggande åtgärder. Regeringen vill även erinra om att medlen för katastrofbistånd också utgör en reserv inom det bilaterala biståndet. Därigenom bör även övriga syften med SIDA:s förslag kunna tillgodoses med katastrofmedel. Särskilt bör i detta sammanhang pekas på behovet av att utnyttja anslagsposten Katastrofer m. m. i fall där större strukturförändringar i programländernas ekonomi påkallar stöd i form av extra medel.

Regeringen förordar att anslagsposten Katastrofer m. m. höjs med 32,2 milj. kr. till 393 milj. kr.

Bistånd med medel från anslagsposten *Enskilda organisationer* är ett effektivt redskap i utvecklingssamarbetet och ett värdefullt komplement till det av statliga organ administrerade biståndet. Enskilda organisationers insatser erbjuder ofta goda möjligheter att nå de mest utsatta grupperna i u-länderna. Regeringen har på riksdagens uppmaning uppdragit åt SIDA att verkställa en översyn av de enskilda organisationernas kapacitet att ta emot och förmedla statliga bidrag för biståndssändamål. Utredningen har den 15 oktober 1984 avgivit en preliminär rapport om sitt arbete. I anslutning till denna har regeringen haft överläggningar med företrädare för organisationerna. Den preliminära rapporten och överläggningarna har givit vid handen att de enskilda organisationernas arbete väl motsvarar de av statsmakterna fastställda målsättningarna och att organisationernas

kapacitet att förmedla bistånd förbättrats på senare år. Utredningens slutrapport beräknas föreligga vid utgången av juli 1985.

Medel under anslagsposten får användas för barnbidrag för barn till biståndsarbetare (prop. 1984/85:39; SoU 6; rskr. 66).

Regeringen förordar att beloppet för anslagsposten Enskilda organisationer höjs med 38 milj. kr. till 300 milj. kr. Därvid har beaktats att anslagsposten fr. o.m. budgetåret 1985/86 kommer att innefatta också sådant bistånd genom internationella enskilda organisationer som för närvarande upptas under en särskild delpost inom anslagsposten Särskilda program.

Motioner

I motion 1984/85:420 av Karin Ahrlund (fp) m. fl. (c, m, s och vpk) yrkande 2 hemställs

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av fortsatt stöd till humanitära insatser för Afghanistans folk.

I motion 1984/85:421 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs

1. att riksdagen uttalar sig för ett ökat samarbete och utbyte mellan Sverige och Etiopien inom alla områden,

2. att riksdagen hos regeringen begär en redogörelse för det nuvarande läget i Etiopien med speciell inriktning på distributionen och användningen av svenskt och annat internationellt bistånd,

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om att undersöka möjligheterna för en svensk medling i den pågående inbördeskonflikten.

I motion 1984/85:493 av Ulla Ekelund och Kersti Johansson (båda c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att anvisat anslag till Enskilda organisationer (300 milj. kr.) genom omfördelning inom SIDA utökas med 50 milj. kr.,

2. att riksdagen beslutar hos regeringen begära att anslag till de enskilda organisationerna och övriga ändamål, som i årets budgetproposition avses bli finansierade inom anslaget, i fortsättningen särredovisas för riksdagen.

I motion 1984/85:593 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkande 10 hemställs

10. att riksdagen beslutar höja det föreslagna bidraget till enskilda organisationer med 35 milj. kr.

I motion 1984/85:697 av Sture Korpås m. fl. (c) yrkande 1 hemställs

1. att riksdagen beslutar uttala sig för att regeringen från anslaget Katastrofhjälp anslår väsentliga medel till de av kriget drabbade i Afghanistan och till flyktingar därifrån.

I motion 1984/85:698 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkandena 2, 4 och 5 hemställs

2. att riksdagen som sin mening uttalar att regeringen bör yrka på att svenskt bistånd genom ICRC för nödhjälpssarbete inne i Östtimor omedelbart återupptas,

4. att riksdagen som sin mening uttalar att humanitärt stöd bör ges till FRETILIN,

5. att riksdagen som sin mening uttalar att Sverige bör lämna IGGI.

I motion 1984/85:844 av Birger Hagård (m) yrkande 2 hemställs

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att då humanitärt bistånd utgår till Angola detta även bör komma de av befrielseörelsen UNITA kontrollerade områdena till del.

I motion 1984/85:980 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkandena 1 och 2 hemställs

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om att svenska forskningsresurser ställs till förfogande för att bistå Vietnam så att missbildningsskadorna blir fullständigt utredda,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att särskilda resurser på sjukvårds- och handikappområdet ställs till Vietnams förfogande för hjälp åt de levande missbildade barnen och deras familjer.

I motion 1984/85:1261 av Per Petersson m. fl. (m) yrkande 11 hemställs

11. att riksdagen beslutar att anslå 421 milj. kr. till Katastrofer och 332 milj. kr. till Enskilda organisationer.

I motion 1984/85:1678 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) yrkandena 11, 12 och 14 hemställs

11. att riksdagen för katastrofbistånd anvisar 593 milj. kr., en höjning med 200 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att katastrofanslaget i sin helhet bör användas för att lindra akut nöd eller för att mildra följderna av inträffade händelser av katastrofkaraktär,

14. att riksdagen för anslaget till enskilda organisationer anvisar 350 milj. kr., en höjning med 50 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

I motion 1984/85:1683 av Gunnel Jonäng (c) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär ett kraftfullt agerande i internationella sammanhang för Västra Saharas frihet och självständighet,

2. att riksdagen uttalar sig för att medel ur katastrofbiståndet bör utgå till Västra Sahara.

I motion 1984/85:1685 av Inger Koch (m) hemställs att riksdagen godkänner de riktlinjer för katastrofbiståndet som förordas i motionen.

I motion 1984/85:1690 av Lennart Pettersson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen beträffande utökat stöd till kooperativt bistånd inom ramen för biståndsanslagen till Tanzania och Etiopien.

I motion 1984/85:1694 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkandena 1—5 hemställs

1. att riksdagen beslutar anvisa 10 000 000 kr. som särskilt bistånd till Vietnam, avseende arbete för att reparera miljöskador,

2. att riksdagen beslutar anvisa 3 000 000 kr. som särskilt bistånd till Laos, avseende arbete för att reparera miljöskador,

3. att riksdagen beslutar anvisa 25 000 000 kr. som katastrofbistånd till Vietnam med anledning av naturkatastrofer,

4. att riksdagen beslutar anvisa 10 000 000 kr. som katastrofbistånd till Kampuchea med anledning av naturkatastrofer,

5. att riksdagen beslutar anvisa 10 000 000 kr. av katastrofmedel till Kampuchea som återuppbyggnadsbistånd.

I motion 1984/85:2404 av Sten Andersson i Malmö (m) hemställs att riksdagen beslutar att 20 milj. kr. av de reserverade biståndsmedlen budgetåret 1985/86 skall användas till ökad humanitär hjälp bland den afghanska civilbefolkningen.

I motion 1984/85:2412 av Karin Söder och Gunnel Jonäng (båda c) hemställs att riksdagen beslutar att från anslaget Bidrag till enskilda organisationer anslå 500 000 kr. för budgetåret 1985/86 för att stödja Kyrkornas världsråds program för fred, nedrustning och mänskliga rättigheter.

I motion 1984/85:2413 av Karin Söder m. fl. (c) hemställs att riksdagen beslutar anvisa anslag till Enskilda organisationer med ett till 350 milj. kr. uppräknat belopp.

I motion 1984/85:2417 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkande 1 hemställs

1. att riksdagen beslutar att anslå 10 000 000 kr. i humanitärt bistånd till PLO, kanaliserat genom Röda halvmånen.

I motion 1984/85:2419 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkandena 16 och 17 hemställs

16. att riksdagen beslutar att anslaget till enskilda organisationer ökas till 312 milj. kr.,

17. att riksdagen beslutar att anslaget Katastrofbistånd m. m. ökas till 644 milj. kr.

I motion 1984/85:2420 av Jan-Erik Wikström (fp) hemställs att riksdagen begär att regeringen låter utreda förutsättningarna för att, t. ex. via stiftelser av det slag som nämns i motionen, stärka pluralism och demokrati i u-länder.

Utskottet

Katastrofbistånd m. m.

Under detta avsnitt finns motioner dels om katastrofpostens storlek, dels om användningen av de anslagna medlen.

I såväl c-motion 1678 som i motion 1685 argumenteras för att katastrofmedlen endast skall användas för katastrofer och i akuta nödsituationer, medan däremot insatser till förebyggande av katastrofer eller för att varaktigt återställa drabbade samhällen i första hand bör ske i reguljära former inom ramen för programsamarbetet eller med hjälp av särskilda medel för mark- och miljövard.

Anslagsposten för katastrofbistånd har sedan lång tid flera användningsområden. Det huvudsakliga är att den utnyttjas för att bistå människor som drabbats av katastrofer. Denna användning har sedermera vidgats till att kunna omfatta även katastrofförebyggande åtgärder och extra bistånd till länder som hotas av oförutsedda händelser. Vid sidan av detta fyller katastrofposten uppgiften som en allmän reservpost inom det bilaterala biståndet och kan som sådan undantagsvis användas för påfyllnad av andra anslagsposter.

Regeringen pekar även i årets budgetproposition på dessa användningsområden och nämner särskilt att större strukturförändringar i ett lands ekonomi kan påkalla stöd i form av extra medel.

Det anförs i propositionen att försörjningsläget i Afrika har visat nödvändigheten av att kortsiktigt och förebyggande katastrofbistånd samordnas närmare med långsiktigt utvecklingssamarbete. Som utskottet framhöll under avsnittet om allmänna riktlinjer för biståndet kan det finnas skäl att ägna större uppmärksamhet åt långsiktiga katastrofförebyggande åtgärder. Enligt utskottets mening bör den översyn av katastrofbiståndet som regeringen avser göra även ge tillfälle till att överväga balansen mellan akuta åtgärder och långsiktigt bistånd. En strävan bör vara att upprätthålla skillnaden mellan rent katastrofbistånd och ett reguljärt, planerat bistånd, även om också det sistnämnda ofta måste lämnas till mottagarländer i djup kris och därmed kan få något av katastrofbiståndets karaktär.

I väntan på denna översyn vill utskottet emellertid inte förorda någon förändring av de principer som gällt för katastrofpostens utnyttjande. Utskottet vill i sammanhanget också crinra om att det även framgent kommer att finnas behov av något slags reservpost i det bilaterala biståndet, bl. a. för plötsligt uppkommande situationer.

Med hänvisning till det sagda avstyrker utskottet yrkande 12 i motion 1678 (c) och motion 1685.

Regeringen föreslår att katastrofposten skall uppgå till 393 milj. kr. nästkommande budgetår, ett belopp som ligger över det SIDA föreslaget. Utskottet finner förslaget rimligt och avstyrker de ytterligare höjningar som förordas i motion 1261 (m) yrkande 11, motion 1678 (c) yrkande 11, och motion 2419 (vpk) yrkande 17.

Vad gäller de motioner som föreslår att medel ur katastrofposten skall utnyttjas för specifika ändamål vill utskottet inledningsvis erinra om att riksdagen normalt inte i förväg bör in-teckna katastrofposten för viss användning.

Flera motioner behandlar situationen i Afghanistan och föreslår fortsatta humanitära insatser till förmån för de av kriget drabbade.

Av uppenbara skäl är det svårt att förmedla hjälp inne i det ockuperade landet. FN:s biståndsorgan och andra internationella hjälporganisationer har stora svårigheter att bistå den nödlidande befolkningen där. Internationella röda kors-kommittén har inte tillträde till Afghanistan på de villkor som kommittén regelmässigt ställer upp för sitt arbete.

De FN-organ som har kontor i Kabul har sålunda begränsade möjligheter att verka på önskvärt sätt. Betydande bistånd ges dock genom UNHCR till flyktingar från landet. Sverige har genom olika kanaler kunnat lämna humanitär hjälp till den afghanska befolkningen inom och utom landet. Svenska Afghanistan-kommittén har hittills mottagit ca 10 milj. kr. bl. a. för medicin och sjukvårdshjälp. Detta belopp har ännu inte i sin helhet kunnat utnyttjas.

I denna situation är det särskilt betydelsefullt att bistånd kan ges flyktingar från Afghanistan och att möjligheterna att på olika vägar nå de nödlidande inne i landet utnyttjas. Utskottet utgår från att regeringen bl. a. genom Afghanistan-kommittén bidrar med medel för sådana hjälpinsatser som bedöms möjliga att genomföra.

Yrkande 2 i motion 420 och yrkande 1 i motion 697 torde få anses besvarade med det anförda. Med hänvisning till den tidigare nämnda principen får utskottet emellertid avstyrka motion 2404 om att ett visst belopp skall avsättas för detta ändamål.

I yrkande 1 i motion 844 föreslås att regeringens förslag till landram för Angola avslås och i yrkande 2 att, när humanitärt bistånd utgår till Angola, detta även bör komma de av befrielserörelsen UNITA kontrollerade områdena till del.

Vid sidan av landprogrammerat bistånd kan stöd till ett programland utgå från flera anslagsposter, såsom katastrofposten och anslagsposterna för humanitärt bistånd i södra Afrika och i Latinamerika. Det finns inget principiellt hinder för att lämna hjälp för humanitära ändamål i någon del av Angola, således även i av UNITA behärskade områden. Beslut om utnyttjandet av de nämnda anslagsposterna skall emellertid beredas på sedvanligt sätt av Beredningen för humanitärt bistånd eller av katastrofgruppen.

Utskottet avstyrker med hänvisning härtill yrkande 2 i motionen.

Frågan om Västra Saharas självständighet och biståndet till Västra Sahara har tidigare behandlats utförligt av utskottet, senast i betänkandet UU 1982/83:19. Utskottet anförde då bl. a. att ett avgörande om Västra Saharas framtid måste bygga på verkliga konsultationer med områdets befolkning och överensstämma med dess fritt uttalade önskemål.

Västra Sahara är numera medlem av de afrikanska staternas enhetsorganisation OAU. Marocko har på grund härav lämnat organisationen och har hittills vägrat förhandla med befrielse rörelsen Polisario. Liksom 1982 och 1983 röstade Sverige under generalförsamlingens möte hösten 1984 för den resolution som bl. a. fastslår den västsahariska befolkningens rätt till självbestämmande genom en internationellt övervakad folkomröstning. Den svenska regeringen betraktar Västra Sahara-frågan som ett oavslutat kolonialt problem. Hjälp via katastrofposten till Västra Sahara har sedan flera år bl. a. lämnats genom Rädda barnen som i området samarbetar med Röda halvmånen. I juni 1984 gavs 8 milj. kr. till Rädda barnen för detta ändamål. Utskottet utgår från att Rädda barnen även fortsättningsvis kan påräkna stöd för sin verksamhet i Västra Sahara.

Mot denna bakgrund får motion 1683 anses besvarad.

Även till Östra Timor, som behandlas i motion 698, har Sverige genom Röda korset tidigare lämnat humanitärt bistånd. Sedan mitten av 1983 är emellertid internationella Röda korset förhindrat från att bedriva någon humanitär verksamhet på huvudön. ICRC är berett att återuppta verksamheten så snart möjligheter föreligger. Om så blir fallet kommer Svenska röda korset att kunna söka bidrag för fortsatt stöd till Östra Timors befolkning. Därmed torde yrkande 2 i motion 698 vara besvarat.

Yrkande 4 i samma motion förordar att humanitärt stöd bör lämnas direkt till FRETILIN. Utskottet behandlade den politiska situationen i Östra Timor senast i betänkandet UU 1983/84:15. Därav framgår att FN:s generalsekreterare fått i uppdrag att hålla konsultationer om läget i Östra Timor. Detta konsultationsuppdrag pågår ännu. Östra Timor-frågan stod därför inte på dagordningen för generalförsamlingens möte år 1984.

Utskottet har tidigare behandlat frågan om direkt bistånd till befrielse rörelsen i Östra Timor — FRETILIN — och då konstaterat att några förutsättningar för sådant direktstöd enligt svensk etablerad praxis inte förelåg. Då inga omständigheter sedan dess tillkommit som ger anledning till annan bedömning, avstyrks det nu föreliggande yrkandet.

I fråga om Sveriges observatörskap i IGGI (Intergovernmental Group on Indonesia) framhöll utskottet förra året i betänkandet UU 1983/84:15 att det inte fanns några biståndspolitiska skäl för ett observatörskap i IGGI, men att det tillkom regeringen att bedöma nyttan av det oförbindliga informationsutbyte som sker inom IGGI. Den då föreliggande motionen om utträde ur IGGI avstyrktes med hänvisning därtill. Utskottet intar samma ståndpunkt nu och avstyrker yrkande 5 i motion 698.

I motion 2417 föreslås att PLO genom Röda halvmånen skall erhålla humanitärt bistånd med 10 milj. kr.

Bistånd har sedan flera år kunnat utgå till Palestinska röda halvmånen som svarar för PLO:s humanitära verksamhet bland flyktingarna. Efter Israels inmarsch i Libanon har Röda halvmånens arbete där försvårats och UNRWA fått ta på sig ett ökat ansvar för flyktingarbetet. Utskottet utgår

från att fortsatt humanitärt stöd vid behov kan komma att lämnas via Palestinska röda halvmånen men vill inte uttala sig om bestämda belopp. Yrkande 1 i motion 2417 avstyrks därför.

I en omfattande motion om miljöförstöringen i tredje världen — vilken delvis behandlats på annan plats i detta betänkande — föreslås ett särskilt bistånd till Vietnam i syfte att utreda missbildningsskador hos barn av miljökrigföringen i Vietnam och bistå de drabbade barnen och deras familjer.

Utskottet vill med anledning av dessa yrkanden i första hand konstatera att Sverige sedan kriget i Vietnam upphörde lämnat och fortfarande lämnar ett omfattande återuppbyggnadsbistånd till Vietnam. Den närmare inriktningen av detta bistånd fastställs i förhandlingar mellan Vietnam och Sverige. På grund härav brukar riksdagen avhålla sig från att närmare uttala sig om enskildheterna i biståndssamarbetet. Utskottet vill emellertid *enrinna om att Sverige sedan lång tid ger bistånd till hälsosektorn i Vietnam*. Utvecklingssamarbetet på detta område omfattar bl. a. två sjukhus. Det ena av dessa är barnsjukhuset i Hanoi, som fungerar som centralsjukhus för en stor del av barnhälsovården i landet. Den vård och utbildning som meddelas vid barnsjukhuset i Hanoi torde delvis svara mot motionärernas önskemål. Yrkandena 1 och 2 i motion 980 torde därmed få anses besvarade.

I motion 1694 (vpk) hemställs att vissa belopp ställs till förfogande för att reparera miljöskador i Vietnam och Laos som bistånd med anledning av naturkatastrofer i Vietnam och Kampuchea och som återuppbyggnadsbistånd i Kampuchea. Avsikten är att medlen skall utanordnas från katastrofposten.

Sverige har under lång tid givit väsentliga bidrag till FN:s Kampuchea-program. Senast i december 1984 lämnades 12 milj. kr. till detta program, huvudsakligen för insatser inne i Kampuchea. Även till Vietnam har — utöver den omfattande landramen — medel anslagits ur katastrofposten, senast till offer för en tyfon.

I enlighet med tidigare angivna principer vill utskottet inte förorda att riksdagen gör uttalanden som binder användningen av katastrofposten. Yrkandena 1—5 i motion 1694 avstyrks därför.

I motion 421 föreslås i yrkande 2 att riksdagen begär en redogörelse av regeringen om användningen av svenskt och annat bistånd till Etiopien. Motionärerna anser att de motsägelsefulla påståendena om katastrofhjälpen till Etiopien bör föranleda ett klarläggande.

Den svåra svältkatastrofen i Etiopien har upprört den internationella opinionen. Frågan varför en effektiv hjälp inte satts in tidigare, innan katastrofen blivit ett faktum, har med rätta ställts. Enligt utskottets mening är det av många skäl angeläget att klarlägga situationens uppkomst och förlopp. De erfarenheter som kan hämtas från katastrofen i Etiopien kan vara värdefulla när det gäller att i någon mån undvika nya och kanske

värre hungerkatastrofer i andra områden. En bättre internationell beredskap inför katastrofer är nödvändig. Katastrofer är ofta möjliga att förut säga och därmed att förebygga.

Utskottet har inte anledning att anta att SIDA:s och de övriga engagerade hjälporganisationernas kontroll över själva distributionen av förnödigheter i Etiopien inte skulle fungera tillfredsställande. Icke desto mindre finns det självfallet skäl för biståndsorganisationerna att analysera sina erfarenheter av hjälpopperationerna.

Med det anförda torde yrkande 2 i motion 421 få anses besvarat.

I samma motions yrkande 1 föreslås att riksdagen bör uttala sig för ett närmare samarbete med Etiopien på alla områden och i yrkande 3 att regeringen bör undersöka möjligheterna för en svensk medling i den pågående inbördeskonflikten.

Innehållet i Sveriges förbindelser med andra länder växer fram som en följd av många olika handlingar hos enskilda människor, företag, organisationer och myndigheter. Utskottet anser därför att det inte finns anledning för riksdagen att göra ett uttalande av det slag som föreslås i yrkandet, varför yrkande 1 i motion 421 avstyrks.

Inbördeskonflikten i Etiopien är av gammalt datum och flera parter är inblandade i den. Ett svenskt medlingsinitiativ saknar såvitt utskottet kan bedöma förutsättningar att lyckas. Yrkande 3 i motion 421 avstyrks därför.

Enskilda organisationer

I budgetpropositionen föreslår regeringen att anslagsposten för bistånd genom enskilda organisationer skall uppgå till 300 milj. kr. Det är 12 milj. kr. mindre än vad SIDA upptar i sin anslagsframställning. I flera av de föreliggande motionerna föreslås höjningar av anslagsposten utöver regeringens förslag. Utskottet kan finna det motiverat med ett visst påslag på posten och föreslår samma anslagstilldelning som den SIDA förordar, dvs. 312 milj. kr. Därmed tillstyrks medelsförslaget i motion 2419 (vpk) yrkande 16. En motsvarande minskning av medelstilldelningen till u-krediter kommer att föreslås senare i detta betänkande.

Yrkande 1 i motion 493, yrkande 10 i motion 593 (fp), yrkande 11 i motion 1261 (m), yrkande 14 i motion 1678 (c) och motion 2413, som alla föreslår högre belopp, avstyrks följaktligen.

Bistånd till internationella enskilda organisationer (bl. a. Kyrkornas världsråd) utgår nu från en särskild delpost under anslagsposten Särskilda program. Innevarande budgetår är ca 12 milj. kr. upptagna under denna delpost. I samband med att regeringen föreslår inrättandet av en ny anslagspost benämnd Försöksverksamhet och metodutveckling fr. o. m. nästa budgetår förs biståndet till internationella enskilda organisationer upp under anslagsposten för enskilda organisationer.

I bilagan till budgetpropositionen redovisas stödet till de internationella enskilda organisationerna. Utskottet förutsätter att så kommer att ske även i den kommande budgetpropositionen och att en redovisning av kostnaderna för barnbidrag kommer att kunna lämnas när sådana kostnader uppstått. Därmed får yrkande 2 i motion 493 anses besvarat.

Ett förslag motsvarande det i motion 2412 om stöd till Kyrkornas världsråds program för fred, nedrustning och mänskliga rättigheter avstyrktes av utskottet i förra årets biståndsbetänkande (UU 1983/84:15) med hänvisning till att en nödvändig koncentration av SIDA:s verksamhetsområde gjorde att SIDA måst upphöra med stödet till denna del av Kyrkornas världsråds program. SIDA ger dock ett omfattande stöd till Kyrkornas världsråd på andra områden. Utskottet finner inte att nya skäl talar för en annan bedömning nu och avstyrker därför motion 2412.

I motion 1690 föreslås ett utökat stöd till kooperativa insatser i Tanzania och Etiopien. De kooperativa föreningarna i Tanzania upplöstes i mitten av 1970-talet efter ett statligt beslut. Nu söker man emellertid åter bygga upp en kooperativ rörelse i landet. Genom ett samnordiskt projekt medverkar Sverige i detta arbete, men projektet omfattar bara Tanzanias norra region. Motionären föreslår därför att det svenska kooperativa biståndet utvidgas till att omfatta även landets södra delar. Även i Etiopien är enligt motionens beskrivning en kooperativ rörelse under uppbyggnad. Denna förtjänar svenskt stöd, heter det i motionen.

Utskottet vill med anledning av denna motion erinra om att en översyn för närvarande pågår inom SIDA av de enskilda organisationernas biståndskapacitet. Denna översyn omfattar även det kooperativa biståndet. En slutrapport från organisationsutredningen beräknas föreligga i mitten av år 1985.

Vad gäller det svenska biståndet till Kooperationen i Tanzania har utskottet inhämtat att parterna enats om att tills vidare koncentrera insatserna till de norra regionerna och avvakta resultatet av arbetet där innan en eventuell utvidgning av projektet övervägs. Utskottet finner inte anledning att därutöver göra något uttalande om den konkreta inriktningen av de kooperativa insatserna i Tanzania.

En liknande bedömning gör utskottet beträffande den del av yrkandet som handlar om kooperativt bistånd till Etiopien. Sådant bistånd skulle kunna ligga väl i linje med Sveriges medverkan i Etiopiens landsbygdsutveckling. Det konkreta innehållet i samarbetet måste emellertid få avgöras av de berörda parterna. Motion 1690 får därmed anses besvarad.

Utskottet behandlar i detta sammanhang även motion 2420 angående stiftelser för främjande av demokrati och pluralism i u-länder. I motionen beskrivs några av skälen till att den för våra länder kännetecknande mångfalden av politiska och andra organisationer inte fått tillfälle att utvecklas i flertalet u-länder. I syfte att stödja uppkomsten och vidareutvecklingen av sådana organisationer föreslås i motionen att regeringen

låter utreda förutsättningarna för att exempelvis via stiftelser anknutna till de svenska riksdagspartierna lämna bistånd direkt till organisationer i u-länderna. Enligt nuvarande regler bör bistånd till enskilda organisationer i u-länder förmedlas via svenska enskilda organisationer som kan fungera som systerorganisationer. Såväl praktiska som principiella skäl kan åberopas för en sådan ordning.

Som utskottet framhållit i det avsnitt i betänkandet där demokrati och mänskliga rättigheter i u-länderna behandlas, kan stöd till uppbyggnad av demokratiska institutioner främja respekten för mänskliga rättigheter. Utskottet kan därför instämma i det allmänna syftet med motion 2420.

Det kan finnas skäl både för berörda organisationer i Sverige och för SIDA att något närmare överväga vilka möjligheter och begränsningar som kan finnas i fråga om ett mer aktivt stöd till en pluralistisk utveckling i mottagarländerna. Utskottet vill emellertid inte nu föreslå att regeringen tillsätter en utredning i frågan. Motionen avstyrks därför.

5.5 Övrigt utvecklingssamarbete genom SIDA m. m.

Propositionen (s. 90)

En ny anslagspost för *försöksverksamhet och metodutveckling* föreslås ersätta delposten Ämnesinriktad verksamhet och delposten Insatsförberedelser och resultatvärdering under den tidigare anslagsposten Särskilda program. Stöd från anslagsposten Försöksverksamhet och metodutveckling m. m. bör företrädesvis inriktas på experimentell och nyskapande verksamhet på områden som bedöms som angelägna men som är underförsörjda i fråga om resurser. Bland sådana områden där ökade insatser kan vara påkallade framhålls miljö och markvård, energiförsörjning, befolkningsfrågor och familjeplanering, åtgärder för att främja kvinnans roll och insatser för massmedia och kultur. Stöd bör lämnas främst för insatser i programländerna. Därvid bör en nära anknytning till de reguljära samarbetsprogrammen eftersträvas. Särskild uppmärksamhet bör ges åt möjligheterna att utnyttja den svenska resursbasen. Ökad användning av den svenska resursbasen förbättrar förutsättningarna att erfarenheter från samarbetet med FN:s fackorgan kan utnyttjas i de bilaterala programmen.

Anslagsposten Försöksverksamhet och metodutveckling m. m. är även avsedd för insatsförberedelser och resultatvärdering, vilka ger SIDA vidgade möjligheter att förstärka sin fackkompetens för beredning och uppföljning av biståndet, bl. a. genom att anlita konsulter.

Regeringen föreslår att 145,6 milj. kr. avsätts för insatser under anslagsposten Försöksverksamhet och metodutveckling m. m.

Motioner

I motion 1984/85:592 av Gunnel Jonäng (c) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vikten av att ekonomiskt stödja fistelsjukhuset i Addis Abeba och det planerade sjukhuset i Kenya samt vikten av att kunskapen vid sjukhuset tas till vara för utbildning av nya läkare.

I motion 1984/85:593 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkandena 2 och 11 hemställs

2. att riksdagen uttalar sig för att det särskilda anslaget för Mark- och miljövard samt energi återinförs,

11. att riksdagen beslutar anslå 100 milj. kr. till Miljö, markvard och energi.

I motion 1984/85:699 av Ivar Virgin (m) och Sture Korpås (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär sådana förändringar i finansieringen och organisationen av den internationella kursverksamheten vid veterinärmedicinska fakulteten, SLU, som föreslås i motionen.

I motion 1984/85:792 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs att riksdagen beslutar begära att regeringen ger SIDA och UHÄ i uppdrag att studera förutsättningarna för att med biståndsmedel finansiera studier och uppehälle vid svenska högskolor för 300 studerande från utvecklingsländer.

I motion 1984/85:1259 av Gullan Lindblad m. fl. (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att utbildning för sågverkspersonal från u-land bör komma till stånd vid Rikssågverksskolan i Skoghall i samarbete med högskolan i Karlstad och att medel härför bör kunna disponeras ur anslaget till BITS.

I motion 1984/85:1261 av Per Petersson m. fl. (m) yrkande 10 hemställs

10. att riksdagen beslutar att inrätta anslaget Miljö, markvard och energi, och anslå 125 milj. kr. till detta budgetåret 1985/86.

I motion 1984/85:1678 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) yrkande 4 hemställs

4. att riksdagen beslutar återinföra den särskilda anslagsposten Miljö, markvard och energi och för denna anvisa ett belopp av 300 milj. kr.

I motion 1984/85:2410 av Tore Nilsson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning om möjligheten att i vårt land vårda och rehabilitera patienter från u-länder och katastrofdrabbade områden.

Utskottet

I årets budgetproposition föreslår regeringen att anslagsposten Särskilda program upphör men att huvuddelen av de insatser som nu ligger under

Särskilda program och betecknas ämnesinriktad verksamhet förs till en ny anslagspost, kallad Försöksverksamhet och metodutveckling. Till denna nya anslagspost förs också från Särskilda program delposten Insatsförberedelser och resultatvärdering, som bl. a. utnyttjas för finansiering av konsulter.

Under den nya posten kommer således mark- och miljövård, energiförsörjning, kvinnans roll i utvecklingssamarbetet, befolkningsfrågor m. m. att kunna stödjas på samma sätt som tidigare skedde inom ramen för Särskilda program.

På samma sätt som tidigare är föreslås i motioner från m, c och fp att den år 1983 avskaffade anslagsposten Mark- och miljövård samt energi bör återinföras. I motion 593 (fp) föreslås att 100 milj. kr. anvisas till den återinförda posten, i motion 1261 (m) att 125 milj. kr. upptas och i motion 1678 (c) att 300 milj. kr. tillförs posten.

Liksom förra året vill utskottet även nu erinra om att slopandet av den särskilda miljöanslagsposten inte innebär att regeringen fäster mindre vikt vid miljö-, markvårds- och energiinsatser. Dessa bör emellertid i första hand bedrivas inom det landprogrammerade samarbetet. Därutöver finns inom ramen för den nya anslagsposten för försöksverksamhet — liksom tidigare under Särskilda program — möjlighet till speciella insatser på de områden som förordas i motionerna.

Med hänvisning härtill avstyrks yrkandena 2 och 11 i motion 593, yrkande 10 i motion 1261 och yrkande 4 i motion 1678.

I sin anslagsframställning hade SIDA begärt sammanlagt 163 milj. kr. för de ändamål som är upptagna under den nyinrättade posten. Regeringen föreslår i budgetpropositionen 145,6 milj. kr. Eftersom regeringens förslag endast innebär en måttlig höjning i förhållande till innevarande års belopp och med hänsyn till att SIDA:s förslag framstår som väl motiverat, vill utskottet tillstyrka en höjning av anslagsposten med 17,4 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag. De ytterligare medlen bör huvudsakligen användas för befolkningsfrågor och till insatser för att främja kvinnans situation. Utskottet kommer att föreslå en motsvarande sänkning av det för u-krediter upptagna beloppet.

Under denna rubrik behandlar utskottet också ett antal motioner som rör utbildning i Sverige av stipendiater och experter från u-länder. I motion 792 föreslås att SIDA med biståndsmedel skall finansiera studier och uppehålle vid svenska högskolor för 300 studerande från utvecklingsländer. Det framgår av motionen att det är en fördel om dessa studenter kan beredas plats på utbildningar där det i dag finns en viss överkapacitet.

I motion 699 föreslås att kurserna för u-landsstipendiater vid veterinärmedicinska fakulteten i Uppsala i husdjursreproduktion m. m. bör finansieras som separata SIDA-projekt i samarbete med FAO. Av motionen framgår att husdjurskurserna i Uppsala bedrivits sedan lång tid och med framgång.

I motion 1259 föreslås att Rikssågverksskolan i Skoghall bör utnyttjas för utbildning av personal från sågverksindustrier i u-länder.

Utskottet vill med anledning av dessa tre motioner anföra följande. SIDA administrerade tidigare ett allmänt stipendieprogram i Sverige för studenter från u-länder. Detta program avvecklades för många år sedan eftersom nyttan av det för u-länderna i fråga kunde diskuteras. Utskottet anser att det alltså finns goda skäl att visa återhållsamhet när det gäller att, som en form av bistånd, ge stipendier för längre studier, syftande till en akademisk grundexamen eller motsvarande allmänna utbildning. Utskottet kan därför inte förorda ett stipendieprogram av det slag som föreslås i motion 792, vilken följaktligen avstyrks.

Annorlunda förhåller det sig med den typ av kortare och specialiserade fortbildningskurser som åsyftas i motionerna 699 och 1259. Ett tjugotal sådana administreras av BITS för över 100 elever per år. Som nämnts i motion 699 har BITS även bidragit till finansieringen av kurserna vid lantbruksuniversitetet i Uppsala. Enligt vad utskottet inhämtat finns det hos de svenska biståndsmyndigheterna ett intresse av att u-landskurserna i husdjurslära m. m. skall kunna bedrivas även i fortsättningen.

Utskottet anser sig för sin del inte böra ta ställning till finansieringen av just de kurser som nämns i de båda motionerna men vill i sammanhanget allmänt betona värdet av att specialister av olika slag under en kortare tid får en viss vidareutbildning i Sverige inom något av de områden där vi har särskilda kunskaper. Med det anförda torde motionerna 699 och 1259 anses besvarade.

Utskottet behandlar i detta sammanhang också motionerna 592 och 2410. I den sistnämnda föreslås att vård av katastrofoffer från u-länder skall kunna äga rum på Hällnäs sjukhem i Västerbotten.

Utskottet vill inte utesluta att katastrofoffer från u-länderna under speciella omständigheter skulle kunna erbjudas vård på svenska sjukhus men har inte möjlighet att uttala sig om de närmare formerna härför. Eftersom de drabbade dessutom torde ha skador som kräver specialistvård av olika slag torde det inte vara ändamålsenligt att sammanföra dem till ett mindre sjukhus.

Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till det anförda.

Motion 592 handlar om behovet av svenskt stöd för det sjukhus i Addis Abeba i Etiopien som bl. a. specialiserat sig på behandling av fistelsjukdomar hos kvinnor samt till ett planerat sjukhus i Kenya för sådana sjukdomar. I motionen beskrivs sjukdomens art och vilka svåra lidanden och sociala problem som brist på vård kan medföra.

Utskottet förutsätter att det finns möjlighet att närmare belysa det eventuella behovet av stöd på detta område i den dialog som förs mellan SIDA och mottagarländerna. Emellertid anser utskottet sig inte ha möjlighet att föreslå att riksdagen gör något tillkännagivande i denna konkreta biståndsfråga. Motion 592 avstyrks därför.

5.6 Anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA (C 2)

Propositionen (s. 78)

För budgetåret 1985/86 föreslår regeringen att 4 196,7 milj. kr. ställs till förfogande för utvecklingssamarbete genom SIDA. Det innebär en anslagsökning med 229 milj. kr. i förhållande till budgetåret 1984/85.

Utskottet

Utskottet har i det föregående föreslagit att anslagsposten Enskilda organisationer höjs med 12 milj. kr. i förhållande till propositionens förslag och att anslagsposten Försöksverksamhet och metodutveckling på motsvarande sätt höjs med 17,4 milj. kr. Därmed bör anslaget för utvecklingssamarbete genom SIDA (C 2) uppgå till sammanlagt 4 226 135 000 kr. budgetåret 1985/86.

5.7 Samlade hemställanden under punkt 5 (anslaget C 2)

Med hänvisning till vad utskottet anfört under punkt 5 i detta betänkande (Utvecklingssamarbete genom SIDA, anslaget C 2) hemställer utskottet

1. beträffande <i>importstöd m. m.</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:1261 yrkande 2,	res. 17 (m)
2. beträffande <i>bundet bistånd</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:973,	res. 17 (m)
3. beträffande <i>lokala kostnader</i>
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1261 yrkande 3 besvarat med vad utskottet anfört,	s. y. 1 (m)
4. beträffande <i>livsmedelsbistånd m. m.</i>
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:977, 1984/85:1529, 1984/85:1674 och 1984/85:2408,	s. y. 2 (m, c, fp)
5. beträffande <i>bindning av bistånd till vissa projekt</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:492 och motion 1984/85:1160,	
6. beträffande <i>medelsram för Angola</i>
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593 yrkande 5, motion 1984/85:1261 yrkande 8 såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:844 yrkande 1 bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Angola budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 115 milj. kr.,	res. 18 (m)
res. 19 (fp)
7. beträffande <i>medelsram för Moçambique</i>
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261 yrkande 8 såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:2419 yrkande 11 bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Mo-	res. 18 (m)
res. 20 (vpk)

- çambique budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 270 milj. kr.,
8. beträffande *medelsram för Nicaragua* res. 18 (m)
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261 yrkande 9 res. 20 (vpk)
såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:2419 yrkande 7 bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Nicaragua budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 90 milj. kr.,
 9. beträffande *medelsram m. m. för Vietnam* res. 21 (m)
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:381, motion 1984/85:593 yrkande 6, motion 1984/85:1261 yrkande 6, motion 1984/85:1678 yrkande 9, motion 1984/85:2419 yrkande 6 res. 22 (c)
och motion 1984/85:2422 bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för Vietnam budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 300 milj. kr., res. 23 (fp)
res. 20 (vpk)
 10. beträffande *avvecklingsplan för biståndet till Vietnam* res. 22 (c)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1678 yrkande 10,
 11. beträffande *framtida bistånd till Vietnam*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2406,
 12. beträffande *medelsramar för Botswana m. fl. länder* res. 24 (m)
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261, yrkandena 7, 8 och 9 i återstående delar, bifaller budgetpropositionens förslag och för budgetåret 1985/86 godkänner följande medelsramar

a)	för Botswana	85 milj. kr.
b)	för Etiopien	115 milj. kr.
c)	för Guinea-Bissau	70 milj. kr.
d)	för Indien	350 milj. kr.
e)	för Kap Verde	50 milj. kr.
f)	för Kenya	130 milj. kr.
g)	för Laos	65 milj. kr.
h)	för Lesotho	35 milj. kr.
i)	för Tanzania	460 milj. kr.
j)	för Zambia	190 milj. kr.
 13. beträffande *IPAL-planen i Kenya*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1688,
 14. beträffande *avveckling av biståndet till Kenya* s. y. 3 (vpk)
att riksdagen avslår motion 1984/85:2419 yrkande 5,
 15. beträffande *inriktningen av biståndet i Nicaragua* res. 25 (m)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1680,
 16. beträffande *inriktningen av biståndet i Zimbabwe* res. 25 (m)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1681,
 17. beträffande *långsiktigt biståndssamarbete med Cuba, Demokratiska Folkrepubliken Yemen och Seychellerna* res. 20 (vpk)
att riksdagen avslår motion 1984/85:2419 yrkandena 8, 9 och 10,

18. beträffande *medelsram för humanitärt bistånd i södra Afrika* res. 26 (m, c, fp)
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593 yrkande 9 och motion 1984/85:1261 yrkande 11 såvitt nu är i fråga bifaller budgetpropositionens förslag i motsvarande del och som medelsram för humanitärt bistånd i södra Afrika budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 180 milj. kr.,
19. beträffande *medelsram för humanitärt bistånd i Latinamerika* res. 27 (fp)
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593 yrkande 8, motion 1984/85:2419 yrkande 15 och motion 1984/85:1691 bifaller budgetpropositionens förslag och som medelsram för humanitärt bistånd i Latinamerika budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 125 milj. kr.,
20. beträffande *katastrofpostens användning* res. 28 (m, c, fp)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1678 yrkande 12 och motion 1984/85:1685,
21. beträffande *katastrofpostens storlek* res. 29 (m)
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261 yrkande 11 res. 30 (c)
i vad avser katastrofbistånd, motion 1984/85:1678 yrkande 11 res. 31 (vpk)
och motion 1984/85:2419 yrkande 17 bifaller budgetpropositionens förslag och till medelsram för katastrofer m. m. för budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 393 milj. kr.,
22. beträffande *Afghanistan*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:420 yrkande 2 och motion 1984/85:697 yrkande 1 besvarade med vad utskottet anfört,
23. beträffande *medelsanvisning för Afghanistan*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2404,
24. beträffande *fördelningen av humanitärt bistånd till Angola* res. 18 (m)
att riksdagen avslår motion 1984/85:844 yrkande 2,
25. beträffande *Västra Sahara*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1683 besvarad med vad utskottet anfört,
26. beträffande *humanitärt bistånd till Östra Timor*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:698 yrkande 2 besvarat med vad utskottet anfört,
27. beträffande *direktbidrag till FRETILIN* s. y. 4 (vpk)
att riksdagen avslår motion 1984/85:698 yrkande 4,
28. beträffande *Sveriges observatörskap i IGGI* res. 32 (vpk)
att riksdagen avslår motion 1984/85:698 yrkande 5,
29. beträffande *medelsanvisning till Palestinska röda halvmånen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2417 yrkande 1,
30. beträffande *bistånd till Vietnam på hälsoområdet* s. y. 5 (vpk)
att riksdagen förklarar motion 1984/85:980 yrkandena 1 och 2, besvarade med vad utskottet anfört,

31. beträffande <i>miljöbistånd till Vietnam</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:1694 yrkande 1,	res. 31 (vpk)
32. beträffande <i>miljöbistånd till Laos</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:1694 yrkande 2,	res. 31 (vpk)
33. beträffande <i>katastrofbistånd till Vietnam</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:1694 yrkande 3,	res. 31 (vpk)
34. beträffande <i>katastrofbistånd till Kampuchea</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:1694 yrkande 4,	res. 31 (vpk)
35. beträffande <i>återuppbyggnadsbistånd till Kampuchea</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:1694 yrkande 5,	res. 31 (vpk)
36. beträffande <i>distributionen av katastrofhjälp i Etiopien</i>
att riksdagen förklarar motion 1984/85:421 yrkande 2, besvarat med vad utskottet anfört,	res. 33 (vpk)
37. beträffande <i>ökat samarbete med Etiopien</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:421 yrkande 1,	res. 33 (vpk)
38. beträffande <i>svensk medling i Etiopien</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:421 yrkande 3,	res. 33 (vpk)
39. beträffande <i>medelsramen för enskilda organisationer</i>
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:493 yrkande 1, motion 1984/85:593 yrkande 10, motion 1984/85:1261 yrkande 11 såvitt nu är i fråga, motion 1984/85:1678 yrkande 14 och motion 1984/85:2413 med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till medelsförslaget i motion 1984/85:2419 yrkande 16 som medelsram för enskilda organisationer budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 312 milj. kr.,	res. 34 (m, c, fp)
40. beträffande <i>redovisning av stödet till enskilda organisationer</i> att riksdagen förklarar motion 1984/85:493 yrkande 2 besvarat med vad utskottet anfört,	
41. beträffande <i>stöd till Kyrkornas världsråds fredsprogram m. m.</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:2412,	res. 35 (c, fp)
42. beträffande <i>kooperativa insatser i Etiopien och Tanzania</i>
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1690 besvarad med vad utskottet anfört,	
43. beträffande <i>bistånd genom särskilda stiftelser</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:2420,	
44. beträffande <i>återinförande m. m. av anslagsposten för miljö, markvård och energi</i>
att riksdagen avslår motion 1984/85:593 yrkandena 2 och 11, motion 1984/85:1261 yrkande 10 och motion 1984/85:1678 yrkande 4,	res. 36 (m, c, fp)
res. 37 (m)
res. 38 (c)
res. 39 (fp)
45. beträffande <i>Försöksverksamhet och metodutveckling</i>
att riksdagen med bifall till utskottets förslag och med ändring av budgetpropositionens förslag som medelsram för försöksverksamhet och metodutveckling för budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 163 milj. kr.,	res. 40 (m, c, fp)

46. beträffande *stipendieprogram för u-landsstudenter* res. 41 (fp)
att riksdagen avslår motion 1984/85:792,
47. beträffande *kursverksamhet vid lantbruksuniversitetet*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:699 besvarad med vad
utskottet anfört,
48. beträffande *kursverksamhet vid Rikssågverksskolan*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1259 besvarad,
49. beträffande *vård av katastrofoffer i Sverige*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2410,
50. beträffande *stöd för visst sjukhus i Etiopien*
att riksdagen avslår motion 1984/85:592,
51. att riksdagen i övrigt godkänner de *riktlinjer och bidrag* för
utvecklingssamarbete genom SIDA som förordats i budgetpro-
positionen,
52. att riksdagen med ändring av budgetpropositionens anslags-
förslag till *Utvecklingssamarbete genom SIDA* för budgetåret
1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 4 226 135 000 kr.

6 Information (C 3)

Propositionen (s. 91)

Informationsanslagets storlek måste noga avvägas mot andra angelägna behov inom biståndet. Detta informationsanslag är högt i förhållande till andra informationsanslag inom statsförvaltningen. Anslaget bör dock räknas upp med 800 000 kr. Ökningen bör fördelas mellan SIDA:s egen informationsverksamhet och enskilda organisationers informationsverksamhet i förhållande till respektive verksamhets nuvarande andel av anslaget.

Riksdagen beslutade 1979 om en viss utvidgning av kretsen av mottagare av s. k. generella bidrag för enskilda organisationers informationsverksamhet (prop. 1978/79:113; UU 30; rskr. 395). Samtidigt beslutades att Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU) skulle motta s. k. stående årligt bidrag. Sedermera har riksdagen beslutat att stiftelsen Afro Art skall tilldelas generellt bidrag. Det finns enligt regeringens mening inte längre anledning att behålla beteckningen stående årligt bidrag som i praktiken inte skiljer sig från generellt bidrag. Landsrådet bör fortsättningsvis ingå i kategorin mottagare av generella bidrag.

Motion

I motion 1984/85:1678 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) yrkande 15 hemställs

15. att riksdagen inom ramen för anslaget till Information under C 3 avdelar ett extra anslag på 800 000 kr. till Utrikespolitiska institutet för att möjliggöra ett kontinuerligt forsknings- och informationsarbete kring tredje världens politiska, sociala och ekonomiska problem.

Utskottet

Utskottet har tagit del av propositionens redogörelse för SIDA:s översyn av informationsverksamheten. I väntan på att regeringen tar ställning till den nya informationsstrategi som SIDA avser utarbeta har utskottet inga särskilda synpunkter på framställningen i propositionen.

I motion 1678 (c) föreslås att 800 000 kr. ur SIDA:s informationsanslag (C 3) tilldelas utrikespolitiska institutet så att institutet kan förstärka sin bevakning av situationen i u-länderna, utge särskild skriftserie därom och eventuellt ordna viss seminarie- och föreläsungsverksamhet. I motivering- en anføres bl. a. att SIDA:s information på området i huvudsak är begränsad till de svenska språkländerna.

När utskottet förra året behandlade ett liknande yrkande avlogs det bl. a. med motiveringen att SIDA:s uppdrag att informera om situationen i u-länderna och om biståndets effekter skilde sig från utrikespolitiska institutets verksamhet. Det uteslöt emellertid inte att utrikespolitiska institutet skulle kunna erhålla bidrag från SIDA ur anslaget C 3.

Utskottet kan dela uppfattningen att det är värdefullt med en allsidig belysning av och debatt om situationen i u-världen vid sidan av de omfattande kunskaper om u-länder som SIDA förmedlar. Utskottet kan inte tillstyrka överföring av ett visst belopp från anslaget C 3 till utrikespolitiska institutet men vill i sammanhanget åter erinra om att institutet bör kunna söka bidrag för särskilda informationsändamål från SIDA:s informationsanslag.

Med det anförda avstyrks yrkande 15 i motion 1678.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de *riktlinjer för information* som förordats i budgetpropositionen,
2. beträffande *särskilda medel till Utrikespolitiska institutet* att riksdagen avslår motion 1984/85:1678 yrkande 15,
3. att riksdagen till *Information* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 24 600 000 kr.

res. 42 (c)

7 Styrelsen för internationell utveckling, SIDA (C 4)

Propositionen (s. 92—96)

SIDA:s kapacitetsproblem bör enligt regeringens mening lösas enligt de riktlinjer som angetts i avsnittet om effektivare biståndsanslag.

Det statsfinansiella läget kräver stor restriktivitet vid prövning av alla myndighetsanslag, också SIDA:s. Regeringen kan därför inte tillmötesgå SIDA:s begäran om fler tjänster. För nästa budgetår bör medel för SIDA:s förvaltningskostnader beräknas enligt ett ettårigt huvudförslag med en reduktion om 2 %. Regeringen har dock beräknat medel för SIDA:s kontor vid den nyinrättade beskickningen i Maseru. Ett belopp om 5 000 000 kr. bör ställas till regeringens förfogande att användas för kontoret i Maseru och för de kostnader som kan komma att uppstå som en följd av den organisatoriska översynen av SIDA.

Motion

I motion 1984/85:2419 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkande 12 hemställs

12. att riksdagen beslutar bevilja medel för de åtta nya tjänster som SIDA begärt.

Utskottet

SIDA har under en följd av år av besparingsskäl inte kunnat tillföras några nya tjänster. Myndigheten har emellertid kunnat effektivisera sina arbetsmetoder och även koncentrerat sina insatser till färre ämnesområden, varigenom en fortsatt hög kvalitet på biståndet kunnat vidmakthållas. Som framgår av propositionen har också biståndspolitiken i viss mån måst anpassas till SIDA:s och de andra biståndsmyndigheternas administrativa kapacitet.

SIDA:s kapacitetsproblem har ingående belysts av biståndsorganisationsutredningen (Ds UD 1984:1) som lagt fram en rad förslag som syftar till att förbättra SIDA:s organisation. Sedan utredningen remissbehandlats har regeringen tillsatt två arbetsgrupper som skall arbeta med den konkreta utformningen av de åtgärder som bör vidtas. Resultatet av detta arbete kommer att redovisas i budgetpropositionen till nästa riksmöte.

Utskottet delar regeringens bedömning att SIDA:s begäran om fler tjänster nu inte kan tillgodoses. Yrkande 12 i motion 2419 avstyrks därför.

Samtidigt finns det sannolikt gränser för hur länge kvaliteten i ett volymmässigt ökande bistånd kan vidmakthållas med rationaliseringsvinster hos den handläggande myndigheten. Man bör undvika ett läge där SIDA:s kapacitetsbrist får inverka negativt på biståndets former och innehåll. Som framhålls i propositionen bör avvägningen mellan myndighetsanslag och verksamhetsanslag göras så att ett optimalt medelsutnyttjande uppnås inom den givna medelsramen. Det innebär att ökningar av verksamhetsanslaget kan få återverkningar på myndighetsanslagets storlek. Det belopp om 5 milj. kr. som under anslaget C 4 ställs till regeringens

förfogande för bl. a. kostnader som kan uppkomma till följd av den organisatoriska översynen av SIDA är ett steg i denna riktning.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till budgetpropositionen samt med avslag på motion 1984/85:2419 yrkande 12 till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 181 605 000 kr. samt
2. att riksdagen fastställer en ram om 15 000 000 kr. för *statlig garanti för lån till personal inom biståndsförvaltningen*.

res. 43 (vpk)

8 Nämnden för u-landsutbildning (C 5)

Propositionen (s. 94—95)

Såsom förutskickades i budgetpropositionen för innevarande budgetår har verksamheten vid U-Centrum utvärderats. Utvärderingen, som remissbehandlats, har utmynnat i en rad rekommendationer. Flertalet av dessa rör frågor till vilka nämnden och U-Centrums ledning har att ta ställning. Det gäller bl. a. vissa förslag beträffande U-Centrums inre organisation, elevrekrytering och ekonomiadministrationen. Vissa centrala förslag — bl. a. beträffande nämndens ställning och en eventuell skolstyrelse — bör beredas vidare, varför regeringen nu inte är beredd att ta ställning till dem.

Utvärderarna framhåller behovet av att se över terminskursen och kursutbudet i övrigt. De pekar också på möjligheten att bearbeta nya målgrupper, bl. a. lärare och studieledare, men döljer inte svårigheterna vad gäller andra målgrupper, t. ex. näringslivet. Regeringen instämmer i utvärderarnas överväganden i den här delen och noterar att de därvid ansluter till tankegångar som diskuterats inom nämnden och skolledningen. Nämnden bör således fortsätta arbetet med att revidera kursutbudet och analysera tänkbara målgrupper. Den bör i den kommande anslagsframställningen utförligt redovisa sin syn på målen för den avgiftsfinansierade verksamheten. Regeringen delar också utvärderarnas åsikt att verksamheten behöver en pedagogisk förstärkning. En tjänst som rektor bör därför inrättas. Den kan delvis finansieras med utnyttjande av medel för en lärartjänst.

Skolans lokalbehov och kostnaderna för olika alternativ har utretts under det senaste året. Av det föreliggande materialet drar regeringen slutsatsen att en om- och tillbyggnad av Sandö U-Centrum bör genomföras i enlighet med den projektering som byggnadsstyrelsen företagit på regeringens uppdrag. En sådan om- och tillbyggnad ger enligt regeringens mening ändamålsenliga lokaler och förlägningsbyggnader som väl tillgodoser skolans behov. Chefen för försvarsdepartementet har i sin anmälan till statsbudgeten för 1985/86 upptagit 8 000 000 kr. för om- och tillbyggnaden. Beloppet bör belasta biståndsramen i form av en s. k. avräkning.

Kostnadsramen för investeringen är preliminärt beräknad till 20 milj. kr. i prisläge den 1 januari 1984. Regeringen vill inte utesluta en framtida höjning av det beloppet för att lokalernas standard skall kunna förbättras ytterligare. Vidare beräknar regeringen preliminärt 530 000 kr. för de inventarier som kan komma att behövas.

Utskottet

Utskottet har inget att erinra mot den i propositionen föreslagna om- och tillbyggnaden av Sandö U-Centrum. Utskottet förutsätter att regeringen håller riksdagen underrättad om skolanläggningens utnyttjandegrad för åsyftade målgrupper.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de *riktlinjer för u-landsutbildning* som förordats i budgetpropositionen,
2. att riksdagen godkänner förslaget att det vid Nämnden för u-landsutbildning får finnas en extra ordinarie tjänst som rektor,
3. att riksdagen till *Nämnden för u-landsutbildning* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 17 800 000 kr.

9 Styrelsen för u-landsforskning, SAREC (C 6)

Propositionen (s. 96—98)

På uppdrag av riksdagen har regeringen låtit påbörja en särskild översyn av SAREC:s verksamhet. Resultatet av utredningen skall föreligga under sommaren 1985, så att det kan presenteras för riksdagen i budgetpropositionen avseende budgetåret 1986/87.

Utredningens arbete är koncentrerat kring kartläggning och analys av verksamhetens inriktning och stödets fördelning på olika stödformer. I den analys som skall utföras ingår diskussion av kriterier för val av projekt och ämnesområden, avvägningen mellan institutionsstöd, projektstöd och institutionssamarbete samt frågor rörande samarbetsländernas utvecklingsprogram.

Graden av måluppfyllelse och svårigheterna att mäta denna ingår också i utredningsarbetet, liksom en diskussion om en eventuell ämnesmässig koncentration av landprogrammen.

Det bilaterala samarbetet har inte hittills utvärderats. Därför koncentreras huvuddelen av utredningens arbete till landprogrammen. Detta studium kommer att ske bl. a. genom ett antal fallstudier. Utredningen avser emellertid också diskutera frågan om de internationella programmens och

de svenska projektens andel av SAREC:s resurser är väl avvägd, och om vilka andelar som på sikt synes lämpliga.

Utredningen avser också genomföra vissa internationella jämförelser. Det är utredningsmännens förhoppning att de internationella jämförelserna skall kunna bidra till en diskussion om de olika ländernas förutsättningar att nyttiggöra forskningsresultaten.

I avvaktan på resultatet av översynen av SAREC och riksdagens behandling av denna i samband med behandlingen av budgetpropositionen för budgetåret 1986/87, bör inga avgörande förändringar av inriktningen av SAREC:s verksamhet göras. Detta är också utgångspunkten i SAREC:s anslagsäskande. Tyngdpunkten förutsätts ligga kvar vid en successiv fördjupning av det bilaterala forskningssamarbetet, utan att länderkretsen utvidgas. Också under budgetåret 1985/86 kommer SAREC:s bidrag till internationella forskningsprogram att vara den mest resurskrävande delen av SAREC:s verksamhet, om än dess sammanlagda andel av resurserna minskar något.

I ett annat sammanhang har regeringen berört jordbruksnäringens kris i Afrika. Det fordras ökad kunskap om de existerande jordbrukssystemen i Afrika söder om Sahara för att dessa länders egna ansträngningar och biståndsinsatserna på området skall kunna leda till en ökad självförsörjningsgrad och till en jordbruksproduktion för avsalu. Inom ramen för den återhållsamhet som indikerats avseende nya program och aktiviteter, bör SAREC under det kommande budgetåret sträva efter att finna effektiva former, såväl inom det bilaterala som det multilaterala programmet, att stödja forskning av omedelbar relevans för Afrikas jordbruksproblem. SAREC bör också fortsättningsvis uppmärksamma forskningsinsatser inriktade mot u-ländernas övriga egna naturresurser.

I enlighet med den allmänna restriktivitet som gäller för myndighetsanslagen och med hänsyn till den pågående översynen, kan regeringen inte biträda SAREC:s förslag att inrätta två forskningssekreterartjänster. För nästa budgetår bör medel för SAREC:s förvaltningskostnader beräknas enligt ett ettårigt huvudförslag med en reduktion om 2 %. Anslaget för forskningssamarbetet bör räknas upp med 9 milj. kr. Därutöver avsätts 2 milj. kr. för Beijerinstitutet.

Motion

I motion 1984/85:2419 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkande 18 hemställs 18. att riksdagen beslutar att anslaget till SAREC ökas till 185 milj. kr.

Utskottet

På uppdrag av riksdagen har en särskild översyn av SAREC:s verksamhet inletts. Resultatet av översynen skall föreligga under år 1985. I väntan

härpå har regeringen inte ansett sig kunna tillmötesgå SAREC:s önskemål om två nya tjänster. Inte heller föreslås några andra större förändringar av SAREC:s verksamhet.

Utskottet delar denna inställning. Av detta skäl är utskottet inte berett att tillstyrka någon höjning av anslaget till SAREC utöver den av regeringen föreslagna medelstillelningen av 173, 7 milj. kr. Yrkande 18 i motion 2419, i vilket föreslås att SAREC:s anslag höjs till 185 milj. kr. för forskningsbistånd bl. a. på miljöområdet, avstyrks därför.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de *riktlinjer för verksamheten vid Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)* som förordats i budgetpropositionen,
2. att riksdagen med bifall till budgetpropositionen samt med avslag på motion 1984/85:2419 yrkande 18 till *Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 173 715 000 kr.

res. 44 (vpk)

10 Nordiska Afrikainstitutet (C 7)

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid punkt C 7 och hemställer att riksdagen till *Nordiska Afrikainstitutet* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 3 195 000 kr.

11 Övriga u-landspolitiska insatser m. m. (C 8)

Propositionen (s. 100—111)

Tekniskt samarbete

Den av BITS föreslagna allmänna inriktningen på det tekniska samarbetet förefaller väl motiverad. Det tekniska samarbetet har fungerat väl och visat sig vara en värdefull biståndsform genom att andra resurser än biståndsmedel kan tillföras mottagarlandet. Genom sin karaktär av bilateralt samarbete med inslag av givande och tagande på ömse sidor har det blivit en i u-länderna mycket uppskattad biståndsform. I många fall har dessutom det tekniska samarbetet fungerat som en inledning eller ett komplement till u-kreditsamarbetet. Regeringen delar BITS uppfattning att en ökad satsning bör göras på utbildning för enskilda länder och internationella kurser liksom att finansiellt stöd bör kunna lämnas i större

omfattning än hittills och att stödet till försöksutrustning ökas. Under innevarande budgetår beräknas tillgängliga medel kunna utnyttjas. Regeringen föreslår mot denna bakgrund att ett belopp om 122,6 milj. kr. anvisas för tekniskt samarbete under budgetåret 1985/86. Däri bör inkluderas medel som beviljas av BITS för insatser för utbildning och driftledning i anslutning till SWEDFUND-projekt. Regeringen beräknar ett medelsbehov i storleksordningen 10 milj. kr. för detta ändamål. Vidare bör 2 milj. kr. få utnyttjas för konsultmedverkan för granskning och utvärdering av projektförslag inom det tekniska samarbetet och u-kreditsystemet.

BITS anser att det bör vara möjligt att, om särskilda skäl föreligger, bidra till insatser i samband med enstaka större kommersiellt finansierade investeringsprojekt. Regeringen föreslår att dessa möjligheter prövas i ökad utsträckning, då en sådan insats kan få en stor utvecklingsfrämjande effekt. Samtidigt bör Sverige medverka i utvecklingen av de internationella reglerna på detta område för att förhindra att sådana utbildningsinsatser primärt används i exportfrämjande syfte och därmed snedvrider den internationella handeln.

Enligt BITS förslag bör medel för tekniskt samarbete kunna användas för Svenska institutets program för expertutbyte mellan Sverige och u-länderna, för kulturutbytesprogrammet och för u-stipendieprogrammet. I avvaktan på att finansieringen av stipendieprogrammen vidare utreds, föreslår regeringen att högst 2 milj. kr. får användas för att täcka kostnaderna för u-landsdelen av det gäststipendieprogram som förvaltas av Svenska institutet. Det samlade beloppet för insatser genom Svenska institutet bör uppgå till högst 8,5 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Det slutliga beloppet och dess fördelning mellan de olika programmen bör fastställas av regeringen.

U-krediter

Utvecklingen av u-kreditgivning har under budgetåret 1983/84 varit tillfredsställande. Den förstärkning av den biståndspolitiska inriktningen som förordats i prop. 1983/84:100, bilaga 5 har genomförts i praktiken. Regeringen räknar med att u-krediterna som biståndspolitiskt instrument skall verksamt bidra till en breddning av Sveriges relationer med vissa u-länder samtidigt som den ekonomiska och sociala utvecklingen i länderna främjas.

Delposten för u-krediter har av BITS föreslagits till ett oförändrat belopp om 375 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Den föreslagna oförändrade nivån beror bl. a. på att de administrativa resurserna för en ökad verksamhetsnivå varit för små samtidigt som tid fått utsättas för omläggning av systemet och att den utvecklingspolitiska orienteringen av u-krediterna stärkts vilket medgivit godkännande av färre kreditförslag än planerat. Efter en genomgången konsolideringsfas räknar regeringen ändå med att

anslaget för u-krediter under det nästkommande budgetåret skall kunna ytterligare ökas. Som BITS angivit i sin framställning finns det skäl att räkna med en viss ökning av kretsen av mottagarländer för u-krediter. En sådan utökning bör kunna uppnås genom att u-kreditsamarbete inleds med ett begränsat antal nya länder och framför allt genom att möjligheter undersöks att i samarbete med internationella finansieringsorgan och andra biståndsgivare finansiera projekt, bl. a. i länder som hittills inte erhållit u-krediter. Det kan i sådana fall röra sig om större projekt som genom sin omfattning inte lämpar sig för enskilda biståndsgivare. Ökad medelstilldelning kan även visa sig vara nödvändig för att upprätthålla nuvarande kreditvolymen om pågående internationella överläggningar i vilka Sverige deltar leder till en överenskommelse om en höjning av gävoelementet i u-krediterna. För budgetåret 1985/86 föreslås ett belopp om 475 milj. kr.

BITS har begärt bemyndigande att göra utfästelser om gävoelement om sammanlagt 1 000 milj. kr. Regeringen finner det mer ändamålsenligt att BITS bemyndigande att göra utfästelser bestäms i förhållande till de anslagsmedel som BITS har tillgängliga. Ungefär hälften av utfästa belopp tas erfarenhetsmässigt inte i anspråk för förbindelser. Utfästelser om bistandsmedel för u-krediter bör därför få göras med belopp som sammanlagt utgör två gånger de vid varje tillfälle tillgängliga medlen.

Ändringarna i u-kreditsystemet trädde i kraft vid årsskiftet. Arbetet med att detaljplanera och förbereda ändringarna i det tidigare systemet har bedrivits under 1984. I detta arbete har det visat sig nödvändigt att utreda vissa ytterligare mindre tekniska modifieringar och förenklingar av systemet.

Förstärkning av SWEDFUND:s kapital

Regeringen finner skäl för en höjning av fondens grundkapital. SWEDFUND har visat sig ha goda möjligheter att bidra till industrialisering av u-länder. De svårigheter som SWEDFUND har mött i sin verksamhet är av samma karaktär som varje organ som ägnar sig åt u-landssamarbete möter. Detta gäller bl. a. brist på teknisk och administrativ kompetens i u-landet liksom kapitalbrist. Med hänsyn härtill måste SWEDFUND:s insatser liksom annan u-landsverksamhet ses i ett långt perspektiv där omfattande och långsiktig medverkan från biståndsgivarens sida är oundgänglig.

Höjningen av SWEDFUND:s kapital bör uppgå till 150 milj. kr. Grundkapitalet kommer därefter att utgöra 250 milj. kr. Höjningen bör ske steg för steg med hänsyn tagen till de erfarenheter som fortlöpande förvärvas inom ramen för fondens verksamhet. I synnerhet bör erfarenheterna av utvecklingen av det industriella samarbetet med u-länder studeras, bl. a. mot bakgrund av fondens avikter att låna ut medel till dessa med grundkapitalet som bas.

Regeringen föreslår att 25 milj. kr. avsätts för budgetåret 1985/86 för förstärkning av SWEDFUND:s grundkapital.

Betalningsbalansstöd

Såsom framhölls inledningsvis är betalningsbalansproblemen i de fattigare u-länderna besvärligare än på flera decennier. Sjunkande exportintäkter och det höga ränteläget har försämrat ländernas förmåga att erhålla kommersiella krediter. Nedgången i kreditgivningen i förening med ett stagnerande biståndsflöde har försatt ett växande antal u-länder i akuta betalningsbalanssvårigheter både i fråga om importen av nödvändighetsvaror och betalningar av räntor och amorteringar på utlandslån. Från u-länderna har under senare år allt starkare krav rests på långsiktiga lösningar av deras betalningsproblem, varvid bl. a. ökad hänsyn borde tas till deras återbetalningsförmåga samtidigt som en rimlig ekonomisk utveckling skulle kunna bibehållas. Inte minst för flera av de länder, med vilka Sverige samarbetar genom SIDA och BITS, har dessa svårigheter blivit ett avgörande utvecklingshinder. Dessa länders upplåning består till övervägande del av statsgaranterade krediter och av koncessionella lån från multilaterala finansieringsinstitutioner. Därför måste internationella stödaktioner företas främst av de långivande regeringarna och de offentliga institutionerna liksom av de internationella finansieringsinstitutionerna.

Det är mot den här bakgrunden angeläget att Sverige kan stödja fattigare länder som har akuta betalningsbalanssvårigheter på grund av en svår skuldbörda. Ett särskilt biståndspolitiskt instrument bör inrättas för sådant betalningsbalansstöd.

Stöd skall kunna lämnas till programländer för svenskt bistånd och till länder med vilka ett reguljärt ekonomiskt samarbete sker genom BITS. En förutsättning för stödet är att det kan räknas som bistånd enligt DAC:s kriterier och står i överensstämmelse med internationella regler och överenskommelser som Sverige har biträtt. Avsikten är att stödet skall kunna användas för gemensamma aktioner med andra industriländer för att stärka de berörda u-ländernas betalningsförmåga.

Så kallade u-garanterade krediter och andra biståndsprövade skulder skall kunna täckas med medlen i den mån de ifrågavarande premierna inte förslår. Stödet skall vidare kunna utnyttjas för reglering av utvecklingskrediter som Sverige har lämnat till programländer och regionala utvecklingsbanker. Även andra ändamål, som varit föremål för en biståndsprövning, bör kunna komma i fråga.

Det är svårt att beräkna medelsbehovet för det kommande budgetåret eftersom utnyttjandet blir beroende av överenskommelser med de berörda länderna. Regeringen föreslår att det förs upp en medelsram på 400 milj. kr. inom anslaget C 8. Övriga u-landspolitiska insatser m. m.

Motioner

I motion 1984/85:593 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkandena 3, 7 och 12 hemställs

3. att riksdagen uttalar sig för att ett anslag Särskilda projekt inrättas,
7. att riksdagen beslutar att anslå 400 milj. kr. till Särskilda projekt,
12. att riksdagen beslutar minska det föreslagna anslaget för övriga u-landspolitiska insatser med 500 milj. kr.

I motion 1984/85:1261 av Per Petersson m. fl. (m) yrkande 12 hemställs

12. att riksdagen beslutar avslå förslaget om inrättande av anslaget Betalningsbalansstöd samt avslår det dithörande föreslagna anslaget på 400 milj. kr.

I motion 1984/85:1678 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) yrkandena 1 och 2 hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om 400 milj. kr. till betalningsbalansstöd,
2. att riksdagen för u-krediter anvisar 275 milj. kr., en sänkning i förhållande till regeringens förslag med 200 milj. kr.

I motion 1984/85:2419 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkandena 13 och 14 hemställs

13. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om 475 milj. kr. till u-landskrediter,
14. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till riklinjer för betalningsbalansstödet användning.

Utskottet

Tekniskt samarbete, u-krediter, SWEDFUND

Under denna rubrik behandlas det s. k. tekniska samarbete som bedrivs genom Beredningen för internationellt tekniskt-ekonomiskt samarbete (BITS), u-kreditsystemet som likaledes administreras av BITS, SWEDFUND och det av regeringen föreslagna betalningsbalansstödet.

För tekniskt samarbete föreslår regeringen 122,6 milj. kr. Utskottet tillstyrker detta belopp och har inget att erinra mot de förslag rörande det tekniska samarbetet som framlägs i propositionen.

För u-kreditsystemet föreslår regeringen 475 milj. kr. för nästa budgetår, vilket är en betydande ökning i förhållande till innevarande år.

I tre partimotioner yrkas på minskningar av regeringens förslag. Motion 593 (fp) föreslår att anslagsbeloppet bör ligga vid den nivå BITS själv föreslagit, dvs. 375 milj. kr. I motion 1678 (c) förordas en ytterligare minskning till 275 milj. kr., dvs. med 200 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

Motion 2419 (vpk) avstyrker helt regeringens medelsförslag, bl. a. med motiveringen att BITS hittills endast kunnat använda en mycket liten del av de belopp Beredningen fått till sitt förfogande. Det anförs också i motionen att u-krediter är en dålig form av bistånd. Någon metod att mäta utvecklingseffekten har inte anvisats, bindningen av biståndet förstärks och inriktningen på de fattigaste länderna överges, heter det vidare.

I propositionen gör regeringen bedömningen att BITS bör ha möjlighet att förbruka en större del av de för u-krediter anvisade medlen bl. a. genom ett samarbete med internationella finansieringsorgan eller andra biståndsgivare eller genom en utvidgning av kretsen mottagarländer.

Invändningen att u-krediter är en dålig biståndsform med tvivelaktiga utvecklingseffekter kan utskottet inte dela. U-kreditsystemet har visat sig vara ett användbart instrument i det svenska utvecklingssamarbetet, som i övrigt omfattar ett flertal varandra kompletterande biståndsformer. Som riksdagen tidigare fastslagit gäller de grundläggande biståndspolitiska principerna även u-kreditsystemet.

Mot denna bakgrund vill utskottet inte motsätta sig att delposten för u-krediter höjs nästkommande budgetår. Den av utskottet föreslagna höjningen av anslagsposten för enskilda organisationer med 12 milj. kr. och för försöksverksamhet och metodutveckling med 17,4 milj. kr. som föreslagits tidigare i detta betänkande bör emellertid kunna finansieras genom en motsvarande minskning av delposten för u-krediter, vilken därmed föreslås uppgå till 445,6 milj. kr. Detta innebär att den totala biståndsramen inte behöver förändras.

Med det anförda avstyrker utskottet yrkande 12 i motion 593 i vad avser medelsanvisning till u-krediter, yrkande 2 i motion 1678 och yrkande 13 i motion 2419.

Utskottet har också tagit del av propositionens redogörelse för SWEDFUND och konstaterar att budgetförslaget innebär en relativt begränsad höjning av SWEDFUNDS:s grundkapital nästkommande budgetår. En fortsatt uppbyggnad av grundkapitalet kommer emellertid att ske successivt. Därmed ges SWEDFUND en för verksamheten nödvändig planeringstrygghet. Utskottet har inget att erinra mot de överväganden och förslag som i propositionen anförs rörande SWEDFUND och tillstyrker förslaget om en kapitalhöjning med 25 milj. kr. budgetåret 1985/86 och en fortsatt förstärkning av grundkapitalet därefter.

Betalningsbalansstöd

Av den ökning av de totala biståndsanslagen på drygt en miljard kronor som i år föreslås går 400 milj. kr. till en ny stödform, betalningsbalansstöd. Bakgrunden till regeringens förslag är u-ländernas alltmer oroande skuldbörda.

I motion 1261 (m) anförs att betalningsbalansstöd redan ges genom IMF. Om Sverige i undantagsfall skulle behöva använda medel för detta

ändamål, bör de tas från de stora reservationer som finns på biståndsanslagen. Av bl. a. dessa skäl avstyrker motionärerna det föreslagna betalningsbalansstödet men förordar att — om det ändå införs — det ges en öppen redovisning av handläggningen av ifrågavarande ärenden.

Även motion 1678 (c) motsätter sig betalningsbalansstödet, främst med motiveringen att det i propositionen inte närmare klarläggs hur stödet skall användas, samtidigt som stora hjälpbehov i bl. a. Afrika kräver medel.

Motion 593 (fp) ser i och för sig starka motiv för att en del av biståndsanslagen används för betalningsbalansstöd men motsätter sig förslaget så som det är utformat i propositionen. Det anförs bl. a. som skäl att SIDA:s medinflytande över stödets användning inte är klart uttalat i propositionen. Motionärerna förordar i stället att det av regeringen föreslagna beloppet 400 milj. kr. uppförs under ett anslag Särskilda projekt och får disponeras av SIDA bl. a. för stöd åt länder som genomför stora strukturförändringar.

Motion 2419 (vpk) har inga invändningar mot regeringens medelsförslag men kräver att regeringen skall framlägga riktlinjer för användningen av stödet.

Utskottet noterar att det tilltänkta betalningsbalansstödet skall kunna gå till länder med vilka reguljärt samarbete sker genom SIDA eller BITS. En förutsättning för dess användning är att det kan räknas som bistånd enligt DAC:s kriterier. Medel ur betalningsbalansstödet skall kunna utnyttjas för att täcka u-garanterade krediter, utvecklingskrediter, andra biståndsprövade skulder och andra ändamål som varit föremål för biståndsprövning. Medlen skall också kunna användas för gemensamma aktioner med andra i-länder, heter det i propositionen.

Utskottet delar regeringens bedömning att det finns ett behov av att stödja särskilt de fattigaste u-länderna, som ofta befinner sig i akuta betalningsbalanssvårigheter på grund av en svår skuldbörda. Ett betalningsbalansstöd som syftar till att bistå dessa länder kan därför vara starkt motiverat.

Av den relativt kortfattade beskrivning som ges i propositionen framgår att den nya stödformen skall kunna ges en förhållandevis vid användning. Utskottet finner det naturligt att ett instrument som skall kunna användas i skilda sammanhang och som ännu är oprövat inte från början läses genom långtgående preciseringar.

Betalningsbalansstödet är biståndspolitiskt motiverat och bör som sådant självfallet underordnas de fyra biståndspolitiska målen. Det skall stärka berörda länders betalningsförmåga. Det är därför enligt utskottets mening angeläget att konkreta stödoperationer diskuteras med mottagarländerna och i övrigt ges en sådan utformning att de medför en reell förbättring av mottagarlandets situation. Olika former härför är tänkbara.

Utskottet ser det som en fördel om det föreslagna betalningsbalansstödet kan utnyttjas så att det om möjligt ger upphov till liknande initiativ

även från andra givarländers sida. Skuldbördan för u-länderna är av den omfattningen att ett eller några få små länders insatser inte ensamma kan få avgörande betydelse. Samtidigt finns det anledning att erinra sig att de fattigaste u-länderna, till vilka det svenska betalningsbalansstödet skall rikta sig, inte har ådragit sig lika stora skulder som de något mer kreditvärdiga länderna.

Stödet bör i första hand avse skulder till Sverige men bör undantagsvis även få utnyttjas för gemensamma aktioner med andra industriländer. Det kan vidare enligt utskottets mening finnas skäl att ge stödet en sådan utformning och inriktning att det inte bidrar till att undergräva låntagarnas respekt för sina låneåtaganden. En utgångspunkt vid beviljandet av en kredit bör självfallet vara att låntagaren är inställd på återbetalning av lånet.

Utskottet har härutöver för närvarande inga synpunkter på förslaget utan utgår från att regeringen överväger betalningsbalansstödet närmare utformning och redovisar sina slutsatser härav i den kommande budgetpropositionen.

Förslaget i motion 593 att inrätta ett anslag benämnt Särskilda projekt svarar enligt utskottets mening inte mot det behov som betalningsbalansstödet avses täcka. Inte heller torde det av andra skäl finnas behov av ett särskilt anslag av denna typ. En flexibel tillämpning av landprogrammeringen bör ge utrymme för de önskemål det föreslagna anslaget syftar till att möta.

Vad gäller SIDA:s inflytande över betalningsbalansposten utgår utskottet från att samråd kommer att ske med SIDA resp. BITS.

Med hänvisning till det som utskottet anfört avstyrks yrkandena 3 och 7 samt återstående del av yrkande 12 i motion 593, yrkande 12 i motion 1261 och yrkande 1 i motion 1678. Yrkande 14 i motion 2419 får med det anförda anses besvarat.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *u-krediter*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593 yrkande 12 såvitt nu är i fråga, motion 1984/85:1678 yrkande 2 och motion 1984/85:2419 yrkande 13 samt med ändring av budgetpropositionens förslag, som medelsram för u-krediter för budgetåret 1984/85 godkänner ett belopp av 445,6 milj. kr.,

2. beträffande *bemyndigande för BITS*

att riksdagen godkänner förslaget att BITS bemyndigas göra utfästelser om biståndsmedel för u-krediter med belopp som sammanlagt utgör två gånger de vid varje tillfälle tillgängliga medlen,

res. 45 (m)

res. 46 (c)

res. 47 (fp)

res. 48 (vpk)

3. beträffande *kapitaltillskott för SWEDFUND*
att riksdagen godkänner ett kapitaltillskott för SWEDFUND om 150 milj. kr. i enlighet med vad som förordas i budgetpropositionen,
4. beträffande *betalningsbalansstöd*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593 yrkandena 3 och 7 samt yrkande 12 i kvarvarande del, motion 1984/85:1261 yrkande 12 och motion 1984/85:1678 yrkande 1 samt med anledning av motion 1984/85:2419 yrkande 14 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
5. att riksdagen godkänner de övriga *riktlinjer och bidrag* som regeringen förordat i budgetpropositionen under rubriken Övriga u-landspolitiska insatser m. m.,
6. beträffande *anslag*
att riksdagen med ändring av budgetpropositionen och med bifall till utskottets förslag till *Övriga u-landspolitiska insatser m. m.* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 999 950 000 kr.

res. 49 (m, c, fp)

Stockholm den 26 mars 1985

På utrikesutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Sture Korpås (c), Sture Palm (s), Sture Ericson (s), Margaretha af Ugglas (m), Axel Andersson (s), Sten Sture Paterson (m), Maj-Lis Löw (s), Bengt Silfverstrand (s), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Bertil Måbrink (vpk), Nils T. Svensson (s), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m).

Reservationer

1. Biståndsanslagens storlek

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Biståndsramen föreslås" och slutar med "till biståndsram." bort ha följande lydelse:

Det är vårt lands självklara plikt att genom utvecklingsbistånd söka bidra till en rättvisare och stabilare världsordning. U-hjälp bedriven med ianspråktagande av andra nationers besparingar är emellertid i längden ingen solid solidaritetshandling. Grunden för en uthållig svensk u-hjälp

åstadkommer vi genom att föra en sådan ekonomisk politik och budgetpolitik att Sveriges ekonomi så fort som möjligt saneras.

Det är därför enligt utskottets mening nödvändigt att med hänsyn till Sveriges stora budgetunderskott och vår stora utlandsskuld spara också i biståndsanslagen.

Svensk u-hjälps problem är inte bristen på pengar utan svårigheten att använda medlen i insatser som leder till utveckling och framåtskridande för de fattiga. U-hjälpsanslaget har under 1970- och 1980-talen vuxit så snabbt, att stora reservationer har uppkommit. De totala reservationerna på det totala biståndsanslaget var 1983/84 4,5 miljarder kronor.

När balans i vår ekonomi uppnåtts och effektiviteten i biståndet höjts bör biståndsanslaget återigen öka med målsättningen att det skall uppgå till 1 % av BNI. Det vore önskvärt om detta kunde ske i samklang med ökade åtaganden från andra industriländers sida, vilkas biståndsanslag i dag ligger på beklagligt låg nivå.

Utskottet ansluter sig till de besparingsanslag som framförs i motion 1261, vilka sammantagna leder till en total biståndsvolym nästkommande budgetår på 7 255 milj. kr., vilket är 0,9 % av BNI.

Med hänvisning till vad som anförts tillstyrker utskottet yrkande 5 i motion 1261. Budgetpropositionens förslag angående totalt biståndsanslag avstyrks därmed.

dels att utskottets hemställan i punkt 1 bort ha följande lydelse:

att riksdagen med ändring av förslagen i budgetpropositionen bifaller motion 1984/85:1261 yrkande 5 och som biståndsram för budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 7 255 milj. kr.

2. De biståndspolitiska målen

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "De fyra" och på s. 23 slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Trots ett ökat biståndsbehov i tredje världen har biståndet stagnerat. I reala termer har gåvobiståndet de senaste åren sjunkit liksom volymen av långfristiga, mjuka biståndslån. USA går i spetsen för att minska FN-organens bistånd. Därigenom sprids ovilja också hos andra givarländer att stödja gemensamma aktioner, t. ex. genom Världsbankens utvecklingsfond IDA, FN:s industriorgan UNIDO och utvecklingsprogram UNDP. U-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning har mött kompakt motstånd från USA och vissa andra västländer.

USA:s, Storbritanniens och Singapores utträde ur UNESCO är illavarslande.

I denna situation får det bilaterala gåvobiståndet ökad betydelse. Utskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen nu höjer det svenska

biståndet så att det s. k. enprocentsmålet åter uppnås. Utskottet noterar emellertid att det fortfarande är på BNI och inte på BNP som enprocentsmålet räknas, vilket innebär ca 200 milj. kr. lägre bistånd. Samtidigt konstaterar utskottet att 475 milj. kr. av hela ökningen på 1 014 milj. kr. anslås till u-krediter genom BITS. Detta innebär en ytterligare kommersialisering och bindning av biståndet och blir snarare ett stöd till den svenska exportindustrin än till utveckling i de fattiga länderna. Det svenska biståndet skall bidra till resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk utveckling i mottagarländerna.

Dessa mål är riktgivande för det bilaterala biståndet genom SIDA. Men de är det inte för den del av biståndet, som regeringen nu vill anslå till u-krediter. Här är det i stället ländernas kreditvärdighet som skall beaktas. Det blir i realiteten de svenska exportföretagen som väljer mottagare, exempelvis Dominikanska Republiken, Egypten, Pakistan, Sudan och Tunisien. De gynnas trots att de inte uppfyller de biståndspolitiska målen.

Utskottet motsätter sig inte u-krediter för att underlätta u-länders inköp från Sverige. Det kan vara motiverat både av arbetsmarknadsskäl och handelspolitiska skäl, eftersom andra i-länder ger sådana krediter. Men de bör inte hänföras till utvecklingsbiståndet, eftersom deras utvecklingseffekt är ringa eller ingen.

Om de biståndspolitiska målen åsidosätts, om biståndet underordnas kommersiella intressen och kvaliteten försämras, kommer biståndsviljan, som bygger på solidaritet, att urholkas. Biståndet splittras alltmer upp på olika organ och det gör att allmänheten får allt svårare att bedöma vilken nytta biståndet gör. Öppna gräl mellan de biståndsgivande organen och regeringens ingripanden i olika ärenden bidrar inte till att öka förtroendet. Detsamma gäller för ryckigheten i biståndspolitiken.

Enligt utskottet får inte biståndet bli en trendfråga. Det måste utformas långsiktigt enligt de mål som riksdagen beslutat.

dels att utskottets hemställan i punkt 2 moment 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande de biståndspolitiska målen*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2419 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Andelen av SIDA administrerat bistånd

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets hemställan på s. 23 som börjar med "Inte heller" och slutar med "2419 avstyrks." bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att av den miljard som biståndet nu ökas med för att nå enprocentsmålet, har endast 45 milj. kr. anslagits till programländer-

nas landramar. Av hela biståndet föreslås 2 835 milj. kr. till detta ändamål eller 35 %. Det är en mindre andel än de 40 % som anslogs i årets budget, och fortsättning på en längre tids politik. Under de senaste tio åren har det landprogrammerade biståndets andel sjunkit från hälften till 40 %, trots att antalet programländer ökat. Detta är enligt utskottets mening oacceptabelt.

Det landprogrammerade biståndet bör öka till 40 %. Därmed bifaller utskottet yrkande 4 i motion 2419.

dels att utskottets hemställan i punkt 2, moment 2, bort ha följande lydelse:

2. beträffande *andelen av SIDA administrerat bistånd*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2419 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Demokrati och mänskliga rättigheter samt avbrytande av bistånd

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin (alla m), Rune Ångström (fp) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Bistånd skall" och på s. 24 slutar med "och 494." bort ha följande lydelse:

Det finns få väl fungerande demokratier bland världens u-länder. I många u-länder råder i stället politisk ofrihet under styrelseformer som varierar alltifrån förstelnade och ineffektiva enhetspartier till totalitära förtryckarregimer. Att genom biståndsinsatser söka bidra till en demokratisk samhällsutveckling och respekt för grundläggande mänskliga fri- och rättigheter i mottagarländerna har varit och förblir därför ett centralt mål för Sveriges vidkommande.

Erfarenheten visar att ekonomisk utveckling och demokrati är avgörande faktorer för att åstadkomma ett drägligt samhälle. Ett samhälle som ger inflytande åt individen är en förutsättning för att det mottagna biståndet skall bli effektivt och uppsatta utvecklingsmål skall kunna uppfyllas. Avsaknaden av demokrati i något land kan inte försvaras vare sig moraliskt eller politiskt. U-länder kan inte utgöra något undantag.

I ländervalet måste därför, vid sidan av fattigdomskriteriet, demokrati-målet lyftas fram. Sådana u-länder som söker slå vakt om de mänskliga rättigheterna och strävar efter en demokratisk utveckling både för män och kvinnor bör prioriteras.

Vi måste i det sammanhanget se en demokratisk samhällsutveckling som en dynamisk process. Demokrati uppstår självfallet inte över en natt. Det är emellertid möjligt att bedöma huruvida ett visst land är på väg i demokratisk riktning eller om det fjärrar sig från ett sådant mål. Inställningen i fråga om de mänskliga rättigheterna är ofta avgörande för en sådan bedömning.

Demokratimålet innebär att respekten både för demokrati och mänskliga fri- och rättigheter skall öka i de länder som vill ta emot svenskt bistånd.

Enligt utskottets uppfattning måste biståndssamarbetet omprövas och i sista hand t. o. m. avbrytas med mottagarländer som bedriver anfallskrig eller har ockupationstrupper på främmande territorier, eller där de grundläggande mänskliga rättigheterna systematiskt kränks. Sverige har genom sitt medlemskap i FN åtagit sig att verka för fred och mänskliga rättigheter. Detta åtagande bör gälla även vårt biståndssamarbete.

I förhållande till sådana länder där respekten för grundläggande fri- och rättigheter successivt undergrävs bör Sverige arbeta utifrån två handlingslinjer. Vi bör till att börja med genom diplomatiska initiativ och utformningen av våra biståndsinsatser försöka medverka till att respekten för de nyssnämnda värdena åter ökar. Om någon förbättring inte sker bör biståndet till landet trappas ned och i fortsättningen ges via enskilda organisationer, i form av katastrofhjälp och väl avgränsade projekt samt till hjälp åt politikens offer.

Hänsyn måste självfallet tas till långsiktigheten i utvecklingssamarbetet. I hållande och på flera områden fortsatta kränkningar av konventioner om mänskliga rättigheter och FN:s stadga bör emellertid leda till att biståndet upphör eller ges en utpräglad humanitär karaktär. Med vad som härmed anförts tillstyrker utskottet yrkande 1 i motion 1261 såvitt nu är i fråga och yrkande 1 i motion 593 såvitt nu är i fråga. Motionerna 343 och 494 får därmed anses besvarade.

dels att utskottets hemställan i punkt 2 moment 3 och 4 bort ha följande lydelse:

3. *beträffande demokrati och mänskliga rättigheter*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:593 yrkande 1 såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:1261 yrkande 1 såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. *beträffande avbrytande av bistånd*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:593 och bifall till motion 1984/85:343, motion 1984/85:494 och motion 1984/85:1261 yrkande 1 såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. Katastrofförebyggande bistånd m. m.

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m) Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Det kan" och på s. 25 slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Utskottet lämnar på annan plats i detta betänkande förslag om inrättande av en sådan anslagspost.

Det nödvändiga långsiktiga arbetet på att skydda människors försörjningsmöjligheter och förebygga katastrofer bör vara ett element i allt utvecklingsarbete. På sikt framstår det som nödvändigt att få till stånd en mera samlad syn på katastrofhjälp och utvecklingshjälp. En väg att åstadkomma detta skulle vara att SIDA för mottagarländer med stor katastrofbenägenhet utvecklar särskilda program för förebyggande av katastrofer. Därmed skulle en direkt och kontinuerlig koppling ske mellan akuta hjälpinsatser och det långsiktiga utvecklingssamarbetet. Sådana insatser bör enligt utskottets mening därvid främst belasta landramarna och det särskilda anslaget för Miljö, markvård och energi. Anslagsposten för katastrofbistånd bör förbehållas akuta katastrofinsatser som inte kunnat planeras i förväg. Yrkande 13 i motion 1678 tillstyrks sålunda. Motionerna 2415 och 2421 får därmed anses besvarade.

dels att utskottets hemställan i punkt 2 moment 5 bort ha följande lydelse:

5. *beträffande katastrofförebyggande bistånd m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2421 och med bifall till motion 1984/85:1678 yrkande 13 och motion 1984/85:2415 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

6. Åtgärder mot kemi- och läkemedelsföretag

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 26 som börjar med "De frågor" och slutar med "motion 980." bort ha följande lydelse:

Den miljöförstöring som blivit följden av stora transnationella företags ofta hänsynslösa marknadsföring av läkemedel och växtbekämpningsmedel har fått alltmer oroande proportioner. Flera stora olyckor, senast den i Bhopal i Indien, är exempel härpå.

Liksom är fallet vid naturkatastrofer är det mycket ofta de fattigaste som drabbas hårdast av dessa företags tillverknings- och försäljningsmetoder. Det finns enligt utskottets åsikt nu anledning att vidta internationellt samordnade åtgärder mot dessa företags handlande och mot utnyttjandet av miljö- och hälsofarliga gifter i u-länderna. En internationell kommission med uppgift att granska kemi- och läkemedelsföretagens verksamhet i tredje världen bör tillsättas.

Det finns också anledning att på andra vägar söka få till stånd åtgärder mot denna typ av miljöförstöring. Ett verksamt medel kan vara bojkottåtgärder och annan internationell opinionsbildning mot ifrågakvarande företag.

Utskottet vill i detta syfte ta fasta på förslaget i motion 980 att myndigheter och sjukvårdsförvaltningar bör ges möjlighet att verka för bojkottaktioner av detta slag.

Med det anförda tillstyrks yrkandena 3 och 4 i motion 980.

dels att utskottets hemställan i punkt 2 moment 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *åtgärder mot kemi- och läkemedelsföretag*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:980 yrkandena 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

7. Landprogrammering och landramsutfästelser

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar med "Utskottet har" och på s. 29 slutar med "motion 1678 (c)." bort ha följande lydelse:

Grundprinciperna för landprogrammeringen är att främja långsiktighet och stabilitet i både mottagarlandets och Sveriges planering av utvecklingssamarbetet och att ge tillfälle till en samlad årlig genomgång av samarbetets innehåll och resultat. Den nuvarande formen för landprogrammeringen är emellertid inte tillfredsställande. Systemet med huvudmottagarländer har visat sig innehålla brister. Låsningsen av insatserna till ett enda land har inneburit svårigheter vad gäller anpassning till nya omständigheter för både givare och mottagare. Biståndet måste göras mer flexibelt med hänsyn till såväl u-ländernas egna förutsättningar som de svenska biståndsmålen.

Tekniken med landramar bör i fortsättningen spela en mindre roll och på sikt ersättas med satsningar på ämnes- eller projektinriktat stöd. Även med denna princip blir det självfallet ett urval länder som, efter träffade överenskommelser, blir mottagande part. Viktigare än att stödja ett visst land blir emellertid att stödja vissa projekt. Dessa kan genom sin storlek ofta bli långsiktiga, men givarlandet ges ändå möjligheter till en mer flexibel planering och därmed ett bättre resursutnyttjande. Den fortlöpande dialog mellan givare och mottagare som härvid förutsätts måste också i större utsträckning användas till att klargöra förutsättningarna för det svenska biståndet i förhållande till de svenska biståndsmålen. Detta gäller inte minst stödet för en demokratisk samhällsutveckling i mottagarlandet.

Ett projekt- och ämnesinriktat bistånd kan därtill lättare anpassas till områden på vilka Sverige har ett speciellt kunnande. En ytterligare fördel är att stora reservationer bör gå att undvika med ett projektbistånd.

I ett fortsatt bilateralt bistånd bör särskilt övervägas, att låta det årliga fastställandet av landramen föregås av ett avtal om insatserna. Landramen skulle då motsvara den summa som erfordras under året för att uppfylla avtalet. Bindande uttalanden om bistånd till programländer utöver avtals-tiden bör normalt inte göras.

Den föreslagna biståndspolitiska utredningen — som behandlas på annan plats i detta betänkande — bör lägga fram förslag till en omprövning av landramstekniken efter dessa riktlinjer.

dels att utskottets hemställan i punkt 2 moment 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *landprogrammering och landramsutfästelser*
att riksdagen med anledning av motion 1984/85:593 yrkande 1 och motion 1984/85:1261 yrkande 1, båda i vad avser landprogrammering, samt motion 1984/85:1678 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om landprogrammering,

8. Effektivitet i biståndet

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "I motion" och på s. 30 slutar med "motion 1261." bort ha följande lydelse:

Den optimism om snabba resultat av i-ländernas bistånd till u-länderna, som präglade 1960- och 1970-talen har de senaste åren förbytt i en mer realistisk attityd. Även om u-hjälpens besvikelser berör de flesta givarländer har faktiskt Sverige särskild anledning till eftertanke. Utvecklingen är speciellt dålig i flera av programländerna för svenskt bistånd.

Stora biståndsbelopp har företrädesvis satsats på socialistiska regimer som velat föra en socialistisk utvecklingspolitik. Nästa led i denna tankekedja har varit att om Sverige bara valt "rätt" regim/land att ge bistånd till så minskar kraven på biståndets utformning. Ur denna filosofi växte det fram en u-hjälp som har få internationella motsvarigheter i kravlöshet och frikostighet. Importstöd och luftiga s. k. programstöd har fått ta en stor del av landramarna. Projektinsatser med noggrann målangivelse har blivit få.

Den väsentligaste uppgiften för svensk biståndspolitik av i dag är att höja effektiviteten i utvecklingssamarbetet. De tre borgerliga partierna angav till fjolårets riksmöte i en gemensam reservation nya riktlinjer för biståndspolitiken. Partierna upprepar dessa riktlinjer till årets riksmöte. Det är enligt utskottets uppfattning angeläget att dessa riktlinjer för biståndspolitiken ges möjlighet att styra de svenska biståndsinsatserna för att därigenom bl. a. öka effektiviteten i biståndet.

Sverige bör söka samarbete med de u-länder och satsa resurser i de projekt som har störst förutsättningar att uppfylla de biståndspolitiska målen. Erfarenheten visar att u-länder med ett marknadsekonomiskt system har avsevärt större möjligheter än motsvarande länder med planekonomiskt system att utnyttja biståndsmedlen effektivt. Sverige bör därför i ländervalet prioritera samarbetspartner med ett marknadsekonomiskt synsätt. Dessutom bör vi i utvecklingsarbetet söka främja marknadsekonomiska lösningar.

Den nuvarande principen med landprogrammering och huvudmottagarländer har flera allvarliga brister. Låsningen av insatserna till ett enda land har inneburit att både givare och mottagare av bistånd har fått svårigheter att anpassa sig till nya omständigheter. En omprövning av biståndet från givarlandets sida i syfte att bättre utnyttja tillgängliga resurser blir mycket svår att genomföra.

De uppenbara nackdelar som det nuvarande systemet med landprogrammering visar, motiverar att Sverige på sikt övergår till mera ämnes- och projektinriktat bistånd. Genom ett sådant system kommer det att bli viktigare att stödja vissa projekt i stället för vissa länder. Dessa blir genom sin storlek ofta långsiktiga, men givarlandet ges ändå möjligheter till en mer flexibel planering och därmed bättre resultatutnyttjande och högre effektivitet i biståndsinsatserna.

Projektinriktat bistånd kan med fördel anpassas till de områden där Sverige har ett speciellt kunnande. Därigenom kan vi i ökad utsträckning engagera svenska organisationer och företag i verksamheten. Vi måste utnyttja hela den svenska resursbasen och ta till vara den kunskap och den kompetens som finns på universitet och högskolor, i näringslivet och i enskilda organisationer.

En utveckling på landsbygden och ett effektivare lantbruk är i många u-länder nyckeln till utveckling. Erfarenheten visar att de stora industriprojekten, som u-länderna i många fall vill styra vårt bistånd till, ofta misslyckas. Småskaliga, för de enskilda människorna vardagsnära biståndsprojekt har större förutsättningar att bli framgångsrika.

För att biståndet skall bli effektivt krävs att Sverige aktivt engagerar sig i biståndsprocessen. Ett väl utvecklat och förtroendefullt samarbete mellan givare och mottagare av bistånd ökar förutsättningarna för framgång.

De svenska biståndsarbetarnas insatser är av avgörande betydelse för det svenska biståndet. Biståndsarbetarnas erfarenheter av sitt arbete bör kontinuerligt följas upp.

Med hänvisning till vad som härmed anförts tillstyrker utskottet vad som anförts i motion 1261 yrkande I i vad avser de i denna motion angivna riktlinjerna för utvecklingssamarbetet som förordas under rubrikerna Riktlinjer för ett effektivt bistånd, Ett effektivare bistånd och Ett ämnes- och projektinriktat bistånd.

dels att utskottets hemställan i punkt 2 moment 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *effektivitet i biståndet*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1261 yrkande I såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

9. Samverkan med näringslivet

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson och Ivar Virgin (alla m) Rune Ångström (fp) och Inger Koch (m) anser

dels att den del i utskottets yttrande på s. 30 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar "med näringslivet." bort ha följande lydelse:

Inom näringslivet finns stor kunskap, erfarenhet och kompetens i fråga om u-länder. Detta utgör självfallet en viktig resurs i arbetet för att stödja u-ländernas ekonomiska och sociala utveckling. Enligt utskottets mening bör näringslivet i framtiden i ännu större utsträckning utnyttjas i det svenska biståndsarbetet. Samarbetet bör därvid koncentreras till ett antal sektorer där svenska företag har en internationellt sett god kompetens och konkurrenskraftigt utbud att erbjuda mottagarländerna. Exempel härpå är energiförsörjning och vattenkraft, hälso- och sjukvård, livsmedelsindustri, malmprojektering och malmutvinning, jord- och skogsbruk, telekommunikationer och transporter.

Ett sålunda ökat utnyttjande av svenska resurser och svenskt kunnande bör enligt utskottets uppfattning kunna höja effektiviteten i biståndet och innebära att mottagaren får ut mer av de medel som står till förfogande. Utskottet ansluter sig därmed till synpunkterna i motionerna 593 och 1261 vad gäller samverkan med näringslivet.

dels att utskottets hemställan i punkt 2 moment 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *samverkan med näringslivet*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:593 yrkande I såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:1261 yrkande I såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

10. Befattningen som biståndsinspektör

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser:

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Inom utrikesdepartementet" och på s. 31 slutar med "ifrågavarande avseende." bort ha följande lydelse:

Den utvärdering av biståndet som i dag äger rum är otillräcklig. Utvärdering, uppföljning och kontroll måste förbättras. Det är nödvändigt att klara mål sätts upp för varje projekt, så att projektet som sådant kan följas upp och utvärderas. Även för det multilaterala samarbetet bör Sverige ställa ökade krav på utvärdering och större effektivitet.

Inrättandet av en särskild befattning inom UD som biståndsinspektör var ett gott initiativ. Flera av de rapporter som biståndsinspektören hann avlämna rönkte också berättigad uppmärksamhet. De två utvärderartjänster för multilateralt resp. bilateralt bistånd som nyligen inrättats på UD kan ej ersätta en biståndsinspektör, utan bör ses som ett komplement till dennas verksamhet. Utskottet beklagar att befattningen som biståndsinspektör avskaffats och föreslår med instämmande i yrkande 4 i motion 1261 att den ånyo inrättas.

dels att utskottets hemställan i punkt 2 moment 15 bort ha följande lydelse:

15. *beträffande befattning som biståndsinspektör*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1261 yrkande 4
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

11. Biståndsutredning

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "I motion" och slutar med "motion 1678." bort ha följande lydelse:

Med tillstyrkan av yrkande 3 i motion 1678 och yrkande 1 i motion 1261 såvitt nu är i fråga föreslår utskottet att en utredning tillsätts med uppgift att föreslå en omläggning av biståndspolitiken enligt följande riktlinjer. Den bör arbeta snabbt, vara klar under 1986 och koncentreras på ett begränsat antal centrala problem.

1. En medveten inriktning av vårt bistånd försvåras nu av den starka betoningen av mottagarländer med läsning till stela landramar. Denna leder också till att biståndet blir splittrat och svårt att överblicka. I ett fortsatt bilateralt bistånd bör därför avtal om insatser föregå det årliga fastställandet av landram, så att denna blir summan av vad som behövs under året för att uppfylla det avtalade.

2. Det är angeläget att nå fram till mer av problem- och projektrinriktat bistånd med öppnare val av vägar. Det bör också bli mer naturligt att avveckla ett programlandsbistånd efter vissa år och därigenom ge utrymme för samarbete med nya länder. Fördelningen mellan bilateralt och multilateralt bistånd måste också övervägas. Som multilateralt bistånd bör

då ses inte bara bistånd genom FN-organ och t. ex. de regionala utvecklingsbankerna utan också annat biståndssamarbete kring globala eller regionala problem eller projekt.

3. Det är angeläget att utnyttja och utveckla den svenska resursbasen, så att svensk kunskap och forskning, liksom svenskt näringsliv, i ökande utsträckning direkt kan ställas i den fattiga världens tjänst.

4. I syfte att nå de fattigaste och mest utsatta grupperna samt att bidra till en demokratisk samhällsutveckling bör samarbetet med de enskilda organisationerna byggas ut.

5. Det är också angeläget att utveckla en effektiv katastrofberedskap. Möjligheterna att inordna en svensk produktion av livsmedel och andra basförnödenheter i denna bör särskilt studeras. I denna katastrofberedskap bör också organisationer som Röda korset och Rädda barnen kunna spela en viktig roll.

6. Det saknas i dag en systematisk forskning och dokumentation kring underutveckling och global miljöförstöring. Därigenom riskerar både opinionsbildning och beslut att utgå från oklara förutsättningar. Utredningen bör ägna sig åt denna fråga.

7. Det är också nödvändigt att utredningen utarbetar förslag till ett effektivt system för utvärdering av biståndet.

dels att utskottets hemställan i punkt 2 moment 19 bort ha följande lydelse:

19. *beträffande biståndsutredning.*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1678 yrkande 3 och motion 1984/85:1261 yrkande 1 såvitt nu är i fråga och med anledning av motion 1984/85:593 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

12. Bidrag till IDA

Sture Korpås (c), Rune Ångström (fp) och Pär Granstedt (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar "I propositionen" och på s. 43 slutar med "motion 1678." bort ha följande lydelse:

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "I propositionen" och på s. 43 slutar med "motion 1678 (c)." bort ha följande lydelse:

Vad gäller den i propositionen föreslagna fördelningen av bidragen till internationella finansieringsorgan anser utskottet att en höjning av bidraget till IDA med 25 milj. kr. är motiverad. Yrkande 4 i motion 593 får därmed anses besvarat.

dels att utskottets hemställan i punkt 4 moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *bidrag till IDA*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:593 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om detta bidrag,

13. Bidrag till UNDP och UNICEF

Sture Korpås och Pär Granstedt (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 42 som börjar med "I propositionen" och på s. 43 slutar med "motion 1678 (c)." bort ha följande lydelse:

Vad gäller den i propositionen föreslagna fördelningen av de olika bidragen till FN-organen anser utskottet att en ytterligare höjning av bidraget till UNDP med 25 milj. kr. och till UNICEF med 25 milj. kr. är motiverad och ansluter sig därmed till det förslag som lämnas i yrkande 5 resp. 6 i motion 1678.

dels att utskottets hemställan i punkt 4, momenten 2 och 3 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *bidrag till UNDP*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1678 yrkande 5 som sin mening ger till känna vad utskottet anfört,

3. beträffande *bidrag till UNICEF*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1678 yrkande 6 som sin mening ger till känna vad utskottet anfört,

14. Bidrag till WFP

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "I propositionen" och på s. 43 slutar med "motion 1678 (c)." bort ha följande lydelse:

I många u-länder råder akut svält och obeskrivlig nöd. Behovet av ökat livsmedelsbistånd är sålunda mycket stort. För att lindra nöden bör Sverige bl. a. väsentligt öka sitt stöd till Världslivsmedelsprogrammet WFP under budgetåret.

Utskottet anser därför att utöver det påslag som föreslås i budgetpropositionen är en höjning av bidraget till WFP med 25 milj. kr. motiverad och ansluter sig därmed till det förslag som lämnas i yrkande 7 i motion 1678. Yrkande 11 i motion 1261 får därmed också anses besvarat.

dels att utskottets hemställan i punkt 4 moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *bidrag till WFP*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1678 yrkande 7 och

med anledning av motion 1984/85:1261 yrkande II såvitt nu är i fråga som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om detta bidrag,

15. Deltagande i Världsbanksgruppen

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "Sverige och andra" och slutar med "motion 2419." bort ha följande lydelse:

Vissa av FN-organen gör ett värdefullt arbete som förtjänar fortsatt svenskt stöd. Andra har emellertid brister som gör att bilateralt bistånd ter sig mer effektivt och lättare att inrikta på önskvärda biståndsmål.

Utskottet ansluter sig till bedömningen i motion 2419, vari föreslås att Sverige skall ompröva anslagen till delar av Världsbanksgruppen och IMF. Kritik kan därvidlag riktas främst mot IMF och dess utlåningspolitik. IMF har mycket strikta bestämmelser vad gäller "kreditvärdighet", de kan gå in med resurser för länder med akuta betalningsbalansproblem, men i gengäld kräver man en anpassningspolitik, som innebär åtstramningar och annat som svårligen låter sig göras i u-länder där regeringarna har ambitionen att bidra till social utjämning.

Också Världsbanken själv kan kritiseras för sin politik. Även om utlåningskriterierna särskilt inom IDA är mindre strama än IMF:s har USA det stora inflytandet och vägrar progressiva regimer lån.

IDA däremot kan ibland spela en positiv roll. IDA inriktar sig på bistånd till de fattigaste och på relativt sett gynnsamma villkor. I dag utgör IDA för många u-länder det enda alternativet i synnerhet som det bilaterala biståndet, också det svenska, omgärdas av alltmer kommersiella inslag och villkor. USA är det land som i dag drar ned mest på anslagen till denna typ av institutioner.

Icke desto mindre finns det skäl för Sverige att ompröva sitt deltagande i Världsbanksgruppen. Utskottet finner förslagen i motion 2419 väl motiverade och anser att Sverige bör verka i enlighet därmed. En minskning av vårt engagemang i Världsbanksgruppen skulle också frigöra resurser för andra angelägna biståndssändamål. Till denna inställning bidrar att det visat sig att Sveriges försök att i någon mån styra Världsbanksgruppens utlåningspolitik mot insatser som ligger i linje med Sveriges uppfattning om en progressiv biståndspolitik i stort sett förblivit fruktlös.

dels att utskottets hemställan i punkt 4 moment 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *deltagande i Världsbanksgruppen*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2419 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Kapitalhöjning för IFC

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "Enligt vad" och slutar med "motion 2419." bort ha följande lydelse:

I propositionen föreslås att Sverige skall delta i Internationella finansieringsbolagets (IFC) kapitalhöjning. Regeringen ger inte riksdagen någon motivering för detta förslag. IFC har traditionellt sin utlåning inriktad på kommersiella projekt. Effekterna av dem torde knappast svara mot de grundläggande principer som gäller för det svenska biståndet. Utskottet motsätter sig därför ett svenskt deltagande i kapitalpåfyllnaden och ansluter sig därmed till synpunkterna i motion 2419, vilken tillstyrks i detta hänseende.

dels att utskottets hemställan i punkt 4 mom. 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande IFC:s kapitalhöjning

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2419 yrkande 19
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Importstöd m. m.

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch
(alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "Genom tillkomsten" och på s. 48 slutar med "vara bundet." bort ha följande lydelse:

Idealet vore naturligtvis om samtliga i-länder tillämpade obundet bistånd. Därigenom skulle u-länderna ges möjlighet att själva välja de varor och tjänster som passar dem, och biståndet skulle bli effektivare. Sverige bör i internationella sammanhang fortsatt verka för en allmän avbindning av biståndet från i-länderna. Flertalet av dessa har emellertid valt den kortsiktiga lösningen att binda biståndet till upphandling i givarlandet. Vidare kan konstateras att återflödet av biståndsmedel till Sverige är lägre än till andra givarländer.

Bistånd i form av importstöd innebär att Sverige ställer biståndsmedel i konvertibel valuta till mottagarlandets förfogande för att finansiera import. Importstödet svarar för ca 40 % av det landprogrammerade biståndet. Till dess att de stora i-länderna slutar att binda sitt bistånd till köp i givarlandet kan det inte vara rimligt att Sverige lämnar en sådan andel obundet importstöd, vilket ofta används till inköp i våra viktigaste konkurrentländer.

En ytterligare faktor i detta sammanhang är att av de bilaterala biståndsmedel som går till frontstaterna en stor del används för inköp i Sydafrika. Detta står delvis i strid med målet om nationellt oberoende. Inköpen via

importstöd kan i många fall i stället ske av svenska varor utan nackdel för u-landet. Också av denna anledning bör importstöd i princip bindas till inköp av svenska varor och tjänster.

Utskottet vill sålunda i anslutning till motion 1261 föreslå att importstöd i princip skall bindas till upphandling i Sverige. Undantag bör dock kunna ske, bl. a. i samband med katastrofinsatser. Motion 973 får anses besvarad med vad som ovan anförts.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 momenten 1 och 2 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *importstöd m. m.*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1261 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om bindning av importstödet,
2. beträffande *bundet bistånd*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:973 besvarad med vad utskottet anført.

18. Medelsram för Angola, Moçambique och Nicaragua

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 56 som börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "motion 2419." bort ha följande lydelse:

I Angola och Moçambique möter utvecklingssamarbetet utomordentliga svårigheter bl. a. på grund av väpnade konflikter i länderna. De svenska biståndsarbetarnas säkerhet kan i stora delar av dessa länder enbart garanteras i de större städerna. Då en förbättring av förutsättningarna för utvecklingssamarbete ej skett under de senaste åren och effektiviteten i biståndet därmed ofta är låg föreslår vi att landramarna för dessa länder sänks. Vi föreslår en landram för Angola på 90 milj. kr. och för Moçambique på 240 milj. kr.

Utskottet föreslår också att landramen för Nicaragua minskas något i förhållande till regeringens förslag och sätts till 75 milj. kr.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 68 som börjar med "Vid sidan av" och slutar med "yrkande 2 i motionen." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det självklart att hjälp för humanitära ändamål även skall kunna lämnas till de av UNITA behärskade områdena i Angola. I enlighet härmed får yrkande 2 i motion 844 anses besvarat.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7, momenten 6, 7, 8 och 24, bort ha följande lydelse:

6. beträffande *medelsram för Angola*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593 yrkande 5 och

motion 1984/85:844 yrkande 1 samt med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1984/85:1261 yrkande 8 såvitt nu är i fråga, och till medelsram för Angola budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 90 milj. kr.,

7. beträffande *medelsram för Moçambique*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:2419 yrkande 11 och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1984/85:1261 yrkande 8 såvitt nu är i fråga och som medelsram för Moçambique budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 240 milj. kr.,

8. beträffande *medelsram för Nicaragua*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:2419 yrkande 7 och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1984/85:1261 yrkande 9 såvitt nu är i fråga, och som medelsram för Nicaragua budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 75 milj. kr.,

24. beträffande *fördelningen av humanitärt bistånd till Angola*

att riksdagen förklarar motion 1984/85:844 yrkande 2 besvarat med vad utskottet anfört,

19. Medelsram för Angola

Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 56 som börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "motion 2419." bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till de medelsförslag regeringen gör beträffande landramarna till Moçambique och Nicaragua. De sammanfaller med den bedömning SIDA gjort vad gäller dessa länders biståndsbehov — dock att en viss minskning sker i medelsanvisningen till Moçambique i förhållande till SIDA:s anslagsframställning, vilket kan vara motiverat med hänsyn till svårigheterna just nu att förmedla bistånd till detta land.

Till följd härav avstyrks yrkande 8 i motion 1261 (m) i vad avser ifrågasvarande länder, yrkande 11 i motion 2419 (vpk), yrkande 9 i motion 1261 i vad avser Nicaragua och yrkande 7 i motion 2419 (vpk).

Beträffande Angola konstaterar utskottet att behovet av bistånd alltför stort. Det bör liksom tidigare inriktas på befolkningens behov och landets återuppyggnad. Närvaron av trupper från Cuba och den allmänna krissituationen i landet skapar emellertid fortfarande svårigheter att distribuera biståndet, varför någon ökning av detsamma inte bör ske utan det bör ligga kvar på oförändrad nivå, 105 milj. kr. Utskottet ansluter sig därmed till det förslag som lämnas i yrkande 5 i motion 593 (fp). Yrkande 8 i motion 1261 (m) i vad avser Angola och yrkande 1 i motion 844 avstyrks.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *medelsram för Angola*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261 yrkande 8 såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:844 yrkande 1 med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till motion 1984/85:593 yrkande 5 som medelsram för Angola budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 105 milj. kr.,

20. Samarbete med Moçambique, Nicaragua, Vietnam, Cuba, Demokratiska Folkrepubliken Yemen och Seychellerna

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "Utskottet ansluter" och på s. 57 slutar med "motion 381." bort ha följande lydelse:

Utskottet är av den bestämda uppfattningen att valet av länder för vårt bilaterala bistånd bör vägledas av ländernas vilja och förmåga att åstadkomma social utjämning och en rättvis fördelning. I fråga om demokratimålet delar utskottet regeringens syn på de demokratiska strävandenas betydelse som en självständig kraft till ekonomisk och social utveckling, att en öppen debatt och kritisk granskning av regeringsmakten förstärker denna kraft. Men utskottet kan inte instämma när regeringen vill ställa upp Sverige som föredöme och säger att "vi bör anstränga oss för att möjliggöra för u-länder, som söker nya vägar bort från stagnation och tillbakagång, att pröva metoder som vi varit med att utveckla i vårt eget land". Det skulle betyda att demokratiseringsprocessen skulle få ta hundratals år — och så långt är inte tålamodet hos u-ländernas folk. Varje folk måste erövra demokratiska rättigheter på sina egna villkor. Det svenska biståndet skall bidra till demokratisering och mänskliga rättigheter. Det koloniala arvet måste undanröjas. Det patriarkala arvet, som bl. a. tar sig uttryck i kvinnoförtryck måste motverkas. Kvinnornas frigörelse är en förutsättning för utveckling. Samma gäller för de fattiga böndernas möjligheter att påverka sin egen situation, som även måste främjas genom biståndet, liksom självständiga fackföreningar. I de flesta av de länder, som mottar svenskt bistånd, finns en politisk vilja att arbeta för dessa mål. Men det gäller inte för länder som Bangladesh och Kenya.

Målet att stödja u-ländernas oberoende gäller i speciellt hög grad för de länder som är utsatta för utländsk aggression, militärt hot och ekonomisk blockad. Därför bör Vietnam, Laos, Nicaragua, Cuba, Sydyemen, Seychellerna och de s. k. frontstaterna i södra Afrika särskilt beaktas i Sveriges utvecklingssamarbete.

Mot denna bakgrund är utskottet berett att förorda att landramen för Moçambique höjs med 15 milj. kr. utöver regeringens förslag till 285 milj.

kr. och att landramen för Nicaragua på motsvarande sätt höjs med 20 milj. kr. till 110 milj. kr.

Vietnams särskilda svårigheter och utsatta läge gör att en höjning av landramen för Vietnam till det som gäller för innevarande år är motiverad, nämligen 365 milj. kr.

I konsekvens härmed avstyrks yrkandena om ifrågavarande länders medelsramar i motionerna 593, 1261, 1678, 2422 och 381.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 59 som börjar med "Som framgår" och slutar med "Rädda barnen." bort ha följande lydelse:

I enlighet med de riktlinjer för länderval m. m. som utskottet förordat tidigare i detta betänkande finns det enligt utskottets bedömning skäl att inleda ett reguljärt biståndssamarbete med Cuba, Demokratiska Folkrepubliken Yemen och Seychellerna. I linje med vad som yrkas i motion 2419 föreslår utskottet därför att Cuba upptas som programland och beviljas bistånd med 75 milj. kr. budgetåret 1985/86, att Demokratiska Folkrepubliken Yemen upptas som programland och beviljas bistånd med 25 milj. kr. och att Seychellerna på motsvarande sätt beviljas bistånd med 3 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7, momenten 7, 8, 9 och 17 bort ha följande lydelse:

7. *beträffande medelsram för Moçambique*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261 yrkande 8 såvitt nu är i fråga och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1984/85:2419 yrkande 11 och som medelsram för Moçambique budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 285 milj. kr.,

8. *beträffande medelsram för Nicaragua*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261 yrkande 9 såvitt nu är i fråga och med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1984/85:2419 yrkande 7 och till medelsram för Nicaragua budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 110 milj. kr.,

9. *beträffande medelsram för Vietnam*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:381, motion 1984/85:593 yrkande 6, motion 1984/85:1261 yrkande 6, motion 1984/85:1678 yrkande 9 och motion 1984/85:2422 samt med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslaget i motion 1984/85:2419 yrkande 6 och som medelsram för Vietnam budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 365 milj. kr.,

17. *beträffande långsiktigt biståndssamarbete med Cuba, Demokratiska Folkrepubliken Yemen och Seychellerna*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2419 yrkandena 8,

9 och 10 för budgetåret 1985/86 godkänner följande medelsram

a) för Cuba	75 milj. kr.
b) för Demokratiska Folkrepubliken Yemen	25 milj. kr.
c) för Seychellerna	3 milj. kr.

21. Medelsram för Vietnam

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "Brott mot" och på s. 57 slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Vietnam är en av de största mottagarna av svenskt bistånd. Av det totala biståndet till Vietnam från länder utanför östblocket svarar Sverige för ungefär en tredjedel.

Vietnams invasion i och fortsatta ockupation av Kampuchea utgör ett sådant flagrant brott mot FN-stadgarna och de biståndspolitiska målen att biståndet till Vietnam skall avslutas. Om biståndet till Vietnam ej avbryts är risken uppenbar att övriga länder som mottar svenskt bistånd uppfattar demokratimålet för svenskt bistånd som en tom fras. Detta vore enligt utskottets uppfattning en mycket olycklig utveckling. Utskottet föreslår därför att ingen ny landram sätts upp för Vietnam nästa budgetår. Utskottet anser att reservationerna på Vietnamanslaget skall användas för att avsluta sjukhusprojektet och pappersbruket i Bai Bang och därmed sammanhängande projekt. Motion 2406 avstyrks.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande medelsram m. m. för Vietnam

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:381 yrkande 2, motion 1984/85:593 yrkande 6, motion 1984/85:1678 yrkande 9, motion 1984/85:2406, motion 1984/85:2419 yrkande 6 samt motion 1984/85:2422 med anledning av motion 1984/85:381 yrkande 1, med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till motion 1984/85:1261 yrkande 6 beslutar att inga nya medel tillförs landramen för Vietnam budgetåret 1985/86,

22. Medelsram och avvecklingsplan för biståndet till Vietnam

Sture Korpås och Pär Granstedt (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 57 som börjar med "När det" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det svenska biståndet till Vietnam bör avvecklas så snabbt som möjligt och föreslår att en plan för hur detta skall ske bör framläggas i budgetpropositionen 1986. Utskottet ansluter sig därmed till yrkande 10 i motion 1678. Yrkande 1 i motion 381 får därmed anses besvarat.

För att de insatser Sverige redan medverkar i skall kunna fullföljas föreslår utskottet en landram för Vietnam på 250 milj. kr. för budgetåret 1985/86 och ansluter sig därmed till yrkande 9 i motion 1678. Utskottet har därvid bedömt medelsbehoven sålunda, att för Bai Bang-projektet erfordras 180 milj. kr. för avtalade eller planerade aktiviteter, 40 milj. kr. för hälsostöd och 30 milj. kr. för skogsprojekt. Eventuella ytterligare kostnader bör kunna bestridas ur den ingående reservationen 1985/86. Yrkande 2 i motion 381, yrkande 6 i motion 593, yrkande 6 i motion 1261, yrkande 6 i motion 2419 samt motion 2422 avstyrks därmed.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 momenten 9 och 10 bort ha följande lydelse:

9. *beträffande medelsram för Vietnam*

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:381 yrkande 1 och med avslag på motion 1984/85:381 yrkande 2, motion 1984/85:593 yrkande 6, motion 1984/85:1261 yrkande 6, motion 1984/85:2419 yrkande 6 samt motion 1984/85:2422 med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till motion 1984/85:1678 yrkande 9 som medelsram för Vietnam budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 250 milj. kr.,

10. *beträffande avvecklingsplan för biståndet till Vietnam*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1678 yrkande 10 ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. Medelsram för Vietnam

Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 57 som börjar med "När det" och slutar med "motion 381." bort ha följande lydelse:

Det finns flera skäl att från rent biståndspolitiska utgångspunkter ifrågasätta ett förnyat biståndssamarbete med Vietnam när nuvarande avtal löper ut, även om det finns starka skäl att tillse att de projekt Sverige medverkat till kan leva upp till de angivna biståndsmålen. Det måste dock konstateras att Vietnams invasion och fortsatta militära ockupation av Kampuchea har utvecklats till en svår belastning också för svenskt bistånd och svensk biståndsopinion. Utskottet föreslår därför en sänkning av anslaget till Vietnam med 100 milj. kr. i förhållande till budgetpropositionens förslag och ansluter sig därmed till yrkande 6 i motion 593. Motion

381, yrkande 6 i motion 1261, yrkande 9 i motion 1678, yrkande 6 i motion 2419 samt motion 2422 avstyrks.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *medelsram m. m. för Vietnam*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:381, motion 1984/85:1261 yrkande 6, motion 1984/85:1678 yrkande 9, motion 1984/85:2419 yrkande 6 samt motion 1984/85:2422 med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till motion 1984/85:593 yrkande 6, som medelsram för Vietnam budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 200 milj. kr.,

24. Samarbete med Botswana, Etiopien, Guinea-Bissau, Indien, Kap Verde, Kenya, Laos, Lesotho, Tanzania och Zambia

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 57 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "ifrågavarande länder." bort ha följande lydelse:

Gentemot flertalet programländer har stora reservationer uppkommit. Reservationer kan ha olika orsaker, men ofta beror de på svårigheterna att utnyttja biståndet effektivt. Enligt vår mening bör hänsyn tas till befintliga reservationer vid fastställande av anslagsbeloppen för nästa budgetår.

Sverige har under lång tid gett ett omfattande bistånd till Tanzania. Under 1980-talet har det blivit helt klart att Tanzania i stora delar valt en felaktig utvecklingsstrategi. Det utländska biståndet har därför i många fall varit ineffektivt och i stället skapat ett skadligt biståndsberoende som både fördröjt och försvårat nödvändiga ekonomiska reformer. Svenskt bistånd kan enligt utskottets mening användas effektivare i flera andra u-länder, varför en sänkning av landramen till Tanzania enligt utskottets uppfattning är motiverad.

Mot ovanstående bakgrund föreslås en landram av 310 milj. kr. för Indien, 110 milj. kr. för Kenya och 350 milj. kr. för Tanzania.

I Laos gör säkerhetssituationen det svårt för det svenska biståndsarbetet att fungera effektivt. För Laos vidkommande föreslås bl. a. av detta skäl en landram på 50 milj. kr.

I konsekvens med utskottets inställning till systemet med landprogrammering föreslås inga höjningar av anslagen till övriga landprogram. Denna form av bistånd bör successivt få en mindre tyngd till förmån för ett ämnes- och projektinriktat bistånd.

Genom förslagen om extra medelsram för Katastrofer, Enskilda organisationer och Miljö, markvård och energi skapas utrymme för ökad

humanitär hjälp, utanför den programmerade landramen, till särskilt drabbade länder, såsom Etiopien.

Med vad som här anförts tillstyrker utskottet yrkande 8 i motion 1261 i vad avser landramen för Etiopien samt yrkande 9 i motion 1261.

Utskottet föreslår att landramen för Bangladesh för budgetåret 1985/86 sätts till 145 milj. kr., Botswana 80 milj. kr., Etiopien 100 milj. kr., Guinea-Bissau 65 milj. kr., Kap Verde 45 milj. kr., Lesotho 25 milj. kr. samt Zambia 175 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *medelsramar för Botswana m. fl. länder*

att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelsförslagen i motion 1984/85:1261 yrkandena 7, 8 och 9 såvitt nu är i fråga och för budgetåret 1985/86 godkänner följande medelsramar

a) för Botswana	80 milj. kr.		
b) för Etiopien	100	"	"
c) för Guinea-Bissau	65	"	"
d) för Indien	310	"	"
e) för Kap Verde	45	"	"
f) för Kenya	110	"	"
g) för Laos	50	"	"
h) för Lesotho	25	"	"
i) för Tanzania	350	"	"
j) för Zambia	175	"	"

25. Inriktningen av biståndet i Nicaragua och Zimbabwe

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 58 som börjar med "Utvecklingen i" och slutar med "avstyrks följaktligen." bort ha följande lydelse:

Zimbabwe och Nicaragua är länder som under senare år fått svenskt bistånd. I dessa länder kan vi i dag skönja en utveckling bort från frihet och demokrati.

I Zimbabwe pågår svåra förföljelser mot befolkningen i Matabeleland. Det regerande partiet ZANU beslöt på sin kongress att avskaffa den demokratiska författningen och införa enpartivälde. De planerade allmänna valen har skjutits fram.

Detta är en djup besvikelse för Sverige då vi genom vårt bistånd bl. a. försökt bidra till en demokratisk samhällsutveckling.

I Nicaragua försöker regimen att utåt hävda att den vill skapa ett demokratiskt samhällsskick, samtidigt som det finns allt fler tecken på att utvecklingen går i helt motsatt riktning. Landet militäriseras, befolkningsgrupper tvångsförflyttas, och striderna mellan olika grupper fortsätter.

Sverige bör i enlighet med vad som föreslås i motionerna 1680 och 1681 mot bakgrund av utvecklingen i dessa länder överväga inriktningen av våra biståndsinsatser samt i större utsträckning fördela vårt stöd genom enskilda organisationer. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställen i punkt 5.7 momenten 15 och 16 bort ha följande lydelse:

15. *beträffande inriktningen av biståndet i Nicaragua*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1680 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
16. *beträffande inriktningen av biståndet i Zimbabwe*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1681 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

26. Medelsram för humanitärt bistånd i södra Afrika

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 61 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "motion 1261." bort ha följande lydelse:

Större delen av det svenska biståndet till södra Afrika går till de s. k. frontstaterna och till befrielseörelser och flyktingar utanför Sydafrika. Enligt utskottets mening bör det stöd som utgår till grupper, organisationer och enskilda vilka *inne* i Sydafrika verkar för en fredlig omdaning av det sydafrikanska samhället öka.

Utskottet föreslår därför en ytterligare höjning på 10 milj. kr. utöver i budgetpropositionen föreslagna 180 milj. kr. för humanitärt bistånd i södra Afrika. Utskottet ansluter sig därmed till det förslag som i denna del lämnas i yrkande 11 i motion 1261. Yrkande 9 i motion 593 får därmed anses besvarat.

dels att utskottets hemställen i punkt 5.7 moment 18 bort ha följande lydelse:

18. *beträffande medelsram för humanitärt bistånd i södra Afrika*
att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till motion 1984/85:1261 yrkande 11 såvitt nu är i fråga och med besvarande av motion 1984/85:593 yrkande 9 som medelsram för humanitärt bistånd i södra Afrika för budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 190 milj.kr.,

27. Medelsram för humanitärt bistånd i Latinamerika

Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 61 som börjar med "Utskottet är" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Utskottet föreslår därför en ytterligare höjning på 10 milj. kr. utöver i budgetpropositionen föreslagna 125 milj. kr. för humanitärt bistånd i Latinamerika. Utskottet ansluter sig därmed till det förslag som lämnas i yrkande 8 i motion 593, i yrkande 15 i motion 2419 och i motion 1691.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *medelsram för humanitärt bistånd i Latinamerika* att riksdagen med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till medelsförslagen i motion 1984/85:593 yrkande 8, motion 1984/85:2419 yrkande 15 och motion 1984/85:1691 som medelsram för humanitärt bistånd i Latinamerika budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 135 milj. kr.,

28. Katastrofpostens användning

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 66 som börjar med "Anslagsposten för" och slutar med "motion 1685." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i (fp)-motion 593, (c)-motion 1678 och i motion 1685 att anslagsposten för katastrofbistånd uteslutande bör användas för att lindra akut nöd eller verkningar av oförutsedda händelser av katastrofkaraktär.

Vad gäller mer långsiktiga insatser och arbetet på att förebygga katastrofer bör sådana åtgärder, som ovan redan framhållits, i första hand finansieras inom landramarna eller med medel ur det särskilda anslaget för miljö-, markvård och energi.

Utskottet ansluter sig sålunda till de förslag som framförs i motion 1678, yrkande 12 och i motion 1685.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 20 bort ha följande lydelse:

20. beträffande *katastrofpostens användning* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1678 yrkande 12 och motion 1984/85:1685 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om katastrofpostens användning,

29. Katastrofpostens storlek

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 66 som börjar med "Regeringen föreslår" och slutar med "yrkande 17." bort ha följande lydelse:

Utskottet föreslår en ytterligare höjning med 55 milj. kr. till anslagsposten Katastrofer m. m. utöver i budgetpropositionen föreslagna 393 milj. kr. och ansluter sig därmed till yrkande 11 i motion 1261 såvitt nu är i fråga. Yrkande 11 i motion 1678 och yrkande 17 i motion 2419 avstyrks därmed.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *katastrofpostens storlek*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1678 yrkande 11 och motion 1984/85:2419 yrkande 17 med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller motion 1984/85:1261 yrkande 11 såvitt nu är i fråga och som medelsram för Katastrofer m. m. budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 448 milj. kr.,

30. Katastrofpostens storlek

Sture Korpås och Pär Granstedt (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 66 som börjar med "Regeringen föreslår" och slutar med "yrkande 17." bort ha följande lydelse:

Utskottet föreslår en ytterligare höjning med 200 milj. kr. till anslagsposten Katastrofer m. m. utöver i budgetpropositionen föreslagna 393 milj. kr. och ansluter sig därmed till yrkande 11 i motion 1678. Yrkande 11 i motion 1261 såvitt nu är i fråga och yrkande 17 i motion 2419 avstyrks därmed.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *katastrofpostens storlek*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261 yrkande 11 såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:2419 yrkande 17 samt med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller motion 1984/85:1678 yrkande 11 och som medelsram för Katastrofer m. m. budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 593 milj. kr.,

31. Katastrofpostens storlek och användning

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 66 börjar med "Regeringen föreslår" och på s. 67 slutar med "viss användning." bort ha följande lydelse:

Rättelse: S. 119, 29. sista raden Står: 421 milj. kr. Rättat till: 448 milj. kr.

Det är emellertid uppenbart att den djupa krisen i flera av världens u-länder kommer att ställa stora krav på katastrofinsatser av olika slag. Inte minst den av människan skapade miljöförstörelsen — ofta till följd av krig och ohämmad exploatering — gör att stora resurser måste anslås för katastrofärendamål.

På annan plats i detta betänkande föreslås att biståndsresurser avsätts för att reparera miljöskador och för återuppbyggnad efter naturkatastrofer i bl. a. vissa länder i Sydostasien. Dessa och andra ändamål gör det enligt utskottets mening nödvändigt att kraftigt förstärka katastrofposten. Utskottet föreslår i anslutning till yrkande 17 i motion 2419 (vpk) att medelsanvisningen för katastrofärendamål höjs till 644 milj. kr. Därmed avstyrks yrkande 11 i motion 1261 och yrkande 11 i motion 1678.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 69 som börjar med "Sverige har" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Ett betydande bistånd till länderna i Indokina är väsentligt av många skäl. Det rör sig om några av världens fattigaste länder som därtill under lång tid härjats av krig. Regionen ligger i en skärningspunkt mellan stormaktsintressen och det är därför betydelsefullt att ett utvecklingssamarbete även kan bidra till att hävda ländernas oberoende. Inte minst är Kambodja i behov av hjälp för återuppbyggnad.

Sverige bör fortsätta att stödja Mekongkommitténs arbete. Detta är betydelsefullt bl. a. för det hårt trängda och kustlösa Laos. Om Mekongprojektet skall kunna genomföras fordras att Kambodja deltar, något som emellertid nu blockeras av Thailand av politiska skäl.

Vietnam är det första land i världshistorien som utsatts för ett miljökrig. Sverige gick i spetsen för att få miljökrigsföring folkrättsligt förbjuden. I konsekvens härmed bör Sverige också gå i spetsen när det gäller att reparera de miljöskador som USA tillfogade Vietnam. SIPRI har tillsammans med FN:s miljöorgan UNEP inlett ett forskningsprogram om miljöskador genom krig och kommit med en studie som kan sägas vara en första kartläggning av skadorna på natur, fauna och människor i Vietnam av de växtgifter — 72 miljoner liter — som spreds där 1961 — 1971. 1,7 miljoner hektar besprutades med växtgifter, i genomsnitt 1,5 gång, huvudsakligen i Sydvietnam. I denna areal ingår 14 % av de sydvietnamesiska skogarna.

De medicinska följderna av giftkriget kan inte fastställas i dag. Vietnam saknar resurser för att kartlägga och göra analyser av inrapporterade fall av fosterskador, cancer, asteni, nervösa störningar och andra sjukdomstillstånd som sätts i samband med miljökrigsföringen.

Utskottet finner det därför, i likhet med vad som föreslås i motion 1694, motiverat med ett försöksanslag på 10 milj. kr. till Vietnam för bl. a. forskning, skogsplantering och andra åtgärder för att återställa miljön samt för andra insatser på det medicinska området. Härutöver föreslår

utskottet att 25 milj. kr. anslås som katastrofbistånd till Vietnam med anledning av fjolårets mycket svåra skördeskador.

Miljöskadorna i Vietnam begränsar sig inte enbart till dem som växtgifterna orsakat. I hela Indokina har de över 14 miljoner ton bomber som USA använde efterlämnat miljontals kratrar vilket i sin tur påverkat grundvattennivån, ökat jorderosionen, orsakat näringsförluster i jorden och förändringar i flora och fauna.

Med hänvisning till denna omfattande miljöförstöring och till det stora behovet av återuppbyggnadsbistånd i Laos och Kampuchea föreslår utskottet att 3 milj. kr. tas i anspråk för att inleda ett bistånd på miljöområdet i Laos. På motsvarande sätt föreslås att 10 milj. kr. utgår som återuppbyggnadsbistånd till Kampuchea.

Kampuchea har även stora behov av särskilt bistånd för att lindra följderna av översvämningar och andra skador som drabbat jordbruket. Ett katastrofbistånd på 10 milj. kr. föreslås för detta ändamål.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 momenten 21, 31, 32, 33, 34 och 35 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *katastrofpostens storlek*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1261 yrkande 11 i vad avser katastrofbistånd, motion 1984/85:1678 yrkande 11 samt med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller medelförslaget i motion 1984/85:2419, yrkande 17, och till katastrofer m. m. för budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 644 milj. kr.,
31. beträffande *miljöbistånd till Vietnam*
att riksdagen bifaller motion 1984/85:1694 yrkande 1,
32. beträffande *miljöbistånd till Laos*
att riksdagen bifaller motion 1984/85:1694 yrkande 2,
33. beträffande *katastrofbistånd till Vietnam*
att riksdagen bifaller motion 1984/85:1694 yrkande 3,
34. beträffande *katastrofbistånd till Kampuchea*
att riksdagen bifaller motion 1984/85:1694 yrkande 4,
35. beträffande *återuppbyggnadsbistånd till Kampuchea*
att riksdagen bifaller motion 1984/85:1694 yrkande 5.

32. Sveriges observatörskap i IGGI

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 68 som börjar med "I fråga" och slutar med "motion 698." bort ha följande lydelse:

I fråga om Sveriges observatörskap i IGGI (Intergovernmental Group on Indonesia) framhöll utskottet förra året i betänkande 1983/84:15 att det

inte fanns några biståndspolitiska skäl för ett sådant. Denna bedömning kvarstår. Inte heller i övrigt finns det enligt utskottets mening några skäl för fortsatt medverkan som observatör i IGGI. Sveriges ändrade hållning i FN angående frågan om Östtimors självständighet kan tillsammans med svenskt observatörskap i IGGI skada Sveriges utrikespolitiska anseende eftersom det är uppenbart att den indonesiska regeringen drar nytta av IGGI och det indirekta godkännande av den indonesiska regeringens politik som enligt utskottets mening ligger i observatörskapet. Utskottet föreslår därför att Sverige lämnar IGGI och ansluter sig därmed till yrkande 5 i motion 698.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 28 bort ha följande lydelse:

28. beträffande *Sveriges observatörskap i IGGI*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:698, yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

33. Förbindelserna med Etiopien

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 70 som börjar med "Utskottet har inte" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser därför att en redogörelse från den svenska regeringen, som grundas på de uppgifter som ambassaden i Addis Abeba, SIDA:s biståndspersonal i Etiopien och andra källor kan bidra med, verksamt skulle bidra till ökad kunskap och korrekt information om förhållandena i landet. Det skulle ge både svensk och internationell opinion möjlighet att ta ställning på ett så långt som möjligt objektivt sätt. Det är viktigt att såväl negativa som positiva fakta angående katastrofens orsaker, etiopiska myndigheters agerande och internationell påverkan från olika håll redovisas. Ett förtjänstfullt steg i dessa avseenden har redan tagits i den landöversikt för Etiopien som lämnas i budgetpropositionen och i de frågesvar om förhållandena i Etiopien som avgivits av utrikesministern i riksdagen den 12 april 1983 och den 14 december 1984.

Därmed bifalls yrkande 2 i motion 421.

I samma motions yrkande 1 föreslås att riksdagen bör uttala sig för ett närmare samarbete med Etiopien på alla områden och i yrkande 3 att regeringen bör undersöka möjligheterna för en svensk medling i den pågående inbördeskonflikten.

De historiskt sett långvariga och nära kontakterna mellan Abessinien/Etiopien och Sverige talar enligt utskottets mening för ett fortsatt samarbete på alla plan. Det är en fördel för utvecklingen på Afrikas Horn om Etiopien kan fortsätta den balansgång som det talas om i budgetproposi-

tionen. Kan Sverige bidra till detta och bli "ett av Etiopiens fönster mot väst", har vårt land på ett verksamt sätt bidragit till avspänningen och stabiliteten i området. Förbindelser mellan länder bestäms inte huvudsakligen av riksdags- och regeringsbeslut utan växer fram till följd av handlingar hos enskilda människor, företag, organisationer och myndigheter. Det oaktat saknar det inte betydelse vilka ställningstaganden som görs i resp. parlament. Utskottet anser därför att ett uttalande av det slag som yrkas i motion 421 är befogat och bifaller därmed yrkande 2 i motionen.

Inbördeskonflikten i Etiopien är av gammalt datum och flera parter är inblandade i den. Mot bakgrund av de ovannämnda gamla och goda förbindelserna mellan Sverige och befolkningen i skilda delar av Etiopien anser utskottet att ett svenskt initiativ till medling i konflikten är mycket meningsfullt, har hög aktualitet och stora utsikter till framgång. Därmed bifalls yrkande 3 i motion 421.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 momenten 36, 37 och 38 bort ha följande lydelse:

36. *beträffande distribution av katastrofhjälp i Etiopien*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:421 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
37. *beträffande ökat samarbete med Etiopien*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:421 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
38. *beträffande svensk medling i Etiopien*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:421 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

34. Medelsramen för enskilda organisationer

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 70 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "avstyrks följaktligen." bort ha följande lydelse:

De enskilda organisationerna utför med knappa resurser ett mycket effektivt biståndsarbete. Då de har god kännedom om lokala förhållanden och de verkliga behoven och kan arbeta mer informellt än en statlig myndighet och vid sidan av etablerade maktstrukturer har dessa organisationer ofta särskilt goda möjligheter att nå de mest utsatta grupperna i fattiga länder. Biståndet via enskilda organisationer ges vidare mestadels till systerorganisationer i u-länderna varigenom karaktär av stöd till regimer undviks. Detta bidrar till ökad pluralism i u-länderna och sålunda även till en demokratisk samhällsutveckling. Mot denna bakgrund är det

angeläget att de enskilda organisationerna i ökande utsträckning används som kanaler för förmedling av bistånd till u-länderna. Utskottet föreslår därför med anledning av yrkande 10 i motion 593, yrkande 11 i motion 1261 såvitt nu är i fråga och yrkande 14 i motion 1678 samt motion 2413 att ytterligare 40 milj. kr. utöver i budgetpropositionen föreslagna 300 milj. kr. bör ges i bistånd genom de enskilda organisationerna. Yrkande 1 i motion 493 och yrkande 16 i motion 2419 avstyrks.

dels att utskottets hemställan i punkt 5 moment 39 bort ha följande lydelse:

39. beträffande *medelsramen för enskilda organisationer*

att riksdagen, med avslag på motion 1984/85:493 yrkande 1 och motion 1984/85:2419, yrkande 16 och med anledning av motion 1984/85:593 yrkande 10, motion 1984/85:1261 yrkande 11 såvitt nu är i fråga, motion 1984/85:1678 yrkande 14 och motion 1984/85:2413 samt med ändring av budgetpropositionens förslag, som medelsram för Enskilda organisationer för budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 340 milj. kr.,

35. Stöd till Kyrkornas världsråds fredsprogram m. m.

Sture Korpås (c), Rune Ångström (fp) och Pär Granstedt (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 71 som börjar med "Ett förslag" och slutar med "motion 2412." i stället bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns det ett nära samband mellan fred, utveckling och mänskliga rättigheter. Den ekumeniska organisationen Kyrkornas världsråd har i särskilt hög grad ställt dessa frågor i fokus. Dess opinionsbildande verksamhet har stor genomslagskraft genom organisationens medlemskyrkor i ett hundratal länder.

SIDA har tidigare under många år lämnat betydande bidrag till Kyrkornas världsråds program för fred, nedrustning och mänskliga rättigheter. Detta stöd, som haft avgörande betydelse för programmet, upphörde med utgången av budgetåret 1983/84.

Utskottet finner det emellertid naturligt att SIDA ger stöd åt en verksamhet som är inriktad på information och projekt avseende fred, utveckling och mänskliga rättigheter i u-länder och ansluter sig därmed till det förslag som lämnas i motion 2412.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 41 bort ha följande lydelse:

41. beträffande *stöd till Kyrkornas världsråds fredsprogram m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2412 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om bidrag till Kyrkornas världsråd,

36. Återinförande av anslagsposten för miljö, markvård och energi

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

att den del av utskottets yttrande på s. 74 som börjar med "Liksom förra" och slutar med "motion 1678." bort ha följande lydelse:

Miljö- och markvård är centrala frågor i varje framtidsinriktat bistånd; de gäller ytterst uppgiften att rädda själva grundvalen för människans överlevnad.

Det är därför viktigt att givarländerna på olika sätt klargör för mottagarländerna att en betydande del av biståndet fortsättningsvis måste ges en långsiktig inriktning på mark- och miljövårdsinsatser. Dit hör också sådana energiförsörjningsåtgärder som kan minska u-ländernas behov av brännved.

Ett sätt att understryka att bistånd måste ha en stark inriktning på miljövård är att avdela särskilda belopp för detta ändamål. Detta är emellertid inte längre fallet i de svenska biståndsanslagen. Den tidigare anslagsposten Miljö- och markvård samt energi har upphört och insatserna under denna numera förts till anslagsposten Försöksverksamhet och metodutveckling m. m. Det har också sagts att miljö-, markvårds- och energiinsatser främst bör bedrivas inom det landprogrammerade samarbetet.

Utskottet anser det beklagligt att något särskilt miljövårdsanslag inte längre existerar. Under posten Försöksverksamhet faller, som titeln anger, i första hand experimentell, nyskapande och tillfällig verksamhet. Denna bör vara artskild från reguljära och långsiktiga miljövårdsprogram. Inte heller är det enligt utskottets mening tillfyllest att hänvisa miljö- och markvårdsfrågor till landramssamarbetet. Dessa frågor har ofta regional karaktär varför det är väsentligt att miljö- och markvårdsinsatser också kan göras utanför programländerna. Utskottet vill därför föreslå att en särskild anslagspost för miljö, markvård och energi åter inrättas, såsom föreslås i motion 593 yrkande 2 och motion 1261 yrkande 10 samt motion 1678 yrkande 4.

37. Anslagsposten för miljö, markvård och energi

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser, under förutsättning av bifall till reservation 36,

att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 44 bort ha följande lydelse:

44. *beträffande återinförande m. m. av anslagsposten för miljö, markvård och energi*

att riksdagen, med avslag på motion 1984/85:593 yrkande 11 och motion 1984/85:1678 yrkande 4 i vad avser beloppet och

med anledning av motion 1984/85:593 yrkande 2 och motion 1984/85:1678 yrkande 4 utom i vad avser beloppet samt med ändring av förslaget i budgetpropositionen bifaller förslaget i motion 1984/85:1261 yrkande 10 och som sin mening ger regeringen till känna att anslagsposten Miljö, markvård och energi bör inrättas och till denna anslås 125 milj. kr. budgetåret 1985/86,

38. Anslagsposten för miljö, markvård och energi

Sture Korpås och Pär Granstedt (båda c) anser, under förutsättning av bifall till reservation 36,

att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 44 bort ha följande lydelse:

44. *beträffande återinförande m. m. av anslagsposten för miljö, markvård och energi*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593 yrkande 11 och motion 1984/85:1261 yrkande 10 i vad avser beloppet och med anledning av motion 1984/85:593 yrkande 2 och motion 1984/85:1261 yrkande 10 utom i vad avser beloppet samt med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller förslaget i motion 1984/85:1678 yrkande 4 och som sin mening ger regeringen till känna att den särskilda anslagsposten Miljö, markvård och energi bör återinföras och till denna anslås 300 milj. kr. budgetåret 1985/86,

39. Anslagsposten för miljö, markvård och energi

Rune Ångström (fp)

anser, under förutsättning av bifall till reservation 36,

att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 44 bort ha följande lydelse:

44. *beträffande återinförande m. m. av anslagsposten för miljö, markvård och energi*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1678 yrkande 4 och motion 1984/85:1261 yrkande 10, båda i vad avser beloppet, och med anledning av motion 1984/85:1678 yrkande 4 och motion 1984/85:1261 yrkande 10, båda utom i vad avser beloppet, samt med ändring av förslaget i budgetpropositionen bifaller förslaget i motion 1984/85:593 yrkandena 2 och 11 och som sin mening ger regeringen till känna att anslagsposten Miljö, markvård och energi bör återinföras och till denna anslås 100 milj. kr. budgetåret 1985/86,

40. Försöksverksamhet och metodutveckling

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 74 som börjar med "I sin" och slutar med "upptagna beloppet." bort ha följande lydelse:

Regeringen föreslår i budgetpropositionen att till den nyinrättade posten Försöksverksamhet och metodutveckling anslås 145,6 milj. kr. Utskottet finner det föreslagna beloppet rimligt med hänsyn till de insatser — med undantag av områdena miljö, markvård och energi — som avses falla under denna anslagspost.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 45 bort ha följande lydelse:

45. beträffande *anslagsposten Försöksverksamhet och metodutveckling*
att riksdagen för budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 145,6 milj. kr.,

41. Stipendieprogram för u-landsstudenter

Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 75 som börjar med "SIDA administrerade" och slutar med "följaktligen avstyrks." bort ha följande lydelse:

Att bereda studenter från u-länder en studieplats i Sverige är ofta ett bra sätt att ge bistånd till ländernas utveckling. De studenter som får utbildning i vårt land kan förväntas göra betydelsefulla insatser i sina hemländer. Biståndsmedel bör därför kunna användas också för att finansiera studier och uppehälle vid svenska högskolor för ungdomar från tredje världen. Med tillstyrkan av motion 792 (fp) föreslår utskottet att regeringen ger SIDA och UHÄ i uppdrag att studera förutsättningarna för att med biståndsmedel finansiera studier och uppehälle vid svenska högskolor för 300 studerande från utvecklingsländer.

dels att utskottets hemställan i punkt 5.7 moment 46 bort ha följande lydelse:

46. beträffande *stipendieprogram för u-landsstudenter*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:792 som sin åsikt ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

42. Information

Sture Korpås och Pär Granstedt (båda c)-anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 81 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "motion 1678." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar uppfattningen att det är värdefullt med en allsidig belysning och debatt om situationen i u-världen vid sidan av de omfattande kunskaper om u-länder som SIDA förmedlar. Utskottet ansluter sig därför till det förslag som framförs i yrkande 15 i motion 1678 att från anslaget C 3 800 000 kr. bör avdelas till utrikespolitiska institutet för att möjliggöra ett kontinuerligt forsknings- och informationsarbete kring tredje världens politiska, sociala och ekonomiska problem.

dels att utskottets hemställan i punkt 6 moment 2 bort ha följande lydelse:

2. *beträffande särskilda medel till utrikespolitiska institutet*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1678 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

43. SIDA:s myndighetsanslag

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 82 börjar med "Utskottet delar" och på s. 83 slutar med "denna riktning." bort ha följande lydelse:

I väntan härpå anser utskottet det emellertid motiverat att SIDA beviljas medel för de nya tjänster som SIDA begärt i den anslagsframställning som ligger till grund för budgetpropositionen. Medelsbehovet härför har beräknats till 1,7 milj. kr. Det är i längden inte försvarbart att ställa ökande krav på SIDA, bl. a. på områden som miljöbistånd och bistånd till kvinnor utan att också ställa större administrativa resurser till myndighetens förfogande. SIDA intar ju i jämförelse med andra myndigheter den särställningen att verksamhetsanslaget ökar i proportion till bruttonationalinkomsten.

Med sitt ställningstagande tillstyrker utskottet yrkande 12 i motion 2419.

dels att utskottets hemställan i punkt 7 moment 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande anslag*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2419 yrkande 12 och med ändring av budgetpropositionens förslag till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 183 300 000 kr.,

44. SAREC

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 85 börjar med "På uppdrag" och på s. 86 slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

I sin behandling av SAREC:s anslagsframställning har regeringen endast beviljat cirka hälften av den ökning SAREC begärt. I sina motiveringar hänvisar regeringen bl. a. till den pågående översynen av SAREC.

Utskottet anser emellertid att SAREC inte minst med hänsyn till u-ländernas behov av forskningsresurser på miljöområdet, bör kunna tillerkännas den begränsade anslagshöjning myndigheten begärt. Med ändring av propositionens förslag förordar utskottet därför att anslaget till SAREC skall uppgå till 185 milj. kr. nästa budgetår.

dels att utskottets hemställan i punkt 9 moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *anslag till SAREC*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2419 yrkande 18 och med ändring av budgetpropositionens förslag till *Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag av 185 000 000 kr.,

45. U-krediter

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 91 som börjar med "Mot denna" och slutar med "motion 2419." bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till att reservationerna under BITS anslag är så betydande finner emellertid utskottet att delposten för u-krediter kan minskas till 425 milj. kr., dvs med 50 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag för nästkommande budgetår. Yrkande 12 i motion 593, såvitt nu är i fråga, yrkande 2 i motion 1678 och yrkande 13 i motion 2419 avstyrks därmed.

dels att utskottets hemställan i punkt 11 moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *u-krediter*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593, yrkande 12, såvitt nu är i fråga, motion 1984/85:1678, yrkande 2 och motion 1984/85:2419, yrkande 13, samt med ändring av budgetpropositionens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

46. U-krediter

Sture Korpås och Pär Granstedt (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 91 som börjar med "Mot denna" och slutar med "motion 2419" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner emellertid att delposten för u-krediter i budgetpropositionens förslag är för stor, särskilt som de belopp som hittills anslagits inte kunna utnyttjas av BITS. Den bör minskas till 275 milj. kr., dvs. med 200 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag för nästkommande budgetår. Utskottet ansluter sig därmed till det förslag som framförs i yrkande 2 i motion 1678. Yrkande 12 i motion 593 och yrkande 13 i motion 2419 avstyrks.

dels att utskottets hemställan i punkt 11 moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *u-krediter*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593 yrkande 12 och motion 1984/85:2419 yrkande 13 samt med ändring av budgetpropositionens förslag bifaller förslaget i motion 1984/85:1678 yrkande 2 och som medelsram för u-krediter för budgetåret 1985/86 godkänner ett belopp av 275 milj. kr.,

47. U-krediter

Rune Ångström (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 91 som börjar med "Mot denna" och slutar med "motion 2419." bort ha följande lydelse:

Utskottet finner emellertid att det inte är motiverat att höja medelstillelningen för u-krediter mer än vad BITS själv föreslår i sin anslagsframställning. Regeringens förslag bör därför, i enlighet med vad som förordas i motion 593, sänkas med 100 milj. kr. och ett belopp på 375 milj. kr. avdelas för u-krediter.

I konsekvens härmed avstyrks yrkande 2 i motion 1678 och yrkande 13 i motion 2419.

dels att utskottets hemställan i punkt 11, moment 1, bort ha följande lydelse:

1. beträffande *u-krediter*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:1678 yrkande 2 och motion 1984/85:2419 yrkande 13, med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till motion 1984/85:593, yrkande 12 såvitt nu är i fråga, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

48. U-krediter

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 91 börjar med "I propositionen" och på s. 92 slutar med "motion 2419." bort ha följande lydelse:

I likhet med motionärerna kan inte heller utskottet finna att regeringen i propositionen ger någon övertygande motivering till att BITS bör få disponera 100 milj. kr. mer för u-krediter än vad myndigheten i sin anslagsframställning anser sig ha behov av.

Den avgörande invändning som utskottet vill rikta mot regeringens förslag är emellertid att u-krediter inte rimligtvis kan betraktas som bistånd. Det är istället fråga om en exportsubvention vars utvecklingseffekter är diskutabla och i alla händelser svåra att mäta. Eftersom u-krediter endast skall beviljas kreditvärdiga länder innebär systemet att svenska biståndsresurser dras från de fattigaste och mest behövande länderna. Vidare är krediterna bundna till leveranser från Sverige.

Av dessa skäl föreslår utskottet att u-kreditsystemet avskaffas och att några medel för detta ändamål inte ställs till regeringens förfogande nästa budgetår. I konsekvens med detta ställningstagande avstyrks yrkande 12 i motion 593, och yrkande 2 i motion 1678.

dels att utskottets hemställan i punkt 11 moment 1 bort ha följande lydelse:

1. *beträffande u-krediter*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:593 yrkande 12 såvitt nu är i fråga och motion 1984/85:1678 yrkande 2, med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till motion 1984/85:2419 yrkande 13, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

49. Betalningsbalansstöd

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 92 börjar med "Utskottet delar" och på s. 94 slutar med "anses besvarat." bort ha följande lydelse:

Härutöver lämnas i regeringens proposition inga egentliga upplysningar om den tilltänkta stödformens användning. Utskottet anser inte att riksdagen på denna grundval har möjlighet att göra någon meningsfull prövning av detta nya biståndspolitiska instrument.

Detta innebär inte att utskottet motsätter sig varje form av betalningsbalansstöd till u-länderna. Dessas skuldbörda är så stor att det i vissa

situationer kan vara motiverat med särskilda stödoperationer. Innan ett betalningsbalansstöd tas i bruk måste emellertid åtskilliga frågor belysas. Av propositionen framgår inte klart vilka länder och vilka typer av skulder som skulle kunna komma i fråga. Det nämns inte vilka villkor som skulle vara förknippade med stödet eller vem den slutlige förmånstagaren kan bli. Inte heller får riksdagen besked om vilken omfattningen är av befintliga utestående skulder till Sverige eller hur skuldsituationen i övrigt är i de aktuella länderna. Ingenting sägs om beslutsordning för systemet.

På denna grund avstyrker utskottet det föreslagna betalningsbalansstödet. Utskottet ansluter sig härmed till den bedömning som görs i motionerna 593, 1261 och 1678. Yrkande 14 i motion 2419 avstyrks i konsekvens härmed.

dels att utskottets hemställan i punkt 11 moment 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *betalningsbalansstöd*

att riksdagen med avslag på motion 1984/85:2419 yrkande 14, med ändring av budgetpropositionens förslag och med bifall till motion 1984/85:593 yrkandena 3 och 7 samt yrkande 12 i ifrågavarande del, motion 1984/85:1261 yrkande 12 och motion 1984/85:1678 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilda yttranden

1. Lokala kostnader

Margaretha af Ugglas, Sten Sture Paterson, Ivar Virgin och Inger Koch (alla m) anför:

Utskottets majoritet framhåller i betänkandet att det finns anledning att kräva att mottagarlandet självt skall stå för en viss andel av de lokala kostnaderna för ett utvecklingsprogram, i synnerhet när det gäller insatser av grundläggande betydelse för landet.

Verkligheten svarar inte mot denna inställning. I praktiken står Sverige numera för en mycket stor del av de lokala kostnaderna. Beräkningar visar att upp mot 20 % av det landprogrammerade biståndet används för att täcka lokala kostnader. Eftersom ersättningen sker i utländsk, konvertibel valuta blir lokalkostnadstäckningen ett valutatillskott som det står mottagarlandet fritt att disponera för ändamål som inte alls behöver ligga i linje med svenska biståndspolitiska mål.

Moderata samlingspartiets utskottsföreträdare finner detta otillfredsställande. Det bör ligga i båda parter intresse att det reses krav på att mottagarlandet svarar för en övervägande del av de lokala kostnaderna, i

synnerhet när det gäller projekt och program av grundläggande betydelse för landets försörjning. I annat fall medverkar Sverige till att frånta mot- tagarlandet dess ansvar för sin egen utveckling.

2. Livsmedelsbistånd

Sture Korpås (c), Margaretha af Ugglas (m), Sten Sture Paterson (m), Ivar Virgin (m), Rune Ångström (fp), Pär Granstedt (c) och Inger Koch (m) anför:

Enligt vår uppfattning bör överskottet av svensk jordbruksproduktion i högre grad kunna utnyttjas för biståndssändamål. Även om ett mål för allt bistånd bör vara att bidra till u-ländernas förmåga att bli självförsörjande kommer under mycket lång tid framöver stora områden att lida svår brist på livsmedel. Inte minst den fortlöpande miljöförstöringen och de återkommande hungerkatastroferna tyder på detta. I genomsnitt ca 10 % av det svenska skördeöverskottet går årligen till bistånd, varvid det upphandlas till världsmarknadspriser. Vi anser att åtgärder bör vidtas för att öka storleken av de fasta åtaganden om spannmålsleveranser som Sverige gjort. Särskilt angeläget blir detta om eller när den internationella tillgången på vete minskar.

3. Avveckling av biståndet till Kenya

Bertil Måbrink (vpk) anför:

Kenya mottar betydande bistånd från Sverige. Samtidigt uppvisar detta land förhållanden som helt strider mot de biståndspolitiska mål som fastlagts av regering och riksdag.

Rättslösheten i landet breder ut sig mer och mer. I provinsen Wajir mördades sålunda mellan 400 och 1 000 människor av de kenyanska säkerhetsstrupperna på ett bestialiskt sätt. Studenterna vid universitet i Nairobi har vidare utsatts för omfattande brutalitet.

Om inte rättssäkerheten i Kenya återställs med det snaraste bör den svenska regeringen förbereda en avveckling av biståndssamarbetet med Kenya.

Hjälpinsatser bör i stället ske till de utsatta befolkningsgrupperna via olika internationella hjälporgan i form av katastrofbistånd och humanitärt bistånd.

4. Humanitärt stöd till FRETILIN

Bertil Måbrink (vpk) anför:

Utskottet anser att det enligt svensk etablerad praxis inte föreligger förutsättningar för direkt humanitärt stöd till FRETILIN. Jag inser att

problemen med att nå fram till befolkningen på det ockuperade Östtimor är stora, men anser trots detta att regeringen bör söka nya vägar för att kunna nå fram med bistånd. Överläggningar med FRETILIN:s representer om hur sådant bistånd skall ges bör snarast upptas.

5. Bistånd till Vietnam på hälsoområdet

Bertil Måbrink (vpk) anför:

USA:s massiva insatser med kemiska stridsmedel, särskilt Agent Orange-offensiven som var ett led i Pentagons "Operation Dödsriket" där dioxinförorenade fenoxysyror användes, har drabbat Vietnams folk på ett fasansfullt sätt. De ekologiska konsekvenserna kan ännu inte överblickas. Dioxinets följdverkningar i form av missbildade döda och levande födda barn är för Vietnam och enskilda familjer en tragedi av ofattbar vidd. Forskare anser att missbildningarna beror på genetiska skador och att vi i dag bara sett inledningen på en missbildningsvåg, dvs. att de skador vi redan sett förs över till kommande generationer.

Vpk ser det som mycket positivt att Sverige ger bistånd till hälsosektorn i Vietnam. Utvecklingssamarbetet vid två sjukhus, varav det ena är barnsjukhuset i Hanoi, anser vi kunna utgöra grund för hjälp åt de nu levande missbildade barnen. Men i ett sådant biståndsarbete bör det dessutom vara möjligt att klarlägga orsakssambanden mellan dioxin- och fenoxisyra-spridningen fram till 1971 och missbildningarna.

Det är ett välkänt faktum att USA inte bara underlåtit att lindra tragedin med skadeståndsersättningar utan att också de stora multinationella kemiföretagen, typ Dow Chemical och andra giftproducenter som gjorde sig enorma vinster på Agent Orange-offensiven, vill förhindra ett klarläggande och vetenskapliga bevis om sambanden mellan växtgifterna och missbildningarna.

Enligt vpk är det en mycket angelägen uppgift för Sverige att dels fortsätta utvecklingssamarbetet vid barnsjukhuset i Hanoi med stöd åt de redan drabbade missbildade barnen, dels att medverka till att orsakssambanden blir fullständigt utredda.

Förteckning över motioner/yrkanden som behandlas i betänkandet

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
1984/85:343 av Martin Olsson och Ulla Tillander (c) om vissa villkor vid biståndsavtal	2	2
1984/85:381 av Martin Olsson och Ulla Ekelund (c) om utvecklingsarbetet med Vietnam	5.2	5.7
1984/85:420 av Karin Ahrland (fp) m. fl. (c, m, s, vpk), yrkande 2, om ökat stöd till Afghanistan	5.4	5.7
1984/85:421 av Lars Werner m. fl. (vpk) om ökat stöd till Etiopien	5.4	5.7
1984/85:492 av Olle Aulin (m) om ett u-landsanpassat nyttoflygssystem	5.1	5.7
1984/85:493 av Ulla Ekelund och Kersti Johansson (c) om u-landsbiståndet genom enskilda organisationer	5.4	5.7
1984/85:494 av Marianne Karlsson (c) om det svenska u-landsbiståndet	2	2
1984/85:592 av Gunnel Jonäng (c) om stöd till vården av fistelsjuka i u-länderna	5.5	5.7
1984/85:593 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) partimotion om riktlinjerna för u-landspolitiken	2, 4, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 11	2, 4, 5.7, 11
1984/85:697 yrk. 1 av Sture Korpås m. fl. (c) om hjälp till Afghanistan	5.4	5.7

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
1984/85:698 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrk. 2, 4 och 5 om humanitärt stöd m. m. till Östra Timor samt Sveriges observatör- skap i IGGI	5.4	5.7
1984/85:699 av Ivar Virgin (m) och Sture Korpås (c) om den in- ternationella kursverksamheten vid veterinärmedicinska fakul- teten i Uppsala	5.5	5.7
1984/85:792 av Bengt Wester- berg m. fl. (fp) om studerande från utvecklingsländerna	5.5	5.7
1984/85:844 av Birger Hagård (m) om biståndet till Angola	5.2 5.4	5.7
1984/85:845 av Margaretha af Uggla (m) om internationellt stöd till hotade naturmiljöer	2	2
1984/85:973 av Filip Fridolfs- son och Hugo Hegeland (m) om ökat bundet bistånd	5.1	5.7
1984/85:977 av Sten Svensson och Sven Eric Lorentzon (m) om ändrad inriktning av u-landsbi- ståndet	5.1	5.7
1984/85:980 av Lars Werner m. fl. (vpk) om miljöförstörelse- n i tredje världen	2, 5.4	2, 5.7
1984/85:1160 av Karin Ahrlund och Hans Petersson i Röstånga (fp) om samarbete mellan se- minstationen i Hörby och SIDA	5.5	5.7
1984/85:1259 av Gullan Lind- blad m. fl. (m) om Rikssågverks- skolans utnyttjande för u-lands- utbildning	5.4	5.7

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
1984/85:1260 av Bengt Lindqvist (s) om användning av handikappinsatser i u-landsbiståndet	2	2
1984/85:1261 av Per Petersson m. fl. (m) partimotion om internationellt utvecklingssamarbete	1, 2, 4, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 11	1, 2, 4, 5.7, 11
1984/85:1529 av Anders Svärd och Britta Hammarbacken (c) om användning av livsmedelsöverskottet som hjälp åt svältdrabbade länder	5.1	5.7
1984/85:1674 av Arne Andersson i Ljung och Sven Eric Lorentzon (m) om biståndsinriktad forskning inom livsmedelssektorn	5.1	5.7
1984/85:1678 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) partimotion om u-landsbiståndets inriktning och användning	2, 4, 5.2, 5.4, 5.5, 6, 11	2, 4, 5.7, 6, 11
1984/85:1680 av Nic Grönvall (m) om det svenska biståndet till Nicaragua	5.2	5.7
1984/85:1681 av Lars Hjertén m. fl. (m) om biståndet till Zimbabwe	5.2	5.7
1984/85:1683 av Gunnel Jonäng (c) om bistånd till Västra Sahara	5.4	5.7
1984/85:1684 av Gunnel Jonäng m. fl. (c) om biståndet till u-ländernas kvinnor	2	2
1984/85:1685 av Inger Koch (m) om riktlinjer för katastrofbiståndet	5.4	5.7

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
1984/85:1688 av Sten Sture Paterson (m) om ökenspridning och nomadism i Östafrika	5.2	5.7
1984/85:1689 av Sten Sture Paterson (m) om u-landsbiståndets inriktning och utveckling	2, 3	2, 3
1984/85:1690 av Lennart Petersson (s) om utökat stöd till kooperativt bistånd till Tanzania och Etiopien	5.4	5.7
1984/85:1691 av Evert Svensson (s) om ökat humanitärt bistånd till Latinamerika	5.3	5.7
1984/85:1694 yrkandena 1—5 av Lars Werner m. fl. (vpk) om bistånd till Sydostasien	5.4	5.7
1984/85:2404 av Sten Andersson i Malmö (m) om ökad humanitär hjälp till Afghanistan	5.4	5.7
1984/85:2406 av Hans Göran Franck m. fl. (s) om fortsatt bistånd till Vietnam	5.2	5.7
1984/85:2408 av Anders Högmark och Bertil Danielsson (m) om ett spannmålsprogram inom ramen för bunden u-hjälp	5.1	5.7
1984/85:2410 av Tore Nilsson (m) om vård i Sverige av katastroffer från u-länder	5.5	5.7
1984/85:2412 av Karin Söder och Gunnel Jonäng (c) om stöd till Kyrkornas världsråds program för fred, nedrustning och mänskliga rättigheter	5.4	5.7

Motion	Utskottets yttrande återfinns under punkt	Utskottets hemställan återfinns under punkt
1984/85:2413 av Karin Söder m. fl. (c) om anslaget till u-landsbistånd genom enskilda organisationer	5.4	5.7
1984/85:2415 av Margaretha af Ugglas (m) om SIDA-program för förebyggande av katastrofer	2	2
1984/85:2417 av Lars Werner m. fl. (vpk) om ökat stöd till PLO	5.4	5.7
1984/85:2419 av Lars Werner m. fl. (vpk) partimotion om bi- ståndspolitiken	2, 4, 5.2, 5.3, 5.4, 7, 9, 11	2, 4, 5.7, 7, 9, 11
1984/85:2420 av Jan-Erik Wik- ström (fp) om åtgärder för att stärka pluralism och demokrati i u-länder	5.4	5.7
1984/85:2421 av Ivar Virgin m. fl. (m) om miljö- och kata- strofbistånd	2	2
1984/85:2422 av Ivar Virgin m. fl. (m) om biståndet till Viet- nam	5.2	5.7

Utbildningsutskottets yttrande

1984/85:3 y

angående inrättande av en professur i biståndsforskning med särskild inriktning mot miljö- och markvård

Till utrikesutskottet

Genom beslut den 19 februari 1985 har utrikesutskottet hos utbildningsutskottet hemställt om yttrande över motion 1984/85:1689 (m) yrkande 1.

Motion 1984/85:1689 behandlar problem rörande u-landsbiståndets inriktning och utveckling och utmynnar bl. a. i förslag om inrättande av en professur i biståndsforskning med särskild inriktning mot miljö- och markvård. Tjänsten bör lämpligen, enligt motionären, vara knuten till centrum för tvärvetenskapliga studier av människans villkor som är placerat vid Göteborgs universitet. Tjänsten skall finansieras via den femte huvudtiteln.

Beträffande en eventuell placering i Göteborg av en professur i biståndsforskning med särskild inriktning mot miljö- och markvård vill utskottet erinra om att det föreslagna forskningsområdet och näraliggande områden inte har någon tyngdpunkt i Göteborgsregionen. Centrum för tvärvetenskapliga studier av människans villkor har främst tillkommit för att främja samverkan och idéutbyte mellan befintliga institutioner vid universitetet och saknar helt forskartjänster.

Målinriktad miljöforskning för u-landsbistånd med tyngdpunkt på miljö- och markvård bedrivs i första hand vid Beijerinstitutet i Stockholm och Sveriges lantbruksuniversitet i Uppsala.

Beijerinstitutet har inrättats av Kungl. Vetenskapsakademien och har en internationellt uppmärksammas forskning inom det angivna området. Såväl nationella resurser för u-landsforskning som resurser från motsvarande organ i andra europeiska länder ställs kontinuerligt till institutets förfogande.

Vid Sveriges lantbruksuniversitet finns möjlighet till samverkan med både den grundläggande forskningen inom miljö- och markvård och tvärvetenskaplig forskning i vid bemärkelse. Vid lantbruksuniversitetet finns vidare en särskild u-landsavdelning för initiering av u-landsforskning och kontakter med u-länderna. Studieplatser för studerande från dessa länder finns och utnyttjas i hög grad.

Utbildningsutskottet kan sammanfattningsvis konstatera att något förslag om inrättande av en professur i enlighet med motionärens förslag inte förts fram av anslags sökande myndigheter. Utbildningsutskottet anser principiellt att inrättande av tjänst som professor bör prövas av berörda myndigheter i vanlig ordning innan sådant ärende behandlas av riksdagen.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att utrikesutskottet avstyrker motion 1984/85:1689 yrkande 1.

Stockholm den 12 mars 1985

På utbildningsutskottets vägnar

GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Kerstin Göthberg (c), Bengt Wiklund (s), Lars Gustafsson (s), Birgitta Rydle (m), Lennart Bladh (s), Göran Allmér (m), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Birger Hagård (m), Björn Samuelson (vpk), Ingvar Johnsson (s), Larz Johansson (c) och Linnea Hörlén (fp).

Innehållsförteckning

	Sida
Sammanfattning av betänkandet	1
Sammanfattning av propositionen	2
U-länderna i det internationella samarbetet	3
Propositionen	3
1 Anslagsutveckling, planeringsramar m. m.	
Propositionen	5
Motion	7
Utskottet	7
2 Allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet	
Propositionen	8
Motioner	15
Sammanfattning av motionernas innehåll beträffande riktlinjer för biståndet	18
Utskottet	22
3 Effektivare biståndsadministration	
Propositionen	34
Motion	39
Utskottet	39
4 Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)	
Propositionen	39
Motioner	41
Utskottet	42
5 Utvecklingssamarbete genom SIDA (C 2)	
5.1 Återflöde, bundet bistånd, importstöd, livsmedelsbistånd m. m.	
Propositionen	44
Motioner	46
Utskottet	47
5.2 Samarbete med enskilda länder	
Propositionen	49
Motioner	53
Utskottet	55
5.3 Regionala insatser samt humanitärt samarbete i Latinamerika och i södra Afrika	
Propositionen	59
Motioner	60
Utskottet	61

5.4 Katastrofbistånd och bistånd genom enskilda organisationer	
Propositionen	62
Motioner	63
Utskottet	66
5.5 Övrigt utvecklingssamarbete genom SIDA m. m.	
Propositionen	72
Motioner	73
Utskottet	73
5.6 Anslaget till utvecklingssamarbete genom SIDA	
Propositionen	76
Utskottet	76
5.7 Samlade hemställanden under punkt 5 (anslaget C 2) ..	76
 6 Information (C 3)	
Propositionen	80
Motion	80
Utskottet	81
 7 Styrelsen för internationell utveckling SIDA (C 4)	
Propositionen	81
Motion	82
Utskottet	82
 8 Nämnden för u-landsutbildning (C 5)	
Propositionen	83
Utskottet	84
 9 Styrelsen för u-landsforskning SAREC (C 6)	
Propositionen	84
Motion	85
Utskottet	85
 10 Nordiska Afrikainstitutet (C 7)	86
 11 Övriga u-landspolitiska insatser m. m. (C 8)	
Propositionen	86
Motioner	90
Utskottet	90
Reservationer	94
Särskilda yttranden	132
Motionsförteckning	135
Bilaga. Yttrande från UbU 1984/85:3 y	140

Reservationer

	Sida
1. Biståndsanslagen (m)	94
2. De biståndspolitiska målen (vpk)	95
3. Andelen av SIDA administrerat bistånd (vpk)	96
4. Demokrati och mänskliga rättigheter samt avbrytande av bistånd (m, fp)	97
5. Katastrofförebyggande bistånd m. m. (m, c, fp)	98
6. Åtgärder mot kemi- och läkemedelsföretag (vpk)	99
7. Landprogrammering och landramsutfästelser (m, c, fp)	100
8. Effektivitet i biståndet (m)	101
9. Samverkan med näringslivet (m, fp)	103
10. Befattning som biståndsinspektör (m)	103
11. Biståndsutredning (m, c, fp)	104
12. Bidrag till IDA (c, fp)	105
13. Bidrag till UNDP och UNICEF (c)	106
14. Bidrag till WFP (m, c, fp)	106
15. Deltagande i Världsbanksgruppen (vpk)	107
16. Kapitalhöjning för IFC (vpk)	108
17. Importstöd m. m. (m)	108
18. Medelsram för Angola, Moçambique och Nicaragua (m)	109
19. Medelsram för Angola (fp)	110
20. Samarbete med Moçambique, Nicaragua, Vietnam, Cuba, Demokratiska Folkrepubliken Yemen och Seychellerna (vpk) ..	111
21. Medelsram för Vietnam (m)	113
22. Medelsram och avvecklingsplan för biståndet till Vietnam (c) ..	113
23. Medelsram för Vietnam (fp)	114
24. Samarbete med Botswana, Etiopien, Guinea-Bissau, Indien, Kap Verde, Kenya, Laos, Lesotho, Tanzania och Zambia (m) ..	115
25. Inriktningen av biståndet i Nicaragua och Zimbabwe (m)	116
26. Medelsram för humanitärt bistånd i södra Afrika (m, c, fp) ...	117
27. Medelsram för humanitärt bistånd i Latinamerika (fp)	118
28. Katastrofpostens användning (m, c, fp)	118
29. Katastrofpostens storlek (m)	119
30. Katastrofpostens storlek (c)	119
31. Katastrofpostens storlek och användning (vpk)	119
32. Sveriges observatörskap i IGGI (vpk)	121
33. Förbindelserna med Etiopien (vpk)	122
34. Medelsramen för enskilda organisationer (m, c, fp)	123
35. Stöd till Kyrkornas världsråds fredsprogram (c, fp)	124
36. Återinförande av anslagsposten för miljö, markvård och energi (m, c, fp)	125
37. Anslagspost för miljö, markvård och energi (m)	125
38. Anslagspost för miljö, markvård och energi (c)	126

39. Anslagspost för miljö, markvård och energi (fp)	126
40. Försöksverksamhet och metodutveckling (m, c, fp)	127
41. Stipendieprogram för u-landsstudenter (fp)	127
42. Information (c)	128
43. SIDA:s myndighetsanslag (vpk)	128
44. SAREC (vpk)	129
45. U-krediter (m)	129
46. U-krediter (c)	130
47. U-krediter (fp)	130
48. U-krediter (vpk)	131
49. Betalningsbalansstöd (m, c, fp)	131

Särskilda yttranden

1. Lokala kostnader (m)	132
2. Livsmedelsbistånd (m, c, fp)	133
3. Avveckling av biståndet till Kenya (vpk)	133
4. Humanitärt stöd till FRETILIN (vpk)	133
5. Bistånd till Vietnam på hälsoområdet (vpk)	134

